

**STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA
OPŠTINE SVRLJIG**

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. NACIONALNI OKVIR ZA IZRADU STRATEGIJE	5
2.1. Nacionalna strategija održivog razvoja	5
2.2. Strategija lokalnog održivog razvoja	8
2.2.1. <i>Infrastruktura</i>	9
2.2.2. <i>Prostorno i urbanističko planiranje</i>	10
2.2.3. <i>Ekonomski razvoj i zapošljavanje</i>	12
2.2.4. <i>Društveni razvoj</i>	14
2.2.5. <i>Zaštita životne sredine</i>	18
2.2.6. <i>Smanjenje siromaštva</i>	21
3. PROFIL OPŠTINE SVRLJIG	24
3.1. Opšti podaci	24
3.1.1. Položaj i veličina	24
3.1.2. Kratak istorijski pregled	24
3.2. Prirodni činioci	25
3.2.1. Klima i geografski činioci	25
3.2.2. Zemljište	25
3.3. Životna sredina i stepen ugroženosti	26
3.4. Stanovništvo	26
3.5. Naselja	29
3.6. Privreda	30
3.6.1. Ekonomski pokazatelji	30
3.6.2. Poljoprivreda	31
3.6.3. Industrija	32
3.7. Obrazovanje	34
4. PRIKAZ I ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	35
4.1. Infrastruktura	35
4.1.1. Saobraćaj	35
4.1.2. Vodosnabdevanje	35
4.1.3. Komunalna infrastruktura	37
4.1.4. Elektroprivreda	38
4.1.5. Toplifikacija	38
4.2. Ekonomski razvoj, privreda, poljoprivreda i zapošljavanje	38
4.2.1. Opšte stanje privrede	39

4.2.2. Industrija	39
4.2.3. Poljoprivreda	40
4.2.4. Turizam	41
4.2.5. Mala i srednja preduzeća	41
4.2.6. Nezaposlenost	42
4.2.7. Prirodni i privredni potencijali	43
4.2.8. Tendencije i trendovi	43
4.2.8.1. Industrija	43
4.2.8.2. Poljoprivreda	44
4.2.8.3. Mala i srednja preduzeća	45
4.2.9. SWOT analiza	45
4.2.9.1. Razvoj poljoprivrede i sela	45
4.2.9.2. Razvoj malih i srednjih preduzeća	46
4.2.9.3. Privlačenje investicija	47
4.2.10. Specifični problemi	48
4.3. Društveni razvoj i poboljšanje životnih uslova stanovnika	49
4.3.1. Populaciona dinamika	49
4.3.2. Zdravstvena zaštita	49
4.3.3. Obrazovanje	52
4.3.4. Kultura	54
4.3.5. Institucionalno jačanje lokalne samouprave	55
4.3.6. SWOT analiza	56
4.3.7. Specifični problemi	56
4.4. Zaštita životne sredine i LEAP	57
4.4.1. SWOT analiza	58
4.4.2. Specifični problemi	59
4.5. Smanjenje siromaštva	59
4.5.1. SWOT analiza	59
5. STRATEŠKI CILJEVI OPŠTINE SVRLJIG	61
5.1. Vizija održivog razvoja opštine Svrljig	61
5.2. Principi strategije	61
5.3. Infrastruktura	63
5.3.1. Prioritetni strateški cilj	63
5.3.2. Specifični strateški ciljevi	63
5.3.3. Mere i aktivnosti	64
5.4. Prostorno i urbanističko planiranje	65
5.4.1. Prioritetni strateški cilj	65
5.4.2. Specifični strateški ciljevi	65
5.4.3. Mere i aktivnosti	66
5.5. Ekonomski razvoj i zapošljavanje	67
5.5.1. Prioritetni strateški cilj	67
5.5.2. Specifični strateški ciljevi	67
5.5.2.1. Razvoj poljoprivrede i sela	67

5.5.2.2. Pomoć preduzetništvu i razvoj MSP	69
5.5.2.3. Privlačenje investicija	70
5.5.3. Mere i aktivnosti	72
5.6. Društveni razvoj i unapređenje životnih uslova stanovnika	74
5.6.1. Prioritetni strateški cilj	74
5.6.2. Specifični strateški ciljevi	75
5.6.3. Mere i aktivnosti	80
5.7. Zaštita životne sredine	82
5.7.1. Prioritetni strateški cilj	82
5.7.2. Specifični strateški ciljevi	82
5.7.3. Mere i aktivnosti	85
5.8. Smanjenje siromaštva	86
5.8.1. Prioritetni strateški cilj	86
5.8.2. Specifični strateški ciljevi	86
5.8.3. Mere i aktivnosti	89
6. INSTRUMENTI STRATEGIJE	91
6.1. Finansijski instrumenti	91
6.2. Instrumenti za monitoring i evaluaciju	91
6.3. Indikatori održivog razvoja	92

1. UVOD

Lokalne vlasti imaju centralnu ulogu u obezbeđivanju održivog razvoja svojih lokalnih sredina. Ovakva uloga zahteva od nosilaca lokalnih vlasti energičniji i bolje integrisani pristup formulaciji politike na lokalnom nivou kroz usklađivanje ekonomskih, društvenih, ekoloških i svih drugih razvojnih ciljeva.

Saglasno Deklaraciji o održivom razvoju u gradovima i opštinama Srbije, ciljevi lokalnih vlasti u Srbiji su:

- Da dalje rade na ostvarivanju lokalnog održivog razvoja, kako bi se obezbedio što bolji kvalitet života u gradovima i opštinama Srbije danas i osigurala mogućnost daljeg razvoja za buduće generacije;
- Da osiguraju da sve aktivnosti koje se sprovode u gradovima i opštinama Srbije budu usmerene ka tome da obezbede ekonomski razvoj lokalnih zajednica, da smanje stepen siromaštva i da svima obezbede jednake mogućnosti kroz dalji ekonomski i društveni razvoj, a da pri tom potrošnju resursa svedu u razumne okvire, a zagađenje životne sredine na najmanju moguću meru.

Strateško planiranje forsira inovativne i kooperativne pristupe problemima sa kojima je lokalna vlast suočena, težeći da u rešavanje tih problema "uvuče" poslovni sektor, sve nivoe vlasti, naučne i razvojne institucije na lokalnom nivou i ostale predstavnike civilnog sektora. Primarni fokus strateškog planiranja u gradovima i opštinama je u institucionalnom jačanju lokalnih vlasti kroz stvaranje procesa razvoja opštinskih strategija koje su "u lokalnom vlasništvu" (nisu inicirane i vođene potrebama centralnih vlasti) i koje su participativne, integrativne i holističke.

Procesi tranzicije, karakteristični za Srbiju na prelasku iz dvadesetog u dvadeset prvi vek, sa sobom nose i prateće negativne efekte, koji su najočitiji na lokalnom nivou. Privredna stagnacija, nezaposlenost, urušavanje sistema vrednosti, problemi u finansiranju zdravstva, obrazovanja, kulture i sporta, erozija postojećih i teškoće u formiranju novih institucija karakteristične su i za opštinu Svrljig. Nedovoljan nivo decentralizacije u Srbiji utiče na visok stepen regionalne nejednakosti. Ovi, ali i mnogi drugi razlozi nameću obavezu lokalne vlasti, ali i svih građana Svrljiga, da uz široko učešće u definisanju prioriteta dođu do saglasnosti o daljim pravcima razvoja. Pri tome je od velike važnosti poštovanje intergeneracijske i intrageneracijske jednakosti, ali i kapaciteta podnošenja životne sredine.

2. NACIONALNI OKVIR ZA IZRADU STRATEGIJE

Smatramo da je važno da na početku načinimo sažet osvrt na viziju strategije održivog razvoja koja dolazi sa nacionalnog nivoa i oličena je, pre svega, u dva dokumenta: Strategiji lokalnog održivog razvoja (iz 2005. godine) i Nacionalnoj strategiji održivog razvoja (iz 2007. godine). Ova dva dokumenta predstavljaju osnovu za izradu svake ozbiljne lokalne strategije održivog razvoja. U njima su inkorporirani ciljevi, principi i smernice Ujedinjenih Nacija, Evropske Unije i svih drugih relevantnih organizacija koje se godinama unazad bave problematikom održivog razvoja. Takođe, ovi dokumenti obuhvataju i iskustva "odozdo" u suočavanju sa problemima razvoja lokalnih zajednica u Srbiji, iz perspektive samih participanata u lokalnom razvoju i stručnjaka iz raznih profesija.

2.1. Nacionalna strategija održivog razvoja

Nacionalna strategija održivog razvoja (u daljem tekstu: Strategija) definiše održivi razvoj kao ciljnoorijentisan, dugoročan, neprekidan, sveobuhvatan i sinergetski proces koji utiče na sve aspekte života (ekonomski, socijalni, ekološki i institucionalni) na svim nivoima. Održivi razvoj podrazumeva izradu modela koji na kvalitetan način zadovoljavaju društveno-ekonomske potrebe i interese građana, a istovremeno uklanjaju ili znatno smanjuju uticaje koji prete ili štete životnoj sredini i prirodnim resursima. Dugoročni koncept održivog razvoja podrazumeva stalni ekonomski rast koji osim ekonomske efikasnosti, tehnološkog napretka, više čistijih tehnologija, inovativnosti celog društva i društveno odgovornog poslovanja obezbeđuje smanjenje siromaštva, dugoročno bolje korišćenje resursa, unapređenje zdravstvenih uslova i kvaliteta života i smanjenje zagađenja na nivo koji mogu da izdrže činiooci životne sredine, sprečavanje novih zagađenja i očuvanje biodiverziteta. Jedan od najvažnijih ciljeva održivog razvoja jeste otvaranje novih radnih mesta i smanjenje stope nezaposlenosti, kao i smanjenje rodne i društvene nejednakosti marginalizovanih grupa, podsticanje zapošljavanja mladih i lica sa invaliditetom, kao i drugih rizičnih grupa.

Održivi razvoj podrazumeva i usklađivanje različitih razvojnih aspekata i suprotstavljenih motiva sadržanih u programima pojedinih sektora. Za celishodno rešavanje takvih konflikata potrebni su politička volja i opredeljenost. Ključne pretpostavke neophodne za prihvatanje i primenu koncepta održivog razvoja privrede i društva, kao i za njegovo uspešno ostvarenje jesu odgovarajuće vođstvo, široka politička, socijalna i medijska podrška, kao i društvena saglasnost s tim da je neophodno prihvatiti taj koncept. Pri tome, jaka politička volja, posvećenost Vlade i podrška javnosti predstavljaju najneposrednije faktore uspeha. Karakteristika održivog razvoja je i veće uključivanje javnosti u donošenje odluka o rešavanju problema životne sredine. Nije dovoljno da se samo vlast deklarativno opredeli za to, već se i mora posebno podsticati javnost, pre svega pravovremeno informisati i obučavati da bi objektivno mogla da utiče na ishod rešavanja problema za koji je zainteresovana.

Cilj Strategije je da uravnoteži tri ključna faktora, tj. tri stuba održivog razvoja: 1) održivi razvoj ekonomije, privrede i tehnologije, 2) održivi razvoj društva na bazi socijalne ravnoteže i 3) zaštitu životne sredine uz racionalno raspolaganje prirodnim resursima. Istovremeno, cilj strategije je da spoji ta tri stuba u celinu koju će podržavati odgovarajuće institucije.

Strategija značajno doprinosi usklađivanju mogućih suprotstavljenih ciljeva utvrđenih s različitim aspektata društveno-ekonomskog razvoja, premošćavanju jaza između sektorskih politika, kao i uspostavljanju sistema uzajamnih prednosti. To je postignuto jer su u izradi Strategije učestvovala sve ključne društvene grupe.

Ključni nacionalni prioriteti Republike Srbije čije će ispunjenje u najvećoj meri omogućiti ostvarenje vizije održivog razvoja do 2017. godine jesu:

1) Članstvo u EU. Da bi ostvarila svoje osnovno strateško-političko opredeljenje: uključivanje u evropske integrativne tokove, pridruživanje, a potom i pristupanje EU, Republika Srbija mora da ispuni brojne složene i međusobno povezane uslove koje je EU formulisala pre više od decenije, za šta je potrebno ostvariti:

- razvoj stabilnih institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava i poštovanje i zaštitu ljudskih prava i prava manjina;
- razvoj tržišne ekonomije koja može da se suoči s pritiskom konkurencije unutar EU;
- usaglašavanje s pravnim tekovinama EU i preuzimanje obaveza koje proističu iz tog članstva.

2) Razvoj konkurentne tržišne privrede i uravnotežen ekonomski rast, podsticanje inovacija, stvaranje boljih veza između nauke, tehnologije i preduzetništva, povećanje kapaciteta za istraživanje i razvoj, uključujući nove informacione i komunikacione tehnologije, za šta je potrebno ostvariti:

- unapređenje uslova za privlačenje stranih direktnih investicija;
- makroekonomsku stabilnost i povećanje izvoza;
- razvoj malih i srednjih preduzeća;
- završetak privatizacije;
- obezbeđenje sigurnosti snabdevanja energijom uz povećanje efikasnosti energetske subjekata i energetske efikasnosti privrede;
- podsticanje inovacija i promovisanje preduzetništva;
- promovisanje informatičkog društva.

3) Razvoj i obrazovanje ljudi, povećanje zapošljavanja i socijalna uključenost, stvaranje većeg broja radnih mesta, privlačenje stručnjaka, unapređivanje kvaliteta i prilagodljivosti radne snage, veća ulaganja u ljudske resurse, za šta je potrebno ostvariti:

- sprečavanje odliva stručnjaka tako što će se stvoriti bolji radni uslovi;
- unapređenje prilagodljivosti radnika i postizanje veće fleksibilnosti tržišta rada;
- ulaganje u znanje i veštine ljudi putem kvalitetnog, efikasnog i praktično primenljivog obrazovanja i neprestano usavršavanje članova svih društvenih grupa na principima jednakih mogućnosti;
- socijalnu uključenost mladih, žena i članova marginalizovanih grupa i mere za podsticaj njihovog zapošljavanja;
- investiranje u javno zdravlje, posebno u primarnu zdravstvenu zaštitu, a pogotovo u prevenciju.

4) Razvoj infrastrukture i ravnomeran regionalni razvoj, unapređivanje atraktivnosti zemlje i obezbeđenje adekvatnog kvaliteta i nivoa usluga, za šta je potrebno ostvariti:

- proširenje i unapređenje saobraćajne infrastrukture;

- razvoj komunalne infrastrukture (vodosnabdevanje, prečišćavanje otpadnih voda i upravljanje otpadom);
 - smanjenje regionalnih neravnomernosti i siromaštva i podizanje regionalne konkurentnosti;
 - podsticanje ravnomernog regionalnog razvoja i lokalnih razvojnih inicijativa tako što će se otvoriti različite mogućnosti saradnje privatnog i javnog sektora uz sagledavanje rodne dimenzije i perspektive razvoja;
 - adekvatno korišćenje prostora, kao važnog resursa za regionalni razvoj;
 - održivi razvoj energetske infrastrukture u skladu sa očekivanim dinamičnim privrednim rastom;
 - ruralni razvoj.
- 5) Zaštita i unapređenje životne sredine i racionalno korišćenje prirodnih resursa, očuvanje i unapređivanje sistema zaštite životne sredine, smanjenje zagađenja i pritisaka na životnu sredinu, korišćenje prirodnih resursa tako da ostanu raspoloživi i za buduće generacije, za šta je potrebno ostvariti:
- uspostavljanje sistema zaštite i održivog korišćenja prirodnih bogatstava, tj. resursa (vazduha, vode, zemljišta, mineralnih sirovina, šuma, ribe, divljih biljnih i životinjskih vrsta);
 - jačanje uzajamnog delovanja i ostvarenje značajnih međusobnih efekata zaštite životne sredine i ekonomskog rasta, uključenje politike životne sredine u razvojne politike drugih sektora;
 - investiranje u smanjenje zagađenja životne sredine i razvoj čistijih tehnologija;
 - smanjenje visoke energetske intenzivnosti privrede Republike Srbije i efikasnije korišćenje fosilnih goriva;
 - podsticanje korišćenja obnovljivih izvora energije;
 - planiranje održive proizvodnje i potrošnje i smanjenje otpada po jedinici proizvoda;
 - zaštitu i očuvanje biodiverziteta.

2.2. Strategija lokalnog održivog razvoja

Strategija lokalnog održivog razvoja (u daljem tekstu: Strategija LOR) usvojena je na Nacionalnoj konferenciji o lokalnom održivom razvoju 2005. godine, kao strateški okvir za održivi razvoj gradova i opština u Srbiji.

Održivi razvoj je definisan kao "razvoj kojim se ide u susret potrebama sadašnjosti tako da se ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje sopstvene potrebe" (World Commission on Environment and Sustainability, 1987). Ovaj koncept proglašen je ključem politike razvoja kako Evropske Unije, tako i Ujedinjenih Nacija.

Prema Strategiji LOR, lokalne vlasti u Srbiji saglasne su da objedine sve svoje napore u pravcu ostvarivanja sledeće vizije:

Gradovi i opštine u Srbiji razvijaju se u skladu sa principima održivog razvoja kroz:

- razvijanje participativne demokratije,
- efikasno i efektivno upravljanje,
- preuzimanje odgovornosti za zaštitu, očuvanje i obezbeđivanje jednakog pristupa zajedničkim prirodnim dobrima,
- racionalno upravljanje resursima kojima se obezbeđuje održiva proizvodnja i potrošnja,
- stvaranje povoljnih ekonomskih uslova i mogućnosti zapošljavanja u skladu sa očuvanjem životne sredine,
- urbano planiranje kojim se ide u susret obezbeđenju društvenih, ekonomskih i ekoloških standarda,
- promovisanje održivih obrazaca života, zdravlja i dobrobiti građana, uz uključivanje u sve procese u zajednici.

Da bi se dostigla ovako projektovana vizija, predstavnici lokalnih vlasti i njihove asocijacije bi trebalo, u okviru svojih gradova i opština, da razviju svoje lokalne objedinjene multisektorske strategije ili planove akcija, koji bi se zasnivali na sledećim specifičnim merama i aktivnostima:

- I** Na planu **infrastrukture:**
- II** Na planu **prostornog i urbanističkog planiranja:**
- III** Na planu **ekonomskog razvoja i zapošljavanja:**
- IV** Na planu **društvenog razvoja:**
- V** Na planu **zaštite životne sredine:**
- VI** Na planu **smanjenja siromaštva:**

I Infrastruktura

Pod infrastrukturom Strategija LOR podrazumeva sva izgrađena javna dobra i uspostavljene institucije na lokalnom nivou, čijim funkcionisanjem se obezbeđuje pružanje usluga građanima u oblasti komunalnih delatnosti.

Ciljevi i pravci aktivnosti:

1. Razvoj, kvalitetno i kontinualno unapređenje infrastrukture angažovanjem najstručnijih raspoloživih kadrova, primenom transparentnog postupka, uz korišćenje svih dostupnih izvora finansiranja i uspostavljanje standarda u upravljanju infrastrukturnim sistemima.

- Predsednik opštine će se starati o razvoju opštinske infrastrukture korišćenjem svih dostupnih načina finansiranja od strane Republike, lokalnih izvora ili donacija, čineći postupke javnih nabavki transparentnim i pravednim. Umanjiće se uticaj politike na izbor rukovodstva javnih preduzeća u vlasništvu lokalne samouprave i uvešće se mehanizmi institucionalnog planiranja ljudskih resursa i njihove dodatne edukacije za rad u infrastrukturnim javnim preduzećima i službama. Predsednik opštine će inicirati i uspostaviti kriterijume za restrukturiranje javnih preduzeća, a pre svega javnih komunalnih preduzeća.

- Predsednik opštine će, uz saglasnost nadležnog ministarstva, i uz konsultovanje Opštinskog veća, a na predlog odgovarajuće komisije Skupštine opštine doneti dugoročni plan razvoja infrastrukture, koji će biti dalja osnova za planiranje opštinskog budžeta.

2. Zaštita i korišćenje prirodnih resursa u skladu sa principima održivog razvoja, primenom ekonomskih instrumenata.

- Predsednik opštine će stvoriti institucionalne uslove za planski razvoj infrastrukture (formiranje Opštinskog tima za razvojne projekte, Saveta za saobraćaj i drugih tela).

- Skupština opštine će, na predlog odgovarajućih komisija, doneti odluke koje će promovisati uvođenje i korišćenje eko-tehnologija, monitoring i preduzimanje mera zaštite životne sredine i promociju održivih korišćenja resursa.

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none">- Nedovoljni finansijski resursi za ulaganja u infrastrukturu- Loše stanje postojeće infrastrukture- Nedostatak i nesprovođenje zakonske regulative u nekim segmentima- Problemi sa svojinom- Korupcija- Uticaj politike na odlučivanje- Politička nestabilnost- Slaba motivisanost za promene u okviru opštinske administracije i javnih preduzeća- Nezaposlenost i siva ekonomija- Odliv kvalitetnih kadrova- Problemi sa organizacijom i kadrovima- Loš protok informacija unutar opštinske administracije i prema republičkim organima- Neadekvatan obrazovni sistem koji ne omogućava školovanje potrebnih kadrova za rad u javnim preduzećima i preduzećima koja se bave infrastrukturom	<ul style="list-style-type: none">- Povoljno kreditiranje i strukturalni fondovi- Procesi tranzicije i demokratizacije- Evropske integracije i regionalno udruživanje- Razvoj MSP- Dobra osnova u kadrovskoj strukturi- Postojeća infrastruktura- Prirodni resursi i potencijali- Povoljan geografski položaj- Privatizacija- Nove tehnologije- Marketinški pristup- Dobra proizvodna praksa- Rad inspeksijskih službi

II Prostorno i urbanističko planiranje

Na osnovu Zakona o planiranju i izgradnji opštine su nadležne za izradu generalnih urbanističkih planova, Prostornih planova opštine i drugih planskih dokumenata (Plan opšteg uređenja, Plan detaljne regulacije, Plan generalne regulacije). Kod izrade urbanističkih i prostornih planova zakonom je propisana izrada Izveštaja o strateškoj proceni uticaja planova i programa na životnu sredinu, dok se za projekte za izgradnju objekata i radove vrši izrada Studije o proceni uticaja na životnu sredinu. Opštine su po zakonu dužne da obezbede sve relevantne podatke neophodne za validnu procenu uticaja na životnu sredinu. Opštinski organi nadležni su za izdavanje saglasnosti na Izveštaje o strateškoj proceni uticaja planova i programa na životnu sredinu za programe i planove koji se odnose na područje opštine, kao i za izdavanje saglasnosti na Studije o proceni uticaja na životnu sredinu za projekte izgradnje objekata i radova za koje odobrenje izdaje opština.

Obavezni "generalni urbanistički plan" je slabo integrisan u procese lokalnog upravljanja. Postoje velike neusklađenosti između dugoročnih planova i kratkoročne "projektne dokumentacije" i godišnjih investicionih programa koje sačinjavaju opštine; ključna međufaza u srednjoročnom strateškom planiranju nedostaje. Ne postoje studije o potražnji i ekonomske analize u projektnoj dokumentaciji.

Pod ovakvim uslovima, osobe koje donose odluke nemaju mogućnost da uporede investicione opcije u različitim sektorima. Takođe, potencijal učešća zajednice u procesima planiranja i donošenja odluka nije adekvatno realizovan. Iako nema dovoljno institucionalnih procena ili studija za to, čini se da nivo saradnje i konsenzusa između različitih tela lokalnih vlasti i agencija nije zadovoljavajući. Do neke mere prethodni, visokocentralizovani sistem održavao je "otuđeni" odnos između lokalnih i centralnih vlasti, tako da se izgubila "unutrašnja" saradnja i koherentnost politika na opštinskom nivou. Iako u lokalnim samoupravama postoji mnogo iskusnih i dobro obučanih profesionalaca, tranzicija, konflikti i politički sukobi su doveli mnoge nove i neiskusne osobe u kancelarije lokalne samouprave. Gore pomenuto i nedostatak edukacije za službenike je ograničio ljudske resurse i veštine koje su potrebne lokalnim vlastima. Iako su učinjeni prvi koraci, korupcija državnih službenika u mnogim opštinskim upravama prilikom davanja građevinskih dozvola i sprovođenja urbanističko-planske dokumentacije predstavlja sveprisutni problem. Veliki problem u planiranju i građenju u urbanim sredinama predstavlja "divlja gradnja". Pokušaj legalizacije nelegalno podignutih objekata u 2003. godini nije doneo očekivane rezultate zbog siromaštva i nerealnih očekivanja građana, ali i zbog nedovoljno osmišljene politike u vezi sa legalizacijom. To je dodatno opterećenje za lokalne vlasti u Srbiji, kako zbog nemogućnosti kvalitetnog urbanog planiranja, tako i zbog smanjenih prihoda u opštinskim budžetima.

Ciljevi i pravci aktivnosti:

1. Stvaranje bolje organizovane i koordinisane lokalne vlasti, lokalne administracije i javnih preduzeća u cilju kvalitetnije izrade urbanističke planske dokumentacije.

- Predsednici opština, na predlog i uz aktivno uključivanje Opštinskog veća i glavnog arhitekta, obezbediće uslove za otpočinjanje rada na izradi ili inoviranju Generalnog urbanističkog plana opštine, uz konsultaciju lokalnih stručnih institucija i participaciju javnosti i uz implementaciju koncepata održivosti. U tu svrhu biće formirano Koordinaciono telo u opštini

za koordinaciju izrade urbanističkih planova, sastavljeno od predstavnika strukovnih udruženja, poslovnih struktura, nevladinih organizacija, Privredne komore, političkih stranaka, crkve, vojske, itd.

- Opštine će nastojati da modernizuju i tehnički opreme svoje organe i službe zadužene za izradu i praćenje urbanističkih planova i vođenje katastarske evidencije, pre svega uvođenjem geografskog informacionog sistema i obezbeđenjem odgovarajuće stručne edukacije za njegovo korišćenje. Povezivanjem na regionalnom nivou obezbediće se efikasnije uvođenje i korišćenje ovih sistema i umrežavanje opština.

2. Intenzivna promocija za uključivanje javnosti.

- Nadležne opštinske uprave radiće na pojednostavljenju postojećih i razvoju novih kriterijuma za planiranje i izgradnju, i pojednostavljenih procedura usvajanja urbanističkih planova, u saglasnosti sa pozitivnom zakonskom regulativom i uz participaciju javnosti. Obezbediće se učešće svih zainteresovanih grupa i korisnika prirodnih dobara u fazi izrade urbanističkih planova, kao i adekvatne prezentacije opštinskih prostornih i urbanističkih planova u svrhu privlačenja investicija.

3. Ugrađivanje principa dobre prakse i održivog razvoja u urbanističku plansku dokumentaciju.

- Glavni opštinski/gradski arhitekta obezbediće poštovanje principa dobre prakse u izradi i implementaciji Generalnog urbanističkog plana i ostale urbanističko-planske dokumentacije, a pre svega će se, uz učešće nadležne opštinske uprave i inspeksijskih službi, starati o poštovanju principa energetske efikasnosti, racionalne izgradnje, očuvanja prirodnih resursa i vizuelnog identiteta područja, kao i poštovanja tradicije prilikom izrade prostornih i urbanističkih planova, jačanje uloge javnog prevoza, uz uvođenje novih vidova javnog prevoza, pre svega lakog šinskog saobraćaja, izmeštanju transportnih koridora iz centralnog gradskog jezgra i nastojanju da se izgrade obilaznice, rešavanju problema mirujućeg saobraćaja, primeni visokih ekoloških standarda pri izradi prostornih i urbanističkih planova (određeni procenat parkovskih površina, pošumljenih površina, izletišta i prostora za rekreaciju), itd.

- Procesi prostornog i urbanističkog planiranja će se voditi otvoreno i uz poštovanje usvojenih procedura i ohrabivanje takmičarskog duha između profesionalaca u opštinskoj upravi, planera i drugih grupa u zajednici, kako bi se inicirali inovativni pristupi rešavanju lokalnih problema.

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansijskih sredstava - Nedostatak ažurirane planske dokumentacije i neadekvatan prostorni plan - Divlja gradnja i loša postojeća infrastruktura - Korupcija i postojanje urbanističke "mafije" - Nepostojanje GIS-a - Nedostatak konsenzusa (struka protiv politike) - Organizacija službi i procedure unutar lokalne administracije - Komplikovana procedura usvajanja - Neadekvatno uključivanje javnosti - Problemi svojine nad zemljištem i objektima - Nedostatak svesti o opštem dobru kod pripadnika vlasti - Niska svest građana 	<ul style="list-style-type: none"> - Jasna saglasnost o potrebi izrade planova - Dobra startna pozicija (baze podataka, oprema) - Pritisak potencijalnih investitora - Radi se na promociji ponude - Ljudski resursi - Dugogodišnja praksa inspeksijskog nadzora - Tuđa iskustva - Evropske integracije - Postojeći zakoni i procedure - Zakonska obaveza uključivanja javnosti - Pristup investicionim fondovima - Bolje korišćenje prirodnih resursa - Uključivanje ekoloških standarda - Postojanje analiza uticaja na životnu sredinu

III Ekonomski razvoj i zapošljavanje

Kao odgovor na negativne tendencije (rast trgovinskog deficita, pad direktnih stranih investicija), Vlada Republike Srbije proklamovala je za naredni period razvoja dalje istrajavanje na restriktivnoj monetarnoj politici, dalja budžetska ograničenja, kojima bi se budžetski deficit dalje smanjivao, ograničenje porasta plata u državnoj upravi i javnom sektoru, ubrzanje restrukturiranja privrede, a pre svega javnih preduzeća i ubrzanje privatizacije.

Vlada Srbije usvojila je u januaru 2003. godine Strategiju razvoja malih i srednjih preduzeća za period 2003 - 2008. godine. U skladu sa ovom strategijom doneta su tri važna zakona (Zakon o privrednim registrima, Zakon o Agenciji za privredne registre i Zakon o stečaju). Pojedine opštine na lokalnom nivou, pre svega zahvaljujući donatorskoj pomoći, programima međunarodnih organizacija, ili prihodima od privatizacije koji ostaju lokalnoj zajednici, počinju sa osnivanjem lokalnih garancijskih fondova za razvoj malog i srednjeg preduzetništva. Ovakvi pokušaji, koliko god u celini bili za pohvalu, imaju različite rezultate i iskustva.

Po mnogim procenama, privatizacija u Srbiji započeta je uspešno. Međutim, većina javnih usluga još uvek je u državnom vlasništvu. Iako je postojala mogućnost u proteklim decenijama da javne usluge budu u privatnom vlasništvu, postojalo je samo nekoliko (što je veoma malo) pokušaja da se stvore javno-privatna partnerstva. I sada se prihodi od javnih usluga koje opština prikuplja, uglavnom u vidu lokalnih poreza, prosleđuju centralnim vlastima. Zbog nedostatka autoriteta i prihoda za obavljanje odgovarajućih usluga građani uglavnom ne vide lokalnu vlast kao 'servis za građane'.

Poljoprivreda u Srbiji čini 21% bruto nacionalnog dohotka, po čemu je Srpska ekonomija bliska ekonomijama nerazvijenih zemalja. Bez obzira na činjenicu da se izvoze uglavnom neprerađeni poljoprivredni proizvodi, što utiče na smanjene izvozne prihode, izvoz poljoprivrednih proizvoda raste.

Nezaposlenost je najveći problem lokalnih zajednica u Srbiji. Odlike nezaposlenosti koje uvećavaju zabrinutost uključuju sledeće (prema Strategiji za smanjenje siromaštva u Srbiji, 2003):

- Dominira dugoročna nezaposlenost - više od trećine nezaposlenih traži posao duže od godinu dana.
- Dominira najmlađa starosna grupa (od 15 do 25) među svim nezaposlenima (40,7%)
- Viši nivo nezaposlenosti žena nego muškaraca, iako žene, generalno gledano, imaju viši nivo obrazovanja.
- Nivo nezaposlenosti među izbeglicama i interno raseljenim licima, Romima i osobama sa invaliditetom, duplo je veći u odnosu na ostatak populacije.

Ciljevi i pravci aktivnosti

1. Izrada i usvajanje lokalnih strategija ekonomskog razvoja i zapošljavanja, sa pratećim opštinskim odlukama i sa izgradnjom ili jačanjem institucija u okviru lokalne samouprave, koje bi pratile izradu i implementaciju strategije.

- Predsednik opštine, uz aktivno učešće opštinskog menadžera (ukoliko takva funkcija u opštini postoji) i Opštinskog veća, iniciraće, obezbediti odgovarajuće materijalne uslove i nadgledati participativni proces izrade i donošenja opštinske strategije ekonomskog razvoja i

zapošljavanja. Po usvajanju ove Strategije, ona će odgovarajućim odlukama Skupština opština postati obavezujući dokumenti za postojeće izvršne organe opštine i opštinsku administraciju, za postojeće javne službe i institucije pod ingerencijom lokalne vlasti. Ukoliko je to predviđeno Strategijom, predsednik opštine će inicirati osnivanje institucija (Uprave, komisije Skupštine opštine, Agencije, ili nekog odgovarajućeg tela), koja će pratiti implementaciju usvojene strategije, donositi odgovarajuće Akcione planove ekonomskog razvoja i zapošljavanja, kao i druge odgovarajuće implementacione sektorske planove. Tokom izrade i implementacije Strategije neophodno je osigurati učešće svih zainteresovanih strana, intersektorsku saradnju unutar Opštinske uprave, saradnju sa odgovarajućim institucijama na republičkom nivou, učešće privrede i privrednih asocijacija, kao i učešće naučnih institucija i nevladinog sektora. Kako ekonomski razvoj i zapošljavanje po pravilu predstavlja nacionalni i regionalni problem, predsednik opštine će osigurati uslove da se uspostavi saradnja sa susednim opštinama (ili regionalna saradnja, ako i kada se za to stvore ustavne pretpostavke) na izradi zajedničkih sektorskih strategija.

- Predsednik opštine će, uz učešće Opštinskog veća, a na predlog odgovarajućeg organa, zaduženog za implementaciju opštinske strategije ekonomskog razvoja i zapošljavanja inicirati osnivanje opštinske Agencije za razvoj preduzetništva i MSP.

2. Pokretanje inicijativa za donošenje pravne regulative u pravcu decentralizacije kojom se definišu prava i obaveze lokalnih samouprava u oblasti podrške lokalnom ekonomskom razvoju i stimulisanju zapošljavanja.

- Od lokalnih vlasti se očekuje da budu nosioci lokalnog ekonomskog razvoja, dok na drugoj strani one nemaju odgovarajuće ingerencije, ili je njihova nadležnost nejasno formulisana u pozitivnim zakonskim rešenjima. Ovo se pre svega odnosi na nedostatak Zakona o lokalnim garancijskim fondovima i na raspodelu budžetskih sredstava namenjenih stimulisanju ekonomskog razvoja i zapošljavanja. Zbog toga će lokalne vlasti, preko Stalne konferencije gradova i opština kao svoje asocijacije, pokrenuti inicijativu za donošenje pravne regulative kojom će se konkretno definisati prava i obaveze lokalnih samouprava u oblasti podrške lokalnom ekonomskom razvoju i stimulisanju zapošljavanja.

3. Uvođenje i promocija stimulativnih mera u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja i zapošljavanja.

- Skupštine opština će, po usvajanju Strategije lokalnog održivog razvoja i Lokalne strategije ekonomskog razvoja i zapošljavanja usvojiti niz stimulativnih mera za promociju lokalnog ekonomskog razvoja, pre svega namenjenih preduzetnicima koji nameravaju da započnu privatni biznis i vlasnicima malih i srednjih preduzeća koji imaju urađene studije uticaja na životnu sredinu i razvijene mere zaštite životne sredine (pojednostavljenje procedura, oslobađanje dela nadoknada i lokalnih taksi, komunalno opremanje lokacija, itd.).

4. Razvoj lokalne ekonomije na osnovu raspoloživih prirodnih resursa uz razvoj sistema za podršku promociji održivog korišćenja resursa.

- Predsednik Opštine će, uz pomoć nadležne Komisije Skupštine Opštine ili drugog odgovarajućeg radnog tela, razraditi mehanizme i procedure za nadležnu opštinsku upravu, kojima će se promovisati i pratiti poštovanje stimulativnih ili destimulativnih mera koje obezbeđuju održivo korišćenje resursa od strane privrednih subjekata.

5. Regionalno povezivanje.

- Stalna konferencija gradova i opština će inicirati procese regionalnog povezivanja opština u cilju izrade zajedničkih (regionalnih) planova ekonomskog razvoja i zapošljavanja.

6. Unapređenje rada inspeksijskih službi u ingerenciji lokalne samouprave kroz njihovo opremanje, edukaciju i podsticanje preventivnog rada.

• Predsednik opštine će, uz pomoć nadležnih uprava doneti mere za unapređenje rada inspeksijskih službi u nadležnosti opštine, njihovo materijalno i kadrovsko opremanje, kontinuiranu edukaciju i promociju. Ovim merama obezbediće se rad inspeksijskih službi na prevenciji u radnoj i životnoj sredini.

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak dugoročnih izvora finansiranja za lokalni razvoj - Nedostatak ingerencija lokalne samouprave - Politička nestabilnost - Nepostojanje jasne strategije ekonomskog razvoja - Korupcija - Nizak nivo javne svesti - Nepostojanje strategije na lokalnom nivou za razvoj malih i srednjih preduzeća - Zastoj u procesu decentralizacije - Zastoj u procesu privatizacije i restrukturiranju preduzeća - Nedostatak stručnih kadrova na lokalnu i neefikasnost institucija - Siva ekonomija - Visok procenat nezaposlenosti - Neracionalno korišćenje prirodnih dobara 	<ul style="list-style-type: none"> - Donošenje državne i lokalne strategije za razvoj preduzetništva i smanjenje siromaštva - Kontrola finansijskih tokova i smanjenje sive ekonomije - Fiskalna decentralizacija - Ulazak stranog kapitala - Povezivanje i saradnja opština - Razvoj elektronskog poslovanja - Stvaranje euro-regiona - Jačanje lokalnih inicijativa za rešavanje problema lokalnog razvoja - Postojanje dobrih kadrova u određenim oblastima - Pomoć međunarodnih organizacija na polju institucionalnog i kadrovskog jačanja - Postojanje programa razvoja institucija u pojedinim opštinama (pilot projekat) - Promocija opština (regiona) za strane direktne investicije - Korišćenje regionalnih komparativnih prednosti za ekonomski razvoj - Međunarodna pomoć za razvoj malih i srednjih preduzeća

IV Društveni razvoj

Društveni sektor u Srbiji je još uvek visoko centralizovan. U najavljenom roku nisu doneti sistemski zakoni koji su prateći zakoni Zakona o lokalnoj samoupravi i koji bi trebalo da doprinesu efikasnijoj decentralizaciji. Finansiranje zdravstva, obrazovanja i javnih usluga je u nadležnosti centralnih vlasti; opštinske vlasti su odgovorne samo za finansiranje i održavanje objekata koji se koriste za te namene. U toku protekle decenije objekti i oprema su propali i nivo usluga je drastično opao. U ovom momentu društveni sektor je neadekvatan, neefikasan i skup. Na primer, mnoge škole nemaju adekvatne sisteme za grejanje i nedostaju im neophodni materijali. Lokalne vlasti su generalno nezadovoljne kvalitetom obrazovnih programa i prosvetnim kadrom za koje je zadužena centralna vlast.

Dok se zdravstveni objekti i profesionalno osoblje smatraju adekvatnim evidentan je veliki nedostatak materijala kao i minimalna operativna sredstva. Drugi društveni objekti kojima upravljaju lokalne vlasti (kao što su domovi kulture, vrtići, kulturni i sportski objekti i lokalne radio i TV stanice) imaju slične probleme.

Zdravstvena zaštita. Osnovni problemi zdravstvene zaštite u Srbiji su njena strukturalna neprilagođenost (pre svega u pogledu teritorijalnog rasporeda u celoj Republici, broja postelja i broja lekara), finansiranje zdravstvene zaštite izazvano budžetskim ograničenjima i nedovoljna

pažnja koja se posvećuje primarnoj zdravstvenoj zaštiti, zdravstvenom vaspitanju i naporima ka promociji zdravlja. Preventivna zdravstvena zaštita i briga o rizicima po zdravlje u životnoj i radnoj sredini ne tretira se u dovoljnoj meri, kako sistemskim rešenjima, tako i kada je u pitanju finansiranje.

Sistem zdravstvene zaštite je visoko centralizovan, sa veoma malim ingerencijama lokalne samouprave. Rešenja iz novog Zakona o lokalnoj samoupravi, kojima se delovi primarne zdravstvene zaštite prenose u nadležnost lokalnih vlasti praktično još nisu zaživela, jer nisu doneti odgovarajući sistemski zakoni u toj oblasti. Poseban problem predstavlja nedostatak adekvatnih načina praćenja i informisanja o parametrima zdravstvenog stanja stanovništva.

Socijalna zaštita. Socijalna zaštita se suočava sa problemima nedovoljnog obuhvata, uzrokovanim nedovoljnim budžetskim izdvajanjima. Može se očekivati povećanje ovakvih problema, zbog procesa tranzicije i osiromašenja pojedinih kategorija stanovništva.

Obrazovanje. Obrazovanje u Srbiji je centralizovano, kako u pogledu finansiranja, tako i u pogledu normativne osnove i upravljanja. Lokalna samouprava ima određene nadležnosti samo u oblasti osnovnog obrazovanja.

Mreža obrazovnih ustanova nasleđena je iz šezdesetih godina i ona ne odgovara demografskim i obrazovnim potrebama. Postoje veliki problemi u programima koji se centralno donose, nefleksibilni su i ne odgovaraju savremenim potrebama osposobljavanja za rad. Ovo je najuočljivije u srednjem obrazovanju.

Briga o mladima. Decenija izolacije, ratova i ekonomskih teškoća uslovlila je da su mladi u današnjem društvu u Srbiji ostali na neki način izolovani i da se ceo njihov svet promenio dok su odrastali. Ključne kategorije u životima mladih ljudi su njihovo učešće u društvu, zaposlenje, kao i fizičko i mentalno zdravlje. Smisao učešća mladih u društvu se može definisati kao uzimanje učešća i uticanje na procese, odluke i aktivnosti koje utiču na njih. Da bi se ovo ostvarilo, potrebno je da postoji bezbedno okruženje koje mlade podržava i omogućava im da naprave izbor na osnovu potpunih informacija. To predpostavlja aktivnu ulogu u porodici, školi i lokalnoj zajednici.

Briga o starima, marginalizovanim društvenim grupama i licima sa invaliditetom. Penzijski sistem, sa obaveznim penzijskim osiguranjem tokom poratnih godina do danas obezbedio je adekvatnu brigu o starima u teškim vremenima hiperinflacije, ali je sa druge strane svojom glomaznošću i neselektivnim pristupom opteretio BND sa skoro 15% i postao preskup za siromašnu državu kakva je Srbija. Danas je svaki peti stanovnik u Srbiji penzioner. Postojeća reforma penzijskog sistema podizanjem starosne granice teži da donekle rastereti državni budžet, a da se nasleđena prava penzionera ne naruše. Penzijski sistem i briga o starima u potpunosti su centralizovani.

Po uspostavljanju demokratske vlasti 2001. godine, počelo se sa određenim aktivnostima na planu brige o marginalizovanim društvenim grupama (najsiriromašniji, Romi, itd.) i licima sa invaliditetom. Lokalne vlasti širom Srbije, uglavnom u saradnji sa nevladinim organizacijama i od prihoda iz donacija, započele su niz projekata kojima su marginalizovane društvene grupe i invalidna lica bila obuhvaćena. ^ini se da ove aktivnosti sa povlačenjem donatora polako prestaju, što ukazuje na njihov kampanjski karakter i na činjenicu da nisu bile dovoljno inkorporirane u sistem.

Osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici. "Lokalpatriotizam" može biti veoma pozitivan impuls promenama ka održivom razvoju u opštinama Srbije. Osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici nije u dovoljnoj meri stimulisan u prethodnom periodu. Razlozi leže u određenoj dozi straha vladajućih struktura, izazvanoj višenacionalnim sastavom u pojedinim regionima Srbije, kao i u centralizaciji i institucionalnom nedostatku regionalizacije.

U malim i nerazvijenim opštinama, kao i u nekim prigradskim opštinama osećaj pripadnosti zajednici narušen je lošim socio-ekonomskim statusom i prisutna je povećana migracija ka većim gradovima.

Najveći razlozi vezanosti za opštinu nalaze se u tradiciji, porodičnim vezama, posedovanju nekretnina i nemogućnosti da se egzistencija obezbedi u nekoj drugoj opštini. Samo mali broj opština navodi kao razloge bolju ekonomsku perspektivu i mogućnost zapošljavanja. Indikativno je da manje i nerazvijene opštine kao jedan od razloga vezanosti za opštinu navode i očuvanu životnu sredinu.

Ciljevi i pravci aktivnosti

1. Institucionalno jačanje lokalne samouprave.

- Skupština opštine će formirati savete za odgovarajuće društvene delatnosti, kao savetodavne organe sa definisanim nadležnostima (ekonomsko - socijalni savet, savet za obrazovanje, savet za kulturu, savet za sport...). Ova tela uključivaće sve zainteresovane društvene grupe i imaće značajnu ulogu u formulisanju i praćenju strategija i akcija koje opštinske uprave preduzimaju u odgovarajućoj oblasti. Posebno će se obezbediti učešće svih zainteresovanih društvenih grupa u izradi planova i strateških dokumenata koji se odnose na upravljanje prirodnim resursima i dobrima i zaštitu životne sredine.

- Predsednik Opštine će, uz učešće Opštinskog veća, formulisati kriterijume za projektno finansiranje aktivnosti iz oblasti društvenog razvoja i obezbediti odgovarajuća sredstva u opštinskom budžetu.

2. Podizanje nivoa znanja izabranih i postavljenih lica, zaposlenih u opštinskim upravama i šire javnosti o konceptu održivog razvoja i metodama i tehnikama koje ovaj koncept obuhvata.

- Stalna konferencija gradova će u saradnji sa predsednicima opština osmisлити i inicirati edukaciju i obuku o konceptu, metodama i tehnikama održivog razvoja, usmerenu ka nosiocima lokalne vlasti, opštinskim službenicima koji učestvuju u planiranju i ostvarivanju održivog razvoja, nosiocima odlučivanja u preduzećima, nevladinim organizacijama i organizacijama mladih. Ovakva inovacija znanja ima za cilj unapređenje kapaciteta lokalnih vlasti i svih zainteresovanih grupa unutar zajednice zbog planiranja i implementacije mera održivog razvoja i zaštite životne sredine unutar lokalnih sredina i implementacije specifičnih ekspertskih znanja u ovim procesima.

3. Promocija zdravlja u najširem smislu u svim sferama društvenog razvoja i za sve kategorije stanovništva.

- Skupština opštine će na predlog odgovarajućeg saveta doneti akcione planove suzbijanja bolesti zavisnosti i devijantnog ponašanja. Posebna pažnja pokloniće se promociji zdravlja mladih i marginalizovanih društvenih grupa.

4. Valorizovanje tradicionalnih vrednosti kroz ekonomske aktivnosti.

- Lokalne vlasti će raditi na kontinuiranoj promociji porodice i tradicionalnih društvenih vrednosti i regionalnih specifičnosti. Razradiće se ekonomski mehanizmi stimulacije porodičnih preduzeća u malom i srednjem preduzetništvu i poljoprivredi, koja će se baviti tradicionalnom i lokalno orijentisanom proizvodnjom, čime će se promovisati porodica kao tradicionalna vrednost i istorijsko nasleđe kao komparativna prednost regiona. Ovo se posebno odnosi na pretežno ruralne opštine, koje će ovakav pristup ekonomskim aktivnostima ugraditi u odgovarajuće strateške planove i opštinske odluke.

5. Stvaranje uslova u lokalnim samoupravama za lakše i pravednije ostvarivanje prava u sferi zdravstvene i socijalne zaštite.

- Da bi se uspešno ostvarivali strateški i akcioni planovi (nacionalni i lokalni) u sferi zdravstvene i socijalne zaštite i smanjenja siromaštva), neophodno je sačiniti realan presek stanja u opštini. Zbog toga će odgovarajuće opštinske uprave, na inicijativu predsednika opštine izvršiti prikupljanje i analizu podataka o siromaštvu u cilju izrade socijalnih programa opštine, uz predlog mera za promociju i informisanje o pravima iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite. Ovo će na odgovarajući način biti prilagođeno marginalnim društvenim grupama i siromašnima.

6. Razmena “dobre prakse” i iskustava između opština u cilju smanjenja razlika u kapacitetima za društveni razvoj.

- Predsednik opštine će, na predlog odgovarajućih saveta, razraditi i doneti kriterijume i mere za međuopštinsku i međunarodnu saradnju u oblastima koje promovišu opštinu. Posebno će se insistirati na razmenama u oblasti kulture, sporta i nauke.

7. Podsticaj uključenju medija u programe razvoja društva.

- Posebna pažnja u opštinskoj praksi poklonice se pravovremenom informisanju i uključivanju lokalnih medija u promociju aktivnosti na društvenom razvoju. Promovisaće se izrada opštinskih strategija i planova i “dobre prakse” u ostvarivanju ovih planskih dokumenata.

8. Pokretanje inicijative za izmenu zakonskih propisa u cilju poreskih olakšica za ulaganje u društveni razvoj.

- Stalna konferencija gradova i opština će, na inicijativu svog odgovarajućeg odbora, pokrenuti inicijativu za izmenu zakonskih propisa u oblasti poreskog sistema, kojima se uvode olakšice za ulaganje sredstava u programe društvenog razvoja.

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna finansijska sredstva za realne potrebe oblasti društvenog razvoja - Nedostatak akcionih planova i implementacije strategije za smanjenje siromaštva - Nepoštovanje postojeće zakonske regulative - Porast nezaposlenosti - Poremećen sistem vrednosti - Birokratizovane institucije - Dnevno-politički interesi - Zloupotreba medija i njihovog uticaja na razvoj društva - Slaba vertikalna i horizontalna saradnja u oblasti društvenih delatnosti - Nizak nivo bezbednosti - Porast delinkvencije i socijalno neprihvatljivog ponašanja - Neadekvatan odnos prema prirodnim dobrima - Jak uticaj lobija sa negativnim predznakom - Neravnomeran razvoj opština - Nedostatak lokalnih inicijativa - Društvena apatija kao posledica ekonomske krize - Neadekvatna pokrivenost kadrovima (teritorijalno i po oblastima) - Razbijanje porodice - Narušeno mentalno zdravlje stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> - Postojeća infrastruktura za razvoj društvenih delatnosti - Jasno utvrđene smernice društvenog razvoja na nacionalnom nivou - Postojanje institucija u oblasti društvene delatnosti - Bolje iskorišćenje postojećih finansijskih sredstava kroz projektno finansiranje aktivnosti - Ostvarivanje partnerstva između sva tri sektora (vladinog, nevladinog i privrednog) - Jačanje svesti o neophodnosti promena - Povećano učešće javnosti i NVO - Kvalitetan sistem obrazovanja - Povratak mladih tradicionalnim vrednostima - Postojanje velikog broja medija na lokalnu - Tehnička opremljenost medija - Postojanje moralnih normi i kodeksa ponašanja - Postojanje zakonskog okvira za unapređenje društvene delatnosti - Regionalna i međunarodna saradnja opština - Stručni kadrovi u oblasti društvenog razvoja - Interes privatnih investitora za ulaganje u medije - Započeti procesi demokratizacije - Razvoj analitičkog novinarstva

V **Zaštita životne sredine**

Problemi vodosnabdevanja, kao i tretmana otpadnih voda i čvrstog i opasnog otpada, aerozagađenja i zagađenja zemljišta, kao i ugrožavanja prirodnih resursa i biodiverziteta, vezuju se, pre svega, za neadekvatno upravljanje životnom sredinom tokom devedesetih, kao i za lošu ekonomsku situaciju u zemlji i nedovoljne investicije. Uz to, evidentan je i nedostatak stručnih kadrova i osmišljene edukacije u ovoj oblasti. Poseban problem predstavlja niska ekološka svest građana i nedostatak programa koji bi doprineli njenom jačanju.

Vodosnabdevanje i tretman otpadnih voda. Kvalitet pijaće vode u većini gradova Srbije u stalnom je padu od početka devedesetih godina. Najčešći razlog neispravnosti vode za piće iz vodovodnog sistema je bakteriološka neispravnost kao posledica kontaminacije vodoizvorišta/vodozahvata, dotrajalosti vodovodne infrastrukture i/ili nedovoljne dezinfekcije vode. Glavni tehnički problemi su neadekvatan pritisak vode, slab i nestalan priliv, nizak kvalitet zbog starih i slabo očuvanih vodovoda, nepravilno korišćenje (uglavnom u letnjem periodu), zagađeni izvori, neefikasni sistemi i veliki gubici, i nedovoljan kapacitet vodovoda. Cena vode za piće je raznolika, ali nigde nije dostigla ekonomski nivo. Pored toga, samo 40 do 60% računa je realno naplativo. Prihodi pokrivaju od jedne polovine do dve trećine troškova, bez fondova za popravke i investicije.

U pretežno ruralnim opštinama prisutan je i problem održavanja seoskih vodovoda, što je usko povezano sa pitanjem vlasništva. Ovi vodovodi, građeni od sredstava koje su izdvajale seoske mesne zajednice, formalno ne pripadaju javnim preduzećima, tako da se ona ne bave njihovim održavanjem, dok mesne zajednice ne raspolažu dovoljnim sredstvima da bi to samostalno radile.

Opštine su nadležne samo za donošenje pravilnika o tehničkim i sanitarnim uslovima za upuštanje otpadnih voda u sistem kanalizacije, dok je usvajanje drugih pravnih akata koji su u funkciji zaštite voda u nadležnosti republičkih organa (Zakon o vodama, Uredba o klasifikaciji voda, Pravilnik o načinu i minimalnom broju ispitivanja otpadnih voda, Pravilnik o higijenskoj ispravnosti vode za piće itd.)

Sanitarni i kanalizacioni sistemi su suočeni sa sličnim problemima, kao i rizikom od zagađenja podzemnih voda i pijaće vode, ilegalnim priključcima na mrežu i nedostatkom sistema za preradu otpadnih voda.

Upravljanje otpadom. Komunalni otpad predstavlja svakako najveći problem lokalnih zajednica u Srbiji. Činjenica da na teritoriji Srbije do kraja 2003. godine nije bilo nijedne sanitarne deponije zabrinjava više nego bilo koja činjenica u vezi sa problemima zaštite životne sredine. Deponovanje otpada predstavlja jedini način postupanja sa komunalnim i industrijskim otpadom. Komunalni otpad se bez bilo kakvog tretmana odlaže na deponije - ne primenjuje se kompostiranje, insineracija, niti se otpad koristi kao alternativno gorivo u cementarama i železarama. Takođe se ne primenjuje ni klasifikacija otpada. Objekti i oprema za sakupljanje i odlaganje čvrstog otpada nisu u skladu sa propisanim uslovima za zaštitu životne sredine, nema dovoljno kontejnera ili su u lošem stanju, a kamioni za sakupljanje i odvoz otpada su stari i potrebno je mnogo novca za njihovo održavanje.

Problemi sa sakupljanjem i deponovanjem komunalnog otpada slični su gotovo u svim opštinama na teritoriji Srbije i mogu se grupisati u nekoliko opštih zaključaka:

- Nedostatak strategija i planova upravljanja otpadom na lokalnom nivou;
- Nedostatak sanitarnih deponija;
- Neadekvatna mehanizacija i oprema za organizovano sakupljanje i odvoženje otpada;

- Nedostatak regionalnog povezivanja opština po pitanju deponovanja komunalnog otpada.

Aerozagađenje. U većini opština se ne sprovodi u potpunosti Program kontrole kvaliteta vazduha koji donosi Vlada RS za period od dve godine, kao ni ispitivanje uticaja aerozagađenja na zdravlje, zbog ograničenog finansiranja i neadekvatne opremljenosti ustanova ovlašćenih za sprovođenje programa.

Osim u opštinama koje imaju velike industrijske zagađivače (Bor, Pančevo, Beočin), i specifične zagađujuće materije, problemi aerozagađenja vezani su za zimski period i za tačkaste izvore zagađenja, pre svega objekte za zagrevanje (kotlarnice i individualna ložišta). Glavni uzrok zagađenja vazduha je sagorevanje uglja lošeg kvaliteta, lignita, u termoelektranama sa lošom tehnologijom prečišćavanja otpadnih gasova.

Još jedan veliki izvor zagađenja je saobraćaj, kao i loš kvalitet goriva odnosno benzina sa dodatkom olova i dizela sa visokim sadržajem sumpora. Emisija izduvnih gasova doprinosi visokim atmosferskim koncentracijama SO₂, NO_x, O₃, taložnih materija i olova.

Industrijsko zagađenje. Iako su industrijske aktivnosti u Srbiji skoro potpuno zamrle devedesetih godina prošloga veka, nasleđena situacija i nedovoljna ulaganja u investiciona održavanja i modernizaciju tehnologija ukazuju na postojanje brojnih “crnih tačaka” sa prekomernim industrijskim zagađenjem, koje zahtevaju poseban tretman i velika materijalna sredstva za sanaciju i dalji rad.

Zaštita biodiverziteta i zaštićena prirodna dobra. Srbija se može smatrati značajnim evropskim rezervatom biodiverziteta. Sa svojim šumskim resursima (27% ukupne teritorije), slatkovodnim površinama, bogatstvom biljnog i životinjskog sveta, Srbija je jedan od najbogatijih “prirodnih rezervata” u Evropi. Od šest glavnih bioregiona Evrope u Srbiji je zastupljeno pet. Pet procenata ukupne površine Srbije predstavljaju zaštićena prirodna dobra. Srbija ima pet nacionalnih parkova, 120 prirodnih rezervata, 20 zaštićenih parkova prirode i preko 400 spomenika prirode.

Kapaciteti gradova i opština za rešavanje problema zaštite životne sredine. Zakon o lokalnoj samoupravi dao je mogućnost lokalnim vlastima da samostalno uvode takse na teritoriji opštine. Mnoge opštine u Srbiji su ovu mogućnost iskoristile, pre svega uvodeći različite oblike “ekoloških” taksi, odnosno taksi na neki od oblika ugrožavanja životne sredine. Na ovaj način omogućeno je punjenje lokalnih fondova za zaštitu životne sredine. U većini opština u Srbiji su osnovana javna preduzeća koja se bave upravljanjem komunalnim otpadom (preko 75%). Mnogo manje opština (29%), prema našem istraživanju, ima javno preduzeće koje se bavi sanitacijom, i to su po pravilu veće opštine.

Ciljevi i pravci aktivnosti

1. Donošenje strateških dokumenata i unapređivanje zaštite životne sredine na lokalnom nivou.

- Predsednik opštine će inicirati izradu LEAP-a ili LEHAP-a na nivou opštine (u onim opštinama u kojima to nije urađeno), ili će stvoriti uslove za nastavak rada u onim opštinama u kojima je proces započet.

- Predsednik opštine će inicirati izradu Programa zaštite i razvoja zaštićenih prirodnih dobara na teritoriji opštine i na bazi usvojenih planova preduzeti mere za njihovu održivu komercijalizaciju.

2. Uvođenje ekonomskih instrumenata za podsticaj racionalnog upravljanja resursima.

- Skupština opštine će obezbediti uslove za programe zaštite životne sredine i održivog razvoja većim izdvajanjima iz opštinskog budžeta (saglasno usvojenim kriterijumima za projektno finansiranje aktivnosti) i osnivanjem lokalnog Eko-fonda.

- Saglasno donetim strateškim dokumentima (pre svega Lokalnom strategijom ekonomskog razvoja i zapošljavanja i LEAP-om), a na predlog odgovarajuće komisije, Skupština opštine će doneti opštinske odluke kojima se uvode podsticajne ekonomske mere za lokalne privredne subjekte koji poštuju koncept ekološke održivosti u svom poslovanju, kao i stimulatívne mere za otvaranje novih radnih mesta za pojedine delatnosti i za pojedina područja u lokalnoj sredini, u cilju stimulisanja održivih i ekološki prihvatljivih privrednih aktivnosti.

3. Promocija racionalne potrošnje.

- Predsednik opštine će razraditi i doneti mere za racionalizaciju potrošnje i stimulisanje korišćenja alternativnih i obnovljivih resursa u objektima kojima "gazduju" opštinske uprave. Ovo treba da bude inicijalna mera i "dobra praksa" za sva javna preduzeća, a kasnije i za privredne subjekte da i sami donesu slične mere.

4. Uvođenje sistema monitoringa i mera zaštite i unapređenja životne sredine.

- Skupština opštine će inicirati i na predlog odgovarajuće komisije doneti opštinske odluke kojima se uvodi sistem monitoringa u radnoj i životnoj sredini, kao i praćenje zdravstvenog stanja stanovništva.

- Predsednik opštine će, na bazi praćenja zagađenja i zdravstvenog stanja stanovništva, kao i strateških dokumenata, doneti predlog mera zaštite i unapređenja.

5. Promocija javnosti u radu i učešće javnosti u odlučivanju.

- Predsednik opštine će doneti mere kojima se obezbeđuje pravovremeno informisanje i učešće javnosti u odlučivanju u svim oblastima u vezi sa funkcionisanjem i zaštitom životne sredine. Stalna konferencija gradova i opština razradiće, u saradnji sa nadležnim ministarstvom, procedure za informisanje i uključivanje javnosti lokalnih zajednica u proces donošenja odluka i ponuditi ih na usvajanje lokalnim Skupštinama opština.

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Loša ekonomska situacija i nedostatak finansijskih sredstava za zaštitu životne sredine - Nedovoljna i neadekvatna informisanost o stanju u životnoj sredini - Nedostatak podataka o stanju životne sredine - Nedostatak odgovarajućeg informacionog sistema zaštite životne sredine na lokalnom nivou - Nizak nivo svesti o potrebi zaštite životne sredine - Nepostojanje planskih dokumenata - Postojanje "prljavih tehnologija" - Neadekvatna lokacija industrijskih pogona koji koriste "prljave tehnologije" - Postojanje industrijskog lobija - Politička nestabilnost - Nejasna podela nadležnosti u poslovim zaštite životne sredine - Nedostatak saradnje između različitih nivoa vlasti - Nedovoljna opremljenost službi nadležnih za zaštitu životne sredine - Nedostatak stručnih kadrova za zaštitu životne sredine 	<ul style="list-style-type: none"> - Unapređenje zakonske regulative u oblasti životne sredine - Izgradnja efikasnog sistema kazni za zagađivače i beneficije za one koji to nisu - Međunarodna pomoć (finansijska, savetodavna, itd.) - Relativno očuvani prirodni resursi - Lokalne inicijative i aktivne NVO - Trend rasta svesti o potrebi zaštite i unapređenja životne sredine - Postojanje LEAP-a i drugih strateških dokumenata u pojedinim opštinama - Porast interesovanja za profesionalno bavljenje životnom sredinom - Bolja tržišna valorizacija proizvoda dobijenih "čistim" tehnologijama - Započeti procesi redovnog i istinitog informisanja javnosti o stanju životne sredine - Započeti procesi uključivanja javnosti u donošenje odluka o zaštiti životne sredine - Učešće medija u informisanju javnosti o stanju životne

u lokalnoj upravi - Nespremnost lokalnih zajednica da reaguju u slučaju ekoloških akcidenata - Sporo donošenje zakona u oblasti zaštite životne sredine - Nedovoljna informisanost o potencijalnim ekonomskim efektima - Korupcija u inspeksijskim službama - Neodgovarajuća kaznena politika na lokalnom nivou - Nedovoljan uticaj javnosti - Zapostavljanje prigradskih i ruralnih područja	sredine - Početak izgradnje kapaciteta za reciklažu i ekonomska valorizacija otpada - Planovi za stimulaciju odgovorne potrošnje (primarna selekcija otpada u nekim opštinama) - Porast saznanja da postoji spremnost za ulaganje u zaštitu životne sredine ako je definisana strateškim dokumentima - Planski razvoj infrastrukture na lokalnom nivou - Postojanje strateških dokumenata na nivou Republike
--	---

VI Smanjenje siromaštva

Siromaštvo u Srbiji je posledica dramatičnog smanjenja BDP per capita, stope zaposlenosti, dohodaka i životnog standarda devedestih godina prošlog veka. Iako je situacija poboljšana u periodu od 2001. do 2003. godine, uglavnom zbog uspešnog iniciranja reformi i međunarodne pomoći, što je dovelo do značajnog porasta DBP-a, plata, penzija i ostalih ličnih dohodaka, to je suviše kratak period da bi se popravilo sve ono što se desilo u toku prošle decenije. Siromaštvo u Srbiji je usko povezano sa nivoom obrazovanja. Intenzivnost i stepen siromaštva su znatno veći za stanovnike koji imaju niži obrazovni nivo nego za ljude na većem nivou obrazovanja. Najveći nivo siromaštva je kod populacije radno sposobnih a nezaposlenih. Najugroženije su ruralne oblasti u kojima je poljoprivreda dominantna privredna aktivnost, dok su zaposleni u urbanim sredinama u najboljoj situaciji. Veliki broj siromašnih je i kod starijih od 65 godina, dece i u mnogočlanim porodicama sa pet i više članova. Siromaštvom su pogođena uglavnom ruralna područja, a oblast sa najvišim nivoom siromaštva je jugoistočna Srbija, posebno ruralni krajevi koji su izloženi dvostruko većem riziku od siromaštva nego prosečna populacija.

Vlada Republike Srbije usvojila je u oktobru 2003. godine nacionalnu Strategiju za smanjenje siromaštva (SSS). Primena SSS je zajedno sa procesom evropskih integracija prepoznata kao reformski prioritet Srbije i dostizanje njenih ciljeva predstavlja i napredak Srbije u procesu približavanja članstvu u Evropskoj uniji. Jedan od ključnih faktora uspeha mera za smanjenje siromaštva jeste i implementacija SSS na lokalnom nivou, kao i stvaranje trajnih partnerskih odnosa između svih aktera angažovanih na programima smanjenja siromaštva.

Primena SSS na opštinskom nivou je predviđena kroz prilagođavanje preporuka nacionalne Strategije lokalnim specifičnostima i njihovo integrisanje u lokalne strategije (ekonomskog i društvenog razvoja, razvoja infrastrukture, prostornog planiranja) i lokalne planove aktivnosti. Sa tim ciljem je početkom 2005. godine SKGO, u saradnji sa Timom potpredsednika Vlade RS za implementaciju SSS, pripremila brošuru "Strategija za smanjenje siromaštva - Izazovi i mogućnosti na lokalnom nivou" sa preporukama o aktivnostima na lokalnom nivou koje mogu poslužiti kao dobar osnov za izradu lokalnih strategija i planova akcije predviđenih Strategijom lokalnog održivog razvoja.

Ciljevi i pravci aktivnosti

1. Stvaranje lokalnih strategija (akcionih planova) za smanjenje siromaštva zasnovanih na ekonomskom i društvenom razvoju, unapređenju infrastrukture i

prostornog i urbanističkog planiranja i stvaranje institucionalnog okvira u lokalnoj upravi za ostvarivanje borbe protiv siromaštva.

• Lokalne vlasti po Zakonu o lokalnoj samoupravi imaju u svojoj nadležnosti sve ključne dimenzije obezbeđivanja kvaliteta života i smanjenja siromaštva svojih građana (izvorne nadležnosti: komunalne usluge, lokalna infrastruktura, primarna zdravstvena zaštita, neki aspekti osnovnog obrazovanja; prenete nadležnosti u oblasti socijalne zaštite, obezbeđivanje proširenih prava građana i razvoj specifičnih oblika socijalne zaštite). Da bi se ova prava ostvarivala, pored ekonomske baze, neophodna je funkcionalna organizacija opštinske uprave i postojanje osmišljenih strateških i akcionih planova delovanja. Predsednik opštine će, na predlog građanskog branoica i odgovarajućih saveta Skupštine opštine inicirati i aktivno učestvovati u radu opštinskog Koordinacionog tela za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji, koje će predložiti Lokalnu strategiju za smanjenje siromaštva. Na ovaj način će se obezbediti međusektorska saradnja i uključivanje ključnih zainteresovanih sektora i grupa pri implementaciji mera za smanjenje siromaštva.

2. Promocija opštine u cilju privlačenja zainteresovanih ulagača.

• Svi organi lokalne samouprave biće agažovani na ostvarivanju reforme lokalne uprave, kako bi ona bila pretvorena u servis svih građana. Politika i organizacija opštine će stimulisati projektno finansiranje akcija u zajednici, stvaranje javno - privatnih partnerstava, aktivnu saradnju sa nevladinim organizacijama i udruženjima građana i razvoj novih oblika participacije javnosti. Stimulisaće se humanitarni i volonterski rad, kao i projekti koji imaju za cilj povećavanje sopstvenih prihoda opštine, kreiranje ambijenta privlačnog za ulaganja i uključivanje svih potencijala građana u razvoj. U tu svrhu, opština će se, na predlog odgovarajućeg saveta Skupštine opštine i glavnog menadžera, uključiti u stvaranje alternativnih nastavnih planova i programa škola, namenjenih obuci novih profila u gradskoj upravi i prekvalifikaciji korisnika raznih oblika socijalne zaštite (programi permanentnog obrazovanja).

• Skupština opštine će, na predlog glavnog arhitekta i nadležne službe opštinske uprave, doneti Program razvoja socijalnog stanovanja.

3. Pružanje podsticaja za razvoj preduzetništva i samozapošljavanje.

• Skupština opštine će, na predlog predsednika opštine i uz saglasnost Opštinskog veća doneti odgovarajuće odluke za podsticaj razvoja preduzetništva i samozapošljavanje, kojima će se uvesti olakšice za razvoj preduzetništva za socijalno ugrožena lica i građane koji postaju nezaposleni u procesu prestrukturiranja privrede i javnog sektora.

4. Uspostavljanje dvosmernog dijaloga sa socijalno ugroženim grupama.

• Odgovarajući savet Skupštine opštine predložićće Skupštini formiranje stalnog foruma socijalno ugroženih lica, na kojem će se voditi tematska diskusija o problemima smanjenja siromaštva na teritoriji opštine.

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none">- Nacionalna strategija smanjenja siromaštva se ne sprovodi i ne postoje lokalne strategije- Nerazvijena mreža institucija i nepostojanje saradnje između lokalne vlasti i organizacija civilnog društva- Neadekvatno funkcionisanje postojećih institucija socijalne zaštite- Loše stanje privrede i zastoj u razvoju lokalne ekonomije- Korupcija i zloupotrebe budžetskih sredstava namenjenih sprovođenju socijalne politike	<ul style="list-style-type: none">- Usvojena Nacionalna strategija smanjenja siromaštva- Veća budžetska izdvajanja i racionalno i plansko korišćenje budžetskih sredstava- Korišćenje donacija za nove projekte- Projektno finansiranje socijalnih programa sa jasnim kriterijumima- Postojanje institucija socijalne zaštite- Saradnja sa međunarodnim institucijama- Razvijanje i organizovanje humanitarnog delovanja- Razvoj malih i srednjih preduzeća

<ul style="list-style-type: none"> - Politička nestabilnost - Nedostatak podataka o socijalno ugroženim građanima - Visoka nezaposlenost i nepovoljna starosna i kvalifikaciona struktura nezaposlenih - Nedovoljna budžetska sredstva za prevenciju i saniranje siromaštva - Neracionalno i neplansko korišćenje postojećih sredstava i nedostatak adekvatnih projekata - Poremećeni duštveni odnosi i nedostatak solidarnosti - Nepostojanje efikasnih mehanizama kontrole trošenja postojećih sredstava - Siva ekonomija - Neusklađenost međunarodne i domaće politike i interesa - Porast socijalno neprihvatljivih oblika ponašanja - Narušeno zdravstveno stanje stanovništva - Loša kadrovska politika i nedovoljna stimulanost državnih službenika za rad - Propadanje prirodnih dobara - Veliki broj siromašnih kao i ljudi na granici siromaštva - Opšta melanholija i nedostatak inicijative - Društvena marginalizacija kroz mere urbanog planiranja - Usporeni tranzicioni tokovi 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje i jačanje partnerstva između vladinog i nevladinog sektora - Organizovanje kampanja za podizanje svesti za implementaciju strategije i realizaciju projekta - Subvencije za socijalno ugrožene - Osnivanje fondova za rešavanje stambenih potreba ugroženih kategorija - Uvođenje novih modela i programa za rešavanje siromaštva - Postojeći kadrovi - Postojeći programi za obrazovanje i zdravstvenu zaštitu socijalno ugroženih lica - Uključivanje javnosti - Veća podrška amaterskim sportskim i kulturnim udruženjima od strane lokalne samouprave - Poreske i druge olakšice za preduzeća koja uključuju u rad marginalne grupe - Veća briga o hendikepiranim osobama - Prekvalifikacija nezaposlenih i sezonski poslovi - Svest o potrebi otvaranja dijaloga sa ugroženim grupama - Dobra početna baza podataka o socijalno ugroženom stanovništvu
---	---

3. PROFIL OPŠTINE SVRLJIG

3.1. OPŠTI PODACI

3.1.1. Položaj i veličina

Nadmorska visina sedišta opštine (mnm)	370 m
Opseg nadmorskih visina u opštini (min-max)	360 m-1334 m
Geografska dužina	sgd 43 ⁰ 20' - 43 ⁰ 35'
Geografska širina	igš 21 ⁰ 20' - 22 ⁰ 20'

Opština Svrljig se prostire na površini od 497 km², a broj stanovnika koji žive na toj teritoriji iznosi 17284 (prema popisu iz 2002. godine), smeštenih u opštinskom centru i 38 seoskih naselja. Svrljig se nalazi 27km severoistočno od Niša, a broj stanovnika koji živi na teritoriji grada Svrljiga iznosi 7705. Svrljig je smešten u kotlini između planinskih venaca Svrljiških planina, koju preseca dolina reke Svrljiški Timok. Prema najnovijoj administrativno-teritorijalnoj podeli, opština Svrljig pripada regionu Niš. Od Beograda je udaljen oko 250 kilometara, i nalazi se na pola puta između Niša i Knjaževca, na magistralnom putu prema Zaječaru, Negotinu i Boru. Ova oblast obuhvata pretežni deo sliva Svrljiškog Timoka, leve sastavnice Belog Timoka. Leži između planinskog venca Svrljiških planina (Zeleni vrh 1334m) na jugu, ogranka Paješkog kamena (1074m) na istoku, planine Tresibabe (786m) na severu i Kalafata i njegovih ogranaka (839m) na zapadu.

3.1.2. Kratak istorijski pregled

Grad Svrljig je pod ovim imenom bio poznat do XVI veka kada, pod Turcima, zbog čuvene tople vode u Banjici, kod sela Niševca, postaje Svrljiška Banja, da bi od XIX veka opet postao Svrljig - sa sedištem u Niševcu. Na mestu savremenog Svrljiga, takođe pod Turcima, postepeno se formiralo namensko naselje pod imenom Derven, koje je imalo precizno određenu, namensku funkciju. Naime, u njemu je bio stacioniran odred vojnika koji je čuvao pristup klancima i služio kao oružana pratnja carskim karavanima i putnicima koji su prevozili robu, prolazeći geografski teškim i u pogledu bezbednosti opasnim putnim pravcem kroz klisuru. Posle priključenja Svrljiškog sreza Kneževini Srbiji 1833. godine Derven, koji je bio lociran na desnoj obali Timoka, imao je jedan han i prostoriju za smeštaj vojnika, postepeno se razvijajući u seosko naselje, šireći se iz dana u dan, da bi vremenom postao sedište sreza koji se 1871. godine premešta iz Niševca u Derven. Sa već ustaljenom administrativnom funkcijom sreskog i poštinskog mesta, razvijenom trgovinom i zanatstvom, Derven će 9. decembra 1904. godine dekretom Kraljevine Srbije biti preimenovan u varošicu, u kojoj je sedište Svrljiškog sreza. Srez Svrljiga je od 1896. godine administrativno bio pripojen Niškom okrugu

3.2. PRIRODNI ČINIOCI

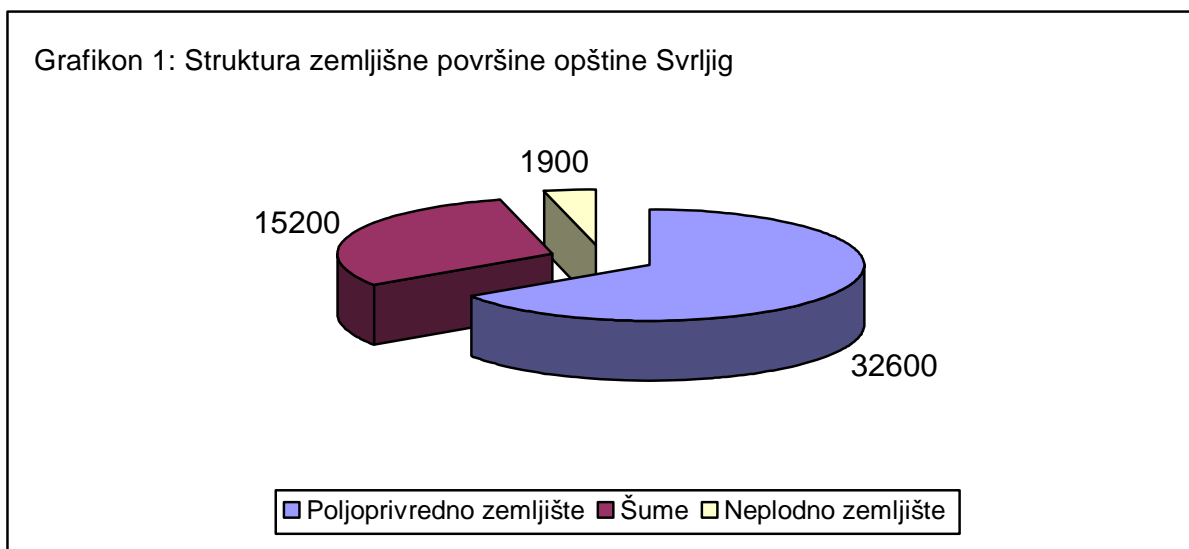
3.2.1. Klima i geografski činioci

Prosečna maksimalna temperatura (°C)	24
Prosečna minimalna temperatura (°C)	-9
Godišnje padavine(mm)	990 mm
Površina opštine (km ₂)	497 m ²

Po konfiguraciji terena, područje opštine Svrlijig je brdsko-planinskog tipa, u kome visija zauzima gotovo 70% teritorije. Ravničarski deo se prostire duž sliva reke Svrlijski Timok. Klima na teritoriji opštine je umereno-kontinentalna, sa prosečnom minimalnom temperaturom od -9°C, prosečnom maksimalnom temperaturom od 24°C i godišnjim prosekom padavina od 990mm.

3.2.2. Zemljište

Područje opštine Svrlijig prostire se na površini od 49700 ha. Od ove površine poljoprivredno zemljište zauzima 32600 ha ili 65,5%, šuma 15200 ha ili 30,5% i neplodno zemljište 1900 ha ili 4%.

Od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta, oranice i bašte zauzimaju 14381 ha ili 44,5% i na njima se uzgaja uglavnom žito (6060 ha) i krmno bilje (5942 ha) dok se na 950 ha uzgaja povrtno bilje i na zanemarljivih 4 ha industrijsko bilje. Ostatak poljoprivrednog zemljišta čine pašnjaci (11046 ha), livade (5554 ha), voćnjaci (1013 ha) i vinogradi (121 ha). Ovi podaci ukazuju na zapostavljenost prirodnih potencijala svrlijskog kraja i zanemarivanje poljoprivrednih kultura koje odgovaraju prirodnom ambijentu opštine.

Usitnjeni posedi otežavaju i ugrožavaju eksploataciju zemljišta i njegovu ekološku zaštitu. 77% poljoprivrednih površina (oko 25000 ha) je u privatnoj svojini porodičnih gazdinstava. Privatnom svojinom zemljišta gazduje 6000 domaćinstava, što po jednom domaćinstvu iznosi oko 4 ha.

Za voćarsku proizvodnju postoje izvanredni zemljišni uslovi. Konfiguracija zemljišta je većim delom brežuljkasta do brdsko planinska. Plitak i rastresit pedološki pokrivač, nepravilna obrada zemljišta, loš izbor poljoprivrednih kultura doveli su do erozije zemljišta.

Prema količini padavina (990mm), područje opštine Svrlijig može da se svrsta u subhumidno područje.

Nekontrolisanim unošenjem određenih mineralnih đubriva kvari se struktura zemljišta kao i hemijski sastav zemljišta što se odražava na povećanje kiselosti zemljišta (povećanjem fosforne kiseline u zemljištu). Velika i nekontrolisana upotreba hemijskih sredstava za zaštitu bilja i herbicida dodatno zagađuju zemljište, vodotokove, jednom rečju životnu sredinu. Pojedini pesticidi ostaju i razlažu se po nekoliko godina u zemljištu. Nepravilnom upotrebom herbicida menjamo biljnu floru što se i te kako odražava na kvalitet i zagađenost zemljišta.

3.3. ŽIVOTNA SREDINA I STEPEN UGROŽENOSTI

Životna sredina na teritoriji opštine je relativno očuvana. Međutim, zbog nerešenosti komunalnih problema koji se odnose na odlaganje čvrstog otpada na neadekvatan prostor, kao i neadekvatne i zastarele vodovodne mreže, postoji latentna opasnost da ova sredina vrlo lako pređe u sredinu sa određenim stepenom ugroženosti kvaliteta života, a samim tim i zdravlja ljudi. Velika količina zagađenja Timoka dolazila je iz, sada neaktivnih, fabrika, što predstavlja još jedan mogući problem koji je potrebno ispitati. Izgradnja ekološkog imidža opštine Svrlijig mora biti zasnovana na realnim pokazateljima, dok je danas situacija takva da je jedna od prvih stvari koje može primetiti bilo ko ko dođe u Svrlijig - prisustvo đubreta i ekološke nebrige na celoj teritoriji opštine.

3.4. STANOVNIŠTVO

Kao što je već navedeno, broj stanovnika na teritoriji opštine Svrlijig, prema popisu stanovništva iz 2002. godine, iznosi 17284, od čega 8635 muškaraca i 8649 žena. Procenat seoskog stanovništva u odnosu na ukupan broj stanovnika je 55%. Ukupno stanovništvo ispod 20 godina: 2508 st.; od 20-39 god. 3459 st.; od 40-59 god. 4686 st.; 60 i više godina: 5170 stanovnika, što govori o veoma izraženoj starosti stanovništva opštine Svrlijig.

Godina	Broj naselja	Ukupno	Ukupno aktivno stanovništvo	Poljoprivredno	Učešće poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu	Aktivno stanovništvo u poljoprivredi	Učešće aktiv. poljoprivre d. u aktivnom	Naseljenost u 1 km ²

							stanovništvo	
1961.	39	30.260	18.989	25.232	83,3%	16.632	87,5%	61
1971.	39	26.321	17.529	19.889	75,5%	14.346	72,1%	51
1981.	39	24.242	15.187	11.697	49%	9.123	60.1%	48
1991.	39	20.697	12.187	9.231	44.5%	7.214	59.1%	42
2002.	39	17523	8.760					36

god.	Ukupno domaćinstva	Prosečan broj članova domaćinstva	Indeks porasta broja domaćinstva
1948	4.460	5.8	/
1953	4.669	5.6	104.6
1961	5.053	4.8	113.2
1971	5.658	3.9	126.8
1981	5.939	3.5	133.1
1991	6.881	3.0	135.2
2002	6.580	2,6	147,5

Na osnovu prikazanih podataka u tabelama zapažamo da se broj stanovnika značajno smanjuje iz godine u godinu, a da se u poslednjih 40 godina broj stanovnika opštine gotovo prepolovio, što se zapaža i na kretanju broja domaćinstava, odnosno članova domaćinstava.

Prema zvaničnim statističkim podacim indeks priraštaja za opštinu Svrljig u 2008 godini iznosi -15,4, odnosno na svakih hiljadu stanovnika godišnje se smanji broj žitelja za 15,4 osoba (otprilike za preko 250 stanovnika se smanji broj žitelja opštine godišnje).

Uz negativan prirodni priraštaj, poslednjih godina se zapaža pojava da se migracije mladih kategorija stanovništva iz Svrljiga, koji se iseljavaju u veće gradske centre (Niš, Beograd i sl).

rb	Ukupan broj stanovnika	Radno aktivno stanovništvo	%	Nazaposlena lica	Žene	% nezaposlenih	% žena	Socijalni	%
1	17253	8760	50,76	2237	1171	26,28	13,36	1659	9,6

Od ukupnog broja stanovnika oko polovinu čini radno sposobno stanovništvo. Od čega nezaposlena lica čine oko 25%, dok lica sa socijalnim potrebama čine oko 10% od ukupnog broja stanovnika.

Polna struktura:

	MUŠKI		ŽENSKI		UKUPNO	
	Popis 1991	Popis 2002	Popis 1991	Popis 2002	Popis 1991	Popis 2002
Urbano	3680	4312	3720	3675	7400	7987

Seosko	6625	4323	6715	4974	13340	9297
--------	------	------	------	------	-------	------

Starosna struktura:

	BROJ STANOVNIKA		PROCENAT	
	Popis 1991	Popis 2002	Popis 1991	Popis 2002
0-7 godina	1061	738	5,1	4,5
7-18 godina	1544	999	7,4	5,7
18-60 godina	11580	8982	55,8	51,9
Preko 60 godina	6555	6565	31,7	37,9

Brojno stanje upisa u matične knjige koje se vode u matičnoj službi Svrlijig:

GODINA	Rođenih	Venčanih	Umrlih	Indeks
2004	25	66	57	-
2005	24	66	62	
2006	19	50	68	
2007	20	39	52	
2008	65	32	250	

U protekloj godini na području opštine rođeno je 100 dece, što je priraštaj od 0,57%. Deca koja su rođena uglavnom potiču iz bračnih zajednica, mada je u manjem broju prisutan i vanbračni natalitet, sa priznatim ili utvrđenim očinstvom ili je otac nepoznat. U istom intervalu umrlo je 258 lica, odnosno 1,49% stanovnika. Od toga je 127 muških i 131 ženska osoba.

Apsolutni priraštaj u Opštini beleži se jedino u gradskom naselju, posebno u romskoj populaciji, gde indeks 2002/1991. iznosi 105,90. Naime, 1991. godine u samom Svrlijigu je živelo 7.282 stanovnika, a u popisu 2002. godine stoji da naselje ima 7.709 stanovnika, tj. 427 stanovnika više. Sva ostala naselja beleže pad broja žitelja.

Broj stanovnika i domaćinstava prema tipu naselja je sledeći:

- gradsko: stanovnici – 7.709, domaćinstva – 2.244;
- seoska: stanovnici – 9.544, domaćinstva – 4.336.

U 2006. godini u opštini Svrlijig sklopljena su 54 braka, što je za 26 manje nego u 2005. godini, kada ih je bilo 80. U istom periodu razvedeno je 7 brakova (12,96% od zaključenih), a broj razvoda je u 2005. godini 13. Očigledno je da broj razvoda stagnira u odnosu na broj sklopljenih brakova. U praksi mnogo je veći broj brakova koji su faktički prestali da funkcionišu, ali sudskim putem postupak razvoda nije pokrenut zbog nemogućnosti plaćanja sudske takse i parničnih troškova od strane bivših bračnih drugova.

Poslednji popis je pokazao da u opštini Svrlijig postoji 6.580 domaćinstava, što je u odnosu na 1991. godinu, kada ih je bilo 6.885, manje za 305 domaćinstava (indeks 95,6).

Opština Svrlijig je "stara" opština u kojoj preko 50% stanovnika čine stariji od 50 godina, a stariji od 60 godina čine 36,92% stanovništva.

3.5. NASELJA

Opština Svrljig, pored samog grada Svrljiga, ima još 38 naseljenih mesta. Privatni objekti su preovlađujući tip stanovanja, uglavnom privatni stambeni objekti, kuće i mali broj stambenih zgrada. Značajan broj ljudi živi u neadekvatnim uslovim stanovanja.

S obzirom na broj naselja na teritoriji opštine Svrljig, veliki je problem rešiti infrastrukturne probleme na celom području, naročito u brdsko-planinskim naseljima. U gradu Svrljigu (gde živi veći broj stanovnika), nema previše izraženih problema u pogledu putne mreže, snabdevanja električnom strujom i telefonskih priključaka, ali u selima daleko od grada postoje putni pravci koji nisu asfaltirani, a ima sela kod kojih je napon struje veoma slab i ne može da zadovolji potrebe stanovništva.

Opštinu pored administrativnog centra čine još 38 naselja, i to:

1. Beloinje	10. Guševac	19. Lozan	29. Pirkovac
2. Burdimo	11. Davidovac	20. Lukovo	30. Plužina
3. Bučum	12. Drajinac	21. Manojlica	31. Popšica
4. Varoš	13. Đurinac	22. Merdželat	32. Prekonoga
5. Vlahovo	14. Željevo	23. Mečji Do	33. Radmirovac
6. Galibabinac	15. Izvor	24. Niševac	34. Ribare
7. Gojmanovac	16. Kopajkošara	25. Okolište	35. Slivje
8. Grbavče	17. Labukovo	26. Okruglica	36. Tijovac
9. Gulijan	18. Lalinac	27. Palilula	37. Crnojlevica
		28. Periš	38. Šljivovik

Sela su razučena, tako da je oko trećine seoskih naselja udaljeno preko 20 km od Svrljiga, i sa opštinskim centrom povezana su lošom putnom mrežom. Od 155 km puteva, samo oko 85 km je asfaltirano. U samom Svrljigu u toku prošle godine asfaltirane su gradske ulice u površini od 3.100 m, a samo su presvučene asfaltom u dužini oko 2 km nakon rekonstrukcije vodovodne mreže, kao i seoski put Plužina - Niševac u dužini od 2 km.

3.6. PRIVREDA

3.6.1. Ekonomski pokazatelji

Na osnovu pokazatelja zarade po zaposlenom u Republici Srbiji koji izdaje Republički zavod za statistiku, opština Svrljig spada u red najnerazvijenijih opština u Republici. Prema proseku zarada opština Svrljig, je nekoliko godina unazad, među poslednjih pet opština po primanjima zaposlenih, što se može zaključiti i iz sledeće tabele:

Prosečne zarade po zaposlenima

	Prosečna zarada		Indeks nominalne zarade 11. 2008		Prosečna zarada bez poreza i doprinosa		Indeks nominalnih zarada bez poreza i doprinosa 11. 2008	
	XI 2008	I-XI 2008	$\frac{XI2008}{X2008}$	$\frac{I-XI2008}{I-XI2007}$	XI 2008	I-XI 2008	$\frac{XI2008}{X2008}$	$\frac{I-XI2008}{I-XI2007}$
SVRLJIG	21577	20048	93,64	121,38	15481	14406	92,87	121,22

Struktura po stručnoj spremi:

	Ukupan broj zaposlenih		Zaposleni u privredi		Zaposleni van privrede		Ukupan broj nezaposlenih	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
U K U P N O	1780	100%	1200	67.3%	580	32.7%	2237	100%
Aktivno traže posao							1654	100%
Osnovno obrazovanje							562	33.9%
Srednje III stepen							598	36.2%
Srednje IV stepen							406	24.5%
Više obrazovanje							55	3.3%
Visoko obrazovanje							33	1.9%

Struktura zaposlenih po polu:

	M U Š K I			Ž E N S K I		
	Popis 1991	Popis 2002	2008.	Popis 1991	Popis 2002	2008
Ukupno zaposlenih	2337	2029	1780	1749	1494	1100
Privreda			1200			
Vanprivreda			580			
NEZAPOSLENI	1027	1312	1066	971	1159	1171

3.6.2. Poljoprivreda

Poljoprivreda Svrljiga raspolaže najmasovnijim resursima, koje treba pametno i racionalno iskoristiti i što od ovog posla svoju egzistenciju ostvaruje najveći deo privredno aktivnog stanovništva na području teritorije opštine Svrljig.

Ukupna površina teritorije opštine Svrljig iznosi 497 km² od čega poljoprivredne površine iznose 32.115 ha, a ukupno obrasle šumske površine iznose 17.780 ha. Opština raspolaže sa 32.115 ha korišćenih poljoprivrenih površina (poljoprivredna društva, zadruge i porodična gazdinstva). Od ovog broja hektara u porodičnim gazdinstvima je 24.731 ha, odnosno 77,00% od ukupno korišćenih poljoprivrednih površina

Struktura korišćenja poljoprivrednog zemljišta

	Žito	Povrtarstvo	Krmno bilje	Voćnjaci	Vinogradi	Livade	Pašnjaci
ha	6.060	950	5.942	1.013	121	5.554	11.046

Najveći deo poljoprivrednog zemljišta se koristi kao livade i pašnjaci, ali i za uzgoj žita i krmnog bilje. Stočarstvo je dominantna poljoprivredna delatnost u opštini Svrljig. Pšenica i kukuruz se gaje isključivo na privatnim poljoprivrednim gazdinstvima i po podacima Republičkog zavoda za statistiku ostvareni prinosi u 2007. godini su:

	Prosečan prinos pšenice (u kg/ha)	Prosečan prinos kukuruza (u kg/ha)
Republika Srbija	3.060	3.037
Nišavski okrug	1.883	1.210
Opština Svrljig	1.640	1.306

Po prinosima, poljoprivrednici opštine Svrljig imaju rezultate približno proseku nišavskog okruga, ali su i dalje daleko ispod proseka Republike. Povrtarstvo je slabo zastupljeno u opštini Svrljig. Jedine dve kulture koje Republički zavod za statistiku evidentira su pasulj i krompir.

	Pasulj (kg/ha)	Krompir (kg/ha)
Republika Srbija	947	9.134
Nišavski okrug	546	6.080
Opština Svrljig	781	6.776

Poljoprivrednici u proizvodnji ove dve kulture postižu dobre rezultate, i neophodno je uraditi analizu zemljišta kako bi se ustanovilo da li poljoprivrednicima treba predložiti promenu setvene strukture i njihov ozbiljniji prelazak na proizvodnju povrća, u cilju stvaranja osnove za razvoj prerađivačkih MSP.

Voćarstvo i vinogradarstvo je takođe izuzetno slabo razvijeno, pa se ne očekuje veći razvoj MSP u preradi voćarskih i vinogradarskih proizvoda. Krmno bilje se gaji na 5942 ha poljoprivredne površine.

Kao sastavni i jedan od najznačajnijih delova poljoprivredne proizvodnje i oblasti sa najbržim obrtom kapitala u poljoprivredi, stočarska proizvodnja, direktno zavisi od svih parametara koji utiču na tržište, bilo na makro ili mikro planu. Stočarstvo je veoma važna oblast poljoprivrede, iz koje se dobijaju visokokvalitetne životne namirnice i drugi proizvodi, koji predstavljaju važne sirovine za veći broj industriskih grana i domaću radinost (meso, mleko, jaja, mast, med, sirovine za industriju odeće i obuće, vuna, koža, krzno, perje itd.). Stočarstvo utiče na razvoj biljne proizvodnje, jer se oko tri četvrtine ove proizvodnje utroši na ishranu stoke, uz napomenu da dobar deo te biljne mase čovek ne bi bio u stanju da iskoristi na drugi način. Podaci pokazuju da je opština negde na nivou stočarske proizvodnje Nišavskog okruga.

Pored standardnih poljoprivrednih grana u opštini Svrljig je razvijeno i pčelarstvo i prikupljanje lekovitog bilja. Ove dve grane treba dodatnim merama stimulisati kako bi nastavile svoj razvoj.

3.6.3. Industrija

Privreda Svrljiga je sve do 90-ih godina uspošljavala je preko 6000 radnika, danas broj upošljenih se kreće oko 1800 radnika. Od toga oko 1200 ljudi je angažvano u sektoru privrede. Privatizacija je izvršena u 3 svrljiška kolektivna: MIN-DIV, Ei-akustika i Krzno. U ostalim fabrikama ITKS-tekstilna industrija, Progres-fabrika nameštaja, Zeleni vrh-građevinsko preduzeće, prvatizacija nije okončana do predviđenog roka.

U privatnom sektoru preovlađuje tekstilna grana, koja u nekoliko preduzeća upošljava preko 300 radnika, nakon čega, po broju upošljenih radnika, dolazi građevinarstvo. Najveći broj preduzetničkih radnji odnosi se na usluge i trgovinu.

Poslednjih godina broj radnji je značajno povećan, a u donosu na 2005. godinu ovaj broj se udvostručio.

	<i>Pravna lica</i>	<i>Preduzetnici</i>
broj	87	412

Najveći broj privrednih subjekata nije privatizovan. Privatizacija je sprovedena u MIN-u Svrljig i EI akustika (fabrici zvučnika). U drugim kolektivima nije izvršena privatizacija.

MIN-DIV – fabrika vijaka Svrljig

Fabrika šinskog i kolosečnog pribora, privatizovana je od strane DIV iz Osjeka 2007.godine. Trenutno upošljava oko 300 radnika. U svom proizvodnom programu pored kolosečnog pribora i opreme za šinska vozila, obavlja se i cinkovanje metalnih elementata, a u planu je pokretanje pogona za proizvodnju betonskih pragova za modernizaciju železničkih koloseka.

U metalnom kompleksu radi i određeni broj privatnih preduzeća i radnji:

- *Preduzeće «Žica prom»* bavi se proizvodnjom žičanog pletiva i peoizvodnjom ekserta.
- *«Metalac Stanković»* i *«Lim promet»* se bave proizvodnjom metalne galanterije, stalaža i ormara.
- *«Zlatni timok»* se bavi proizvodnjom vijčanog pribora.

Fabrika nameštaja Progres Svrljig u svojim proizvodnim pogonima upošljavala je preko 400 radnika. Danas fabrika ne radi, a u procesu privatizacije nije našla svog partnera, očekuje se uvođenje likvidacionog postupka. Proizvodne hale se nalaze na dve lokacije («stari i novi» deo). Proizvodni kapaciteti su očuvani.

Progres je uslovio i otvaranje većeg broja stolarskih radionica, koje se pored proizvodnje kućnih elemenata bave i uslugama u reparaciji i tapaciranju nameštaja, poput: Tapetarija Milićević, nameštaj Božinović, oprema za entrijer Trilord i dr.

Uz proizvođače nameštaja u Svrljigu se odvija i proizvodnja građevinske stolarije. Proizvodnjom građevinske stolarije bave se preduzeća «Tasić» i «SIEN».

GRDP «Zeleni vrh» Svrljig

Građevinsko rudarsko preduzeće «Zeleni vrh» iz Svrljiga, u procesu privatizacije nije izvršena privatizacija, pa se očekuje postupak likvidacije. Inače ovo preduzeće je raspolagalo značajnim proizvodnim kapacitetima:

Građevinsko preduzeće Zeleni vrh unazad nekoliko godina ne radi. Proizvodni kapaciteti su delimično očuvani i u funkciji.

Industrija tekstilne konfekcije «Svrljig» iz Svrljiga

ITK Svrljig zapošljavao je najveći broj radnika. Specijalizovani pogon za proizvodnju muških pantalona zapošljavao je preko 1100 radnika. Nije sprovedena privatizacija, ali su neke proizvodne hale sudskim odlukama prodane za namirenje obaveza prema tužbama radnika.

Pored tekstilne konfekcije, u Svrljigu radi nekoliko privatnih preduzeća koja se bave tekstilnom proizvodnjom:

- *Konfekcija «David»*, specijalizovana je za proizvodnju muških pantalona. Upošljava preko 70 radnika. Deo svoje proizvodnje plasira na zapadno tržište.
- *«Kameleon»* se bavi proizvodnjom odeće i rublja. Upošljava oko 60-tak radnika, a nedavno je proširila svoje proizvode kapacitete kupovinom preduzeća «Krzno» iz Svrljiga.
- *Konfekcija «Kassker» iz Svrljiga*, proizvodi laku sportsku odeću. Upošljava oko 50-ak radnika. Pored svoje proizvodnje i modne linije koju plasira na tržište, preduzeće za svoje partnere obavlja i lon poslove.

Uz preduzeća «David», «Kasker» i «Kameleon», radi i nekoliko manjih preduzeća koje se bave tekstilnom proizvodnjom.

Mnogobrojni su problemi sa kojima se suočavaju privredni subjekti u opštini Svrljig. Počev od problema koji se ogledaju u drastičnom smanjenju fizičkog obima proizvodnje, nedovoljnoj iskorišćenosti proizvodnih kapaciteta, neadekvatnoj upošljenosti radne snage i vrlo lošoj kvalifikacionoj strukturi upošljenih radnika, njihovoj slaboj motivisanosti i neadekvatnom

odnosu između ukupnog broja upošljenih i u proizvodnji radno angažovanih radnika, velikim problemima u organizaciji procesa proizvodnje kako sa stanovišta nabavke osnovnih sirovina i repromaterijala tako i sa stanovišta plasmana gotove robe, problemima u obezbeđenju kvalitetnih obrtnih sredstava potrebnih za normalno odvijanje procesa proizvodnje i održavanje tekuće likvidnosti što preduzeća na našoj teritoriji čini nekonkurentnim na domaćem i inostranom tržištu i neatraktivnim u procesu privatizacije. Sve veći je broj preduzeća, sada i onih u privatnom vlasništvu koja nisu u stanju da obezbede odvijanje čak i minimuma procesa proizvodnje.

Komunalna privreda u opštini je u teškoj situaciji i postoje ogromne potrebe za rekonstrukcijom i modernizacijom postojećih kapaciteta.

3.7. OBRAZOVANJE

Što se tiče obrazovne strukture stanovništva ona je vrlo nepovoljna po opštinu Svrljig. Sledeća tabela pokazuje procentualnu obrazovnu strukturu.

	Ukupno	Stanovništvo sa:			Učešće stanovništva sa:		
		srednjom školom	višom školom	visokom školom	srednjom školom (%)	višom školom (%)	visokom školom (%)
Republika Srbija	7.498.001	2.596.348	285.056	411.944	34,63	3,80	5,49
Nišavski okrug	381.757	125.313	14.659	23.131	32,83	3,84	6,06
Opština Svrljig	17.284	5.667	496	291	32,79	2,87	1,68

Vidno se oseća nedostatak edukacije i profesionalnog obučavanja u preduzećima, nedostaju resursi i oprema za inovaciju znanja i obučavanje u svim oblastima i na svim nivoima.

4. PRIKAZ I ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

4.1. Infrastruktura

4.1.1. Saobraćaj

Kroz teritoriju opštine Svrljig prolaze državni putevi i to: Magistralni put M-25 iz pravca Niš-Knjaževac u dužini oko 22 km, i regionalni putevi: R-243 koji se jednim delom prostire pravcem Svrljig - Aleksinac i drugim od Svrljiga prema Beloj Palanci, ukupne dužine oko 50 km, kao i put R-246 koji se od R-243 odvaja u pravcu Knjaževca preko Belog Potoka u dužini od 10 km, a takodje se jednim malim delom prostire i regionalni put R-244 koji se od R-243 odvaja prema Beloj Palanci u dužini oko 2 km.

Sve ove deonice državnih puteva su od asfaltnog kolovoznog zastora koji je u veoma lošem stanju (izuzev M-25 koji je rehabilitovan u 2008-oj godini). Regionalni putevi imaju dosta udarnih rupa koje se delimično popravljaju asfaltnom masom u okviru letnjeg održavanja, dok je na pojedinim deonicama kolovoz toliko oštećen da je neophodno kompletno presvlačenje asfaltom (u pitanju su deonice na R-243 od izlaza iz Svrljiga prema selu Lalinac, i pojedini delovi na R-246 prema selu Galibabinac).

Takođe je neophodno izgraditi i putne pravce koji povezuju dve opštine tj. regionalni put Gojmanovac - Vrelo (koji povezuje opštinu Svrljig sa opštinom Aleksinac), čijom izgradnjom bi se popravili uslovi saobraćaja na ovom području. Značajnu ulogu bi imala i izgradnja puta Lalinac - Grbavče koji povezuje M-25 i R-243 i služio bi kao alternativa u slučaju zastoja na magistralnom putu M-25 kroz gradsko naselje Svrljig. Od značaja je i povezivanje opštine Svrljig sa opštinom Soko Banja izgradnjom puta Labukovo - Radenkovac, a takođe i povezivanje opštine Svrljig sa opštinom Knjaževac preko sela Lukova izgradnjom puta Lukovo - Mučibaba.

Izgradnjom i rekonstrukcijom gore pomenutih puteva poboljšala bi se saobraćajna infrastruktura u opštini, pa bi i interesovanje potencijalnih investitora bilo veće.

Od velikog značaja je i izgradnja trotoara u Svrljigu koja je ove godine započeta i za koju su od ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu dobijena određena materijalna sredstva, a takođe i izgradnja još jednog mosta na Timoku koja bi doprinela rasterećenju u glavnim ulicama koje su delovi magistralnog puta M-25 na kome se odvija veoma intenzivan saobraćaj.

U proteklom periodu je rađeno i na sređivanju sportskog centra "Pastirište", ali su tu potrebna mnogo veća ulaganja kako bi se centar osposobio kako za sportsko-rekreativne svrhe tako i za druga kulturna dešavanja tokom letnjeg perioda u Svrljigu.

Završetkom izgradnje sportske sale, koja je odavno započeta, razvoj Svrljiga bi se u sportskom i kulturnom pogledu značajno intenzivirao.

Opština Svrljig ima još uvek nerešenu komunalnu infrastrukturu a to se posebno odnosi na neizgrađene ulice, vodovod i kanalizaciju.

4.1.2. Vodosnabdevanje

Javnom komunalno-stambenom preduzeću „Svrljig“ povereno je od strane osnivača - SO Svrljig - snabdevanje vodom za piće naselja Svrljig, Manojlica i Prekonoga, održavanje ulične

vodovodne mreže, održavanje kanalizacione mreže (fekalne i atmosferske), izvoženje kućnog smeća iz domaćinstava, industrijskih objekata, radnji i kioska, održavanje lokalnih i nekategorisanih puteva, čišćenje saobraćajnica, javnih zelenih i rekreacionih površina, održavanje zelenila i održavanje groblja i pružanje grobljanskih usluga.

Snabdevanje naselja vodom za piće i održavanje vodovodne mreže.

JKSP „Svrljig“ snabdeva građane Svrljiga, Manojlice i Prekonoge vodom za piće. Snabdevanje se vrši iz dve kaptaže. Kaptaza Manojlica se nalazi na 18,5 km istočno od naselja Svrljig. Kaptazna građevina je na oko 2 km od hlorinatorske stanice koja se nalazi u Manojlici. Od kaptazne građevine do hlorinatorske stanice postavljene su ATC (azbest-cementne cevi) prečnika 250mm. Kaptazna građevina je ostala bez adekvatne ograde jer su atmosferske vode i vode iz Manojličke reke u velikoj meri odnele zemljani materijal, tako da je na nekim mestima ostao da visi temelj stuba ograde. Sama kaptazna građevina je u dobrom stanju.

Hlorinatorska stanica je zbog isparenja hlora u stanju kada je potrebno intervenisati na skidanju starog maltera i postavljanju novog. Podovi od vinaza su takođe propali i treba ih obnoviti. Potrebno je kompletno krečenje svih prostorija u hlorinatorskoj stanici posle izvršenog potrebnog malterisanja. Od hlorinatorske stanice do prvih kuća na ulazu u Manojlicu takođe su ATC cevi prečnika 250 mm u dužini od oko 250 metara.

ATC cevi prečnika 300 mm su položene od ulaza u Manojlicu do Guševca (između dva puta za Guševac) u dužini od oko 1740 m. Od Guševca do Svrljiga, odnosno do rampe u ulici Dušana Trifunca su položene takođe ATC cevi prečnika 400 mm. Obzirom da je pomenuti vodovod pušten u rad 1986. godine i da je do sada na kvarovima intervenisano svega četiri puta (klizište iznad mlina, šahta ispod Guševca, Đurinačka, 7.juli), trenutno stanje u kome se on nalazi je dosta stabilno, ali godine će učiniti svoje, kao i ogromne razlike u dotoku (preko leta svega 7 lit/s, a zimi i s proleća čak i do 30-40 lit/s). Sa variranjem dotoka varira i pritisak u mreži što se katastrofalno može odraziti na azbest-cementne cevi. Poseban problem je to što se više ne proizvode azbest-cementne cevi, pa se moraju menjati cevima od drugog materijala, a to utiče na uvećanje spojnog materijala a samim tim i troškova intervencije.

I pored toga što su vazdušni ventili metalni i korozija je dosta oštetila metalne delove, oni i dalje funkcionišu tako da ne dolazi do stvaranja vazdušnih čepova, vibriranja cevovoda i havarija na njima.

Mreža u Manojlici (potisno-povratni vod) je od PVC-a prečnika 110 mm sa dve pumpne stanice i jednim rezervoarom zapremine 30 m³. Pumpne stanice hitno treba okrečiti i dovesti u pristojno stanje, a metalne elektro-ormariće izbaciti na spoljni zid i to sa južne strane objekta. Ovo je neophodno zbog pojaveinja i leda u zimskom periodu u pumpnim stanicama i rizika od spoja vode i struje. Sredstva potrebna za ove radove u postojećim uslovima poslovanja je vrlo teško obezbediti, kao i sredstva za rezervoar u Manojlici koji treba okrečiti, očistiti i dezinfikovati. Ovaj rezervoar treba i ograditi i na taj način zaštititi od nepoželjnih posetilaca.

Takođe treba uraditi i potpuno novu ogradu oko bunara "Krst" iznad Prekonoge, obnoviti ogradu oko rezervoara u Prekonogi, oko kaptaže "Rail" i popraviti ogradu ispred kaptaže "Rumenjak", kao i popraviti i obnoviti ogradu oko rezervoara "Kitke".

Dovodni vod od kaptaže "Rumenjak" do rezervoara "Kitke" je dužine oko 5 km i prečnika cevi 150 mm a materijal je azbest-cement. Na jednom delu cevovoda je klizište i na tom delu su položene PVC cevi prečnika 110 mm. Kao i na vodovodu "Manojlica" tako i ovde, vazdušni ventili su korodirali od hlora i starosti i treba ih.

Gradska mreža u Svrljigu je urađena od različitog materijala i različitog prečnika cevi. Pretežno su polagane azbestcementne cevi prečnika od 200 mm pa do 500 mm. Tamo gde su

velike oscilacije u pritisku dolazi do čestih pucanja i to je obično na rubnim područjima i na brdima odnosno višim zonama snabdevanja. Poseban problem predstavljaju vodovi od pocinkovanih cevi. Ovi vodovi imaju daleko kraći vek trajanja od azbestcementnih cevi, najverovatnije zbog kiselosti zemljišta. Upravo od ovih cevi izvođeni su ranije prelazi ispod kolovoza, tako da kada dođe do havarija mora se vršiti iskop u kolovozu i oštećenja istog jer se odmah ne može dovesti u prvobitno stanje.

Problem redovnog snabdevanja vodom za piće je posebno izražen u letnjim mesecima. Zbog smanjenja izdašnosti karstnih vrela i velike potrošnje vode, dolazi do pada pritiska vode u mreži i pojave nestašica vode u višim zonama. Ovaj problem treba rešiti uključivanjem novih količina vode u vodosnabdevanje, izradom rezervoara i rekonstrukcijama mreže kako bi se smanjili gubici vode.

Novih kvalitetnih karstnih izvorišta nema jer je promena klime učinila svoje a i u narednom periodu će se menjati u smeru manjih padavina u zimskom periodu a samim tim i manjih izdašnosti postojećih izvorišta usled sniženja nivoa podzemnih voda.

Svrljig bi morao da traži rešenje u podzemlju, u dubokim i arterskim bunarima.

4.1.3. Komunalna infrastruktura

Održavanje kanalizacione (fekalne i atmosferske) mreže.

Kanalizaciona mreža u Svrljigu je koncipirana tako da je posebno izvođena fekalna a posebno atmosferska mreža. I jedna i druga su od azbestcementnih cevi prečnika 200 i 250 mm dok je kolektor prečnika 400 mm. Iako je JKSP-u povereno održavanje ovih kanalizacionih mreža ono nije adekvatno opremljeno da to i radi. Komunalno preduzeće ne poseduje mašine za otpušenje i ispiranje mreže već se otpušivanje vrši pomoću sajli i priručnim sredstvima. Za kvalitetno održavanje ovih mreža potrebno je nabaviti adekvatne mašine i opremu. Poseban problem predstavlja krađa teških metalnih poklopaca kako sa kolektora tako i sa uličnih šahtova što predstavlja veliku opasnost kako za građane tako i za automobile.

Izvoženje kućnog smeća

Komunalno preduzeće poseduje dva specijalna vozila za izvoženje kućnog smeća. U upotrebi je jedno vozilo, dok se drugo koristi kada dođe do ugrožavanja redovnog izvoženja. Trenutno nema problema, građani se drže preporuka i u toku 2008. godine nije dolazilo do ekscenčnih situacija odnosno požara na kamionima. Još uvek ima malih problema oko posuda u kojima se odlaže smeće, ali i to se polako stabilizuje iako građani odlažu smeće u nepropisnim posudama, ali njihova veličina odgovara nesmetanoj manipulaciji od strane ranika smećara.

Održavanje lokalnih i nekategorisanih puteva

Održavanje lokalnih i nekategorisanih puteva svodi se na uklanjanje blata sa kolovoza, uklanjanje rastinja sa putnog zemljišta, čišćenje propusta, rigola, u zimskim uslovima uklanjanje snega, bacanje mešavine soli i rizle. Mehanizacija i oprema kojom raspolaže komunalno preduzeće ne može kvalitetnije da izvršava poslove koji su mu povereni.

Čišćenje ulica, javnih zelenih i rekreacionih površina i održavanje zelenila.

JKSP "Svrljig" ima ugovor na godišnjem nivou sa Direkcijom za izgradnju Svrljiga oko pomenutih radova. Ugovorom je predviđeno šta se i kada čisti, ali s obzirom da sredstava nema,

nalozi za čišćenje su sve manjeg obima. O kvalitetu izvedenih radova brine se isključivo Direkcija za izgradnju Svrljiga.

Održavanje zelenila i groblja

Direkcija za izgradnju Svrljiga plaća dva radnika na osnovu pomenutog Ugovora sa Komunalnim preduzećem. Održavanje se svodi na orezivanje cveća, šiblja, drvoreda, košenje trave, okopavanje sadnica i šišanje živih ograda. Kako nema sredstava ni za redovno održavanje, već desetak godina nije obnovljen ni jedan drvored niti je novi posađen. Takav je slučaj i sa cvećem i sa živim ogradama.

4.1.4. Elektroprivreda

Na teritoriji opštine Svrljig danas se troši veća količina energije, čemu su doprineli raspoloživi energetske potencijali, kao i prenosni i potrošački kapaciteti na teritoriji grada. Na energetske potrošnje opštine Svrljig dominantan uticaj imaju domaćinstva i administrativno komercijalna potrošnja, dok industrija koja je nekada zauzimala vodeće mesto sada je u stagnaciji.

U proteklom periodu potrošnja električne energije posebno u domaćinstvima je intenzivno rasla, što je rezultat sve veće primene električne energije za grejanje i njene neekonomske cene. Problem grejanja električnom energijom stambenog i ostalog prostora postao je jedan od najvećih problema energetike grada, a njegovo rešavanje je moguće samo razvojem savremenih sistema snabdevanja električnom energijom, uz podizanje efikasnosti i racionalizaciju korišćenja energije. Stanje elektromreže na teritoriji opštine Svrljig je na nezadovoljavajućem nivou.

4.1.5. Toplifikacija

Što se tiče toplifikacije grada potrebno je uraditi studiju o toplifikaciji, gradsku toplanu i toplovod, kako bi barem deo grada koristio ovaj vid energije, čime bi se umnogome i smanjila potrošnja struje i drugih energenata. Osim studije potrebno je uraditi kompletnu projektnu dokumentaciju koja treba da sadrži lokaciju, kompletnu mrežu vodova, procenu uticaja na životnu sredinu, sredstva za realizaciju projekta, a sama realizacija projekta bi išla preko Opštine i Direkcije za izgradnju grada.

4.2. Ekonomski razvoj, privreda, poljoprivreda i zapošljavanje

Dosadašnji razvoj bio naglašeno jednosmeran i okrenut neselektivnoj industrijalizaciji, zapostavljajući uveliko značaj kompletiranja infrastrukture i ekonomskog aktiviranja raspoloživih resursa koji nesporno postoje u poljoprivredi, mineralnim sirovinama, vodnim, šumskim i drugim potencijalima, kao i atraktivnim prirodnim i drugim vrednostima od značaja za razvoj agroindustrije.

4.2.1. Opšte stanje privrede

Dosadašnji privredni i društveni razvoj opštine bio je opredeljen mnogobrojnim ograničavajućim faktorima koji su pored specifičnih prirodnih, demografskih i lokacijskih uslova, različitim intenzitetom delovali na tempo i kvalitet strukturnih promena, a posebno na stepen jačanja ukupnih pretpostavki i materijalne osnove privrede i izgradnje privredne i poslovne infrastrukture.

Nedovoljna ekonomska razvijenost industrije je sigurno najkrupnije i najkompleksnije ograničenje. U prvom redu radi se o tome da je dugo vremena trebalo rešavati nasleđene probleme ekonomske zaostalosti i to ne samo u pogledu izgradnje odgovarajućih privrednih objekata, već i u pogledu rešavanja nekih elementarnih egzistencijalnih pitanja života i rada stanovništva kao što su zdravstvena zaštita, obrazovanje, elektrifikacija, putevi i druga privredna, društvena i komunalna infrastruktura. Rešavanje ovih problema uveliko je odložilo početak ubrzanijeg privrednog razvoja jer obezbeđeni materijalni okviri politike podsticanja i nisu bili dovoljni da se pomenuti uslovi brže ostvaruju i da se, istovremeno, osigura dinamičan i stabilan privredni razvoj, a posebno ne za uspešniji razvoj sela i sprečavanje demografskog praznjenja pojedinih naselja.

Na teritoriji opštine nije kompletirana mreža objekata saobraćajne, energetske, vodoprivredne i druge infrastrukture ili bar nije dovedena na nivo koji bi obezbeđivao sigurnost proizvodnje, zadovoljavajuću efikasnost i optimalan pristup raspoloživim potencijalima.

Ograničenju razvoja i bržim strukturnim promenama značajno doprinosi i slaba kadrovska osposobljenost i programska pripremljenost svih privrednih subjekata i institucija u opštini. To je, s jedne strane, uslovljavalo formiranje određene strukture privrede i agroprivrede, a s druge strane, gotovo potpuno blokiralo mogućnosti lokalne inicijative za korišćenje raznih izvora društvenih sredstava i sredstava banaka. Tome se pridružuje i činjenica da ni postojeći kadar nije odgovarajuće raspoređen i iskorišćen, jer se relativno veliki broj stručnih kapaciteta nalazi van proizvodnje, odnosno u državnim organima. To, naravno, nije specifičnost samo ove opštine, jer je dosadašnji privredni model i politički sistem produkovao izuzetno lošu kadrovsku politiku i predugo zanemarivao značaj struke za privredni i ukupan razvoj.

4.2.2. Industrija

Mnogobrojni su problemi sa kojima su se u poslednjih desetak godina suočavali industrijski subjekti opštine. Počev od problema smanjenja fizičkog obima proizvodnje, iskorišćenosti proizvodnih kapaciteta, upošljenosti radnika i njihove slabe motivisanosti, neadekvatnog odnosa između ukupnog broja uposlenih i u proizvodnji radno angažovanih radnika, problema u organizaciji procesa proizvodnje, u obezbeđenju kvalitetnih obrtnih sredstava, pa do problema u održavanju tekuće likvidnosti, sve to ih je činilo manje atraktivnim u procesu privatizacije.

U većini preduzeća, ratne posledice i gubitak tržišta bile su pogubne za njihov rad i opstanak do procesa privatizacije. Privatizovan je mali deo u odnosu na ukupne kapacitete bivše industrije u društvenom vlasništvu.

Industrija opštine je u jednom dužem vremenskom periodu u zaostajanju. Preduzeća iz te oblasti imala su značajan poslovni i tržišni renome, ali godinama posluju sa znatnim ekonomskim i finansijskim teškoćama. Preduzeća se moraju konsolidovati programski, tehnološki i finansijski, s obzirom na broj uposlenih i relativno dobre i zdrave tehničke kapacitete. Dalji razvoj industrije

kroz postojeća i nova preduzeća, koncepcijski treba da se usmeri na proizvodnju zdrave hrane i napitaka.

Privatni sektor u industriji je u začetku i verujemo da će u formi srednjih i manjih privatnih preduzeća doći do formiranja privatne industrije. Resursi sa kojima opština raspolaže su značajni i jedino se mogu aktivirati kroz formiranje efikasne privatne industrije u svim segmentima, što bi povoljno delovalo na ekonomski razvoj opštine. Prepoznatljivije aktivnosti razvitka privatne industrije (a naročito agroindustrije) možemo planirati i očekivati u dva smera:

- stranim i domaćim ulaganjima u aktiviranje privrednih resursa,
- uspešnom i sveukupnom brzom privatizacijom postojećih kapaciteta društvene svojine što bi moglo da apsorbuje značajan procenat nezaposlene radne snage na području opštine.

4.2.3. Poljoprivreda

U proteklom periodu na području opštine nisu obavljena značajnija ulaganja u primarnu poljoprivrednu proizvodnju, zbog čega nije ni moglo da dođe do potpunije valorizacije postojećih potencijala. Delovanjem niza faktora poslednjih 15 godina dolazi do značajnog pada kako biljne tako i stočarske proizvodnje. Nepovoljna kretanja praćena su, s jedne strane stalnim smanjenjem aktivnog poljoprivrednog stanovništva, pogoršanjem njegove starosne strukture, a s druge strane smanjenjem obradivih površina pre svega onih pogodnih za intenzivnu proizvodnju. Kako još uvek poljoprivreda ima značajan udeo u ukupnoj privredi, to bi u sklopu opšteg razvoja opštine trebalo predvideti takvu teritorijalnu i gransku strukturu koja će ubuduće omogućiti njen dinamičniji razvoj.

Značajno mesto do sada u poljoprivredi opštine zauzima je društveni sektor. Najčešće se poslovna saradnja društvenog sektora sa zemljoradnicima svodila na otkup poljoprivrednih proizvoda što se nepovoljno odrazilo na razvoj poljoprivrede. U individualnom sektoru dominantna je sitna robna proizvodnja, najčešće proizvodnja za sopstvene potrebe, a zbog nedostatka radne snage mnoga gazdinstva se gase. Pri tome, teško je predvideti obim porasta proste robne proizvodnje i ako ona stvarno predstavlja ekonomsku nužnost.

Neophodna je kontrola plodnosti zemljišta. Pedološke karte opštine treba što hitnije uraditi i iste proveravati svake pete godine. Na osnovu podataka iz pedološke karte poljoprivredni proizvođači bi pravilno primenili potrebne agrotehničke mere kojima se popravljaju struktura poljoprivrednog zemljišta i kvalitet proizvoda.

Osnovni pravci razvoja poljoprivredne proizvodnje opštine bili bi povećanje i unapređenje stočarstva, bilja i određenih vrsta voća i povrća. Time bi se najracionalnije iskoristili postojeći potencijali za obezbeđenje potrebnih količina poljoprivrednih proizvoda za lokalno tržište kao i plasman tržišnog viška.

Osnovu stočarske proizvodnje čine: svinjarstvo, govedarstvo, ovčarstvo i donekle živinarstvo. Orijentacija na razvoj stočarstva zahteva i ulaganje u melioracije livada i pašnjaka, povećanje proizvodnje lucerke i deteline, kao i koncentrovane stočne hrane. Potrebna stočna hrana dobijala bi se povećanjem prinosa i korišćenih površina.

Opština je suočena sa izraženom migracijom stanovništva čije se zaustavljanje može osigurati samo osetnim povećanjem investicionih ulaganja. Tako bi se inicirali konkretni programi ubrzanijeg razvoja poljoprivrede kombinovani sa izgradnjom malih industrijskih kapaciteta, privrednih objekata i društvene infrastrukture na selu.

4.2.4. Turizam

Najteže stanje u segmentu turizma vezano je za smeštajne kapacitete, neadekvatnu kadrovsku strukturu, kao i neprilagođenu ponudu.

Opština Svrljig je 80-ih godina pružala usluge lovcima iz zemalja zapadne Evrope, prvenstveno Italije, Španije, Francuske i Nemačke, u lovu na sitnu pernatu divljač (prepelica, golub grivaš, grlica), fazana i jarebicu, a pored navedene pernate divljači izlovljavan je i zec. Dolazak je bio organizovan u grupama od po 10-15 lovaca sa psima, uz organizovan smeštaj delom u gradskom hotelu i u selima, a drugim delom u brvnarama i pojatama smeštenim u lovištima. U to vreme je oko 10-12 grupa godišnje boravilo u lovištu Svrljiške planine, a najbliži aerodromi su bili u Skoplju i Beogradu.

Ovakvom delatnošću ostvarivan je promet od 150-200 hiljada nemačkih maraka na godišnjem nivou. Organizacija lova je pripadala lokalnom lovačkom udruženju. Usled sankcija i inertnosti domaćih struktura, umesto povećanja obima ovih aktivnosti došlo je do potpunog zamiranja komercijalnog lova.

	Prosečan broj noćenja turista u 2007. godini	
	Domaći	Strani
Republika Srbija	3,6	2,1
Nišavski Okrug	4,9	1,4
Opština Svrljig	1,8	1,5

Registrovan broj turista u opštini Svrljig iznosi 0 od 2003. do 2007. godine. U 2007. godini opštinu je posetilo 575 turista i to 457 domaćih i 118 stranih.

Od turističkih razvojnih potencijala u opštini Svrljig postoje uslovi za razvoj ruralnog, izletničkog, lovnog turizma, kao i turizma vezanog za organizaciju manifestacija. U okviru ruralnog turizma neophodno je organizovati edukacije i izvršiti popis i kategorizaciju smeštaja domaćinstava zainteresovanih za razvoj turizma. U oblasti izletničkog turizma opština Svrljig poseduje na svojoj teritoriji 3 pećine: Prekonoška, Popšička i pećina "Samar" u Kopajkošari. Od manifestacija koje se mogu staviti u funkciju razvoja turizma su:

- Vidovdanski turnir
- Belmužijada (2009. - oko 10 hiljada posetilaca)
- Sabor gajdaša
- Dečiji festival
- Dolina fest (Back 2 The Village)

4.2.5. Mala i srednja preduzeća

Opšte karakteristike MSP opštine Svrljig su:

- ostvarenje fizičkog obima proizvodnje ispod planiranog kao i nizak stepen iskorišćenosti proizvodnih kapaciteta,
- niska angažovanost radne snage u procesu proizvodnje kao i nesklad u broju stvarno uposlenih i radno angažovanih radnika i
- organizacioni problemi.

Razlozi ovakvog stanja su brojni, ali se pre svega ističu:

- ograničena mogućnost proizvodnje i realizacije kako na domaćem tako i na inostranom tržištu,
- nedostatak potrebnih obrtnih sredstava,
- velika prezaduženost preduzeća i loša tekuća likvidnost,
- zastarelost opreme i tehnologije,
- poremećeni međuljudski odnosi i česte kadrovske promene.

Veliki broj preduzeća registrovan je za obavljanje više različitih vrsta delatnosti, tako da stroga klasifikacija po delatnostima nije moguća.

Posmatrano sa aspekta vlasništva, privatni sektor dominira kod malih preduzeća, a društveni kod srednjih preduzeća. Kod malih preduzeća postoji i određen broj preduzeća u društvenom, odnosno zadružnom vlasništvu.

Učešće privatnih preduzeća u sektoru srednjih preduzeća je nedovoljno, naročito sa stanovišta potrebe za izmenom privredne strukture i preuzimanja viškova zaposlenih. Broj malih preduzeća treba povećati, posebno zbog usmerenosti privatnih preduzeća u oblasti sa relativno malim i brzim obrtom kapitala, manjim rizikom i malim brojem angažovanih radnika. Ubrzanjem procesa vlasničke transformacije izvesno je da će značajno porasti broj privatnih preduzeća.

4.2.6. Nezaposlenost

U okviru Nacionalne službe za zapošljavanje (NZZS), u opštini Svrljig je evidentirano ukupno 2237 nezaposlenih lica (presek stanja 31.12.2008.), od kojih je 1654 spremno i raspoloživo za rad. To su lica u punoj nezaposlenosti, njih interesuje zaposlenje ali i ostvarivanje ostalih prava u okviru NZZS. 583 lica su na evidenciji zbog ostvarivanja drugih prava (dečji dodatak, materijalno obezbeđenje, prevoz i dr.). Posebnu kategoriju čine korisnici NN i PIO kojih ima 227 i oni su deo ukupnog broja nezaposlenih lica.

Nezaposlena lica prema stepenu stručne spreme:

	Muškarci	Žene	Ukupno
I stepen SS	233	319	552
II stepen SS	7	3	10
III stepen SS	380	218	598
IV stepen SS	178	228	406
V stepen SS	8	2	10
VI stepen SS	24	21	45
VII/1 stepen SS	11	21	32
VII/2 stepen SS	-	1	1
TOTAL	841	813	1654

Nezaposlena lica prema dužini čekanja zaposlenja:

dužina čekanja	Muškarci	Žene	Ukupno
do 1 god.	165	142	307
1 - 2 god.	163	141	304
2 - 3 god.	175	150	325

3 - 5 god.	159	144	303
5 - 8 god.	79	75	154
8 - 10 god.	29	25	54
preko 10 god.	72	135	207

U periodu od 1.1.2008. do 31.12.2008. prijavljeno je ukupno 781 radno mesto, od čega je 358 prijava na neodređeno vreme i 423 prijava na određeno vreme. U istom periodu popunjeno je ukupno 770 radnih mesta, od čega 353 na neodređeno i 417 na određeno vreme.

4.2.7. Prirodni i privredni potencijali

Prirodno bogatstvo ovog kraja je veoma važno za razvoj turističke ponude. Ogromno prostranstvo, netaknuta priroda u planinskom delu retko naseljenom stanovništvom uz obilje vegetacije i vode pružili su mir, tišinu, nesmetani prirodni priraštaj i umnožavanje kako krupne tako i sitne divljači. Lovni turizam je na teritoriji opštine Svrljig jednim delom je organizovan, ali se oseća nedostatak odgovarajuće infrastrukture, kvalitetnog smeštaja, prevoz turista, kao i unapređenje ostalih pratećih sadržaja.

4.2.8. Tendencije i trendovi

Industrija

U dosadašnjem razvoju opštine Svrljig, industrija je bila glavni nosilac i najdinamičniji sektor razvoja privrede. To je dovelo do znatnog zaostajanja razvoja poljoprivrede, male privrede, proizvodnog i uslužnog zanatstva i turizma. Industrija je razvijana ekstenzivno i skoro potpuno u društvenom sektoru, što je vodilo njenoj inertnosti u prilagođavanju novim faktorima razvoja, pre svega tržišnom privređivanju, jačanju konkurentnosti i povezivanju sa ostalim delovima industrije Srbije.

Budući razvoj opštine Svrljig morao bi, poštujući faktore razvoja koji se očekuje, da se zasniva na drugačijim osnovama. Pre svega industrija treba da se iznutra prestruktuiru, da svoje proizvodne programe i tehnologiju zaokruži i osposobi za konkurentno poslovanje, te da svoju dalju ekspanziju veže isključivo za:

- razvoj proizvodnih sistema povezanih sa bližim područjima, Republikom i šire;
- mogućnosti prodora na svetsko tržište, bilo samostalno, bilo preko domaćih ili inostranih firmi;
- razvoj i vezivanje za potrebe razvoja ostalih grana i delatnosti u opštini: poljoprivrede (ratarstva, vinogradarstva, voćarstva i stočarstva), infrastrukture (saobraćajne, vodoprivredne), turizma, male privrede, proizvodnih i uslužnih delatnosti u privatnom sektoru.

Dalja industrijalizacija van ova tri osnovna pravca bila bi potpuno pogrešno razvojno opredeljenje opštine.

Imajući u vidu sve napred izloženo, mogli bismo da definišemo neposredne ciljeve razvoja industrije opštine:

- ekonomsko-finansijska konsolidacija postojećih preduzeća u industriji;

- vlasničko i poslovno prestrukturiranje;
- povezivanje sa srodnim preduzećima sa bližeg područja, iz industrijskih centara Srbije i u inostranstvu;
- privlačenje slobodnog kapitala (kreditnog, akcionarskog) iz domaćih i stranih izvora;
- pronalaženje odgovarajućih proizvodnih programa;
- zasnivanje poslovno-finansijske saradnje i kooperantskih odnosa sa privatnim sektorom i licima na radu u inostranstvu;
- investicije u rekonstrukciju, modernizaciju i zaokruženje proizvodnih programa, procesa i tehnologije;
- ulaganja u razvoj stručnih kadrova i podizanje kvalifikacione strukture i znanja zaposlenih.

Posao svakog industrijskog preduzeća u opštini bio bi da svoje prilike, raspoložive resurse i mogućnosti razmotri u svetlu navedenih ciljeva, te da na osnovu toga definiše svoju strategiju razvoja i konkurentnosti. Bez ozbiljnog pristupa svakog preduzeća, posebno ovim problemima i bez pokušaja definisanja svoje dugoročne poslovne politike i strategije konkurentnosti, nikakvi planovi i/ili intervencije viših nivoa (Opštine, Okruga, Republike) neće biti dovoljni da omoguće ekonomski zdrav razvoj industrije.

Poljoprivreda

Perspektive razvoja poljoprivredne proizvodnje:

- povećanje površine zemljišta po aktivnom poljoprivredniku ukupnjavanjem (komasacija) poseda i prevođenjem neobrađenih površina u obradive;
- organsko gajenje kultura, bez veštačkih inputa predstavlja komercijalnu privlačnost za inostrane partnere, tako da bi država – opština, svojim premijama dodatno stimulisala proizvođače za ovaj vid proizvodnje;
- osigurati podršku životnom standardu za ljude koji zavise od poljoprivrede, kroz sisteme kratkoročnog i dugoročnog kreditiranja u određene grane poljoprivrede;
- pripremiti poljoprivredne proizvođače opštine Svrljig za ispunjenje HCCP standarda;
- stvoriti udruženja komercijalnih gazdinstava koja će odgovarati potrebama tržišta i postati partner na tržištu.

I u stočarstvu i u voćarstvu osnovni nosilac razvoja bila bi komercijalna gazdinstva farmerskog tipa i privatna poljoprivredna preduzeća, s tim što dalji razvoj treba da se bazira na njihovom međusobnom udruživanju i saradnji kako bi lakše mogli da prate razvoj nauke i tehnike, a i da prilagode strukturu svoje proizvodnje kretanjima tražnje.

Potreban je nov integralni pristup razvoju sela i poljoprivrede. On kao prvo podrazumeva razvijene i dobro organizovane stručne službe sa znatno većim radnim zadacima u koje bi, pored agronoma, ušli i stručnjaci za nove agrotehničke metode (proizvodnju zdrave hrane). Farmerizacijom naše tradicionalne poljoprivrede mogla bi se zadržavati seoska omladina ili bar jedan njen deo, na selu i u poljoprivredi. Brže bi se i efikasnije uvodila savremena agrotehnika i efikasnije koristili seoski poljoprivredni resursi.

Mala i srednja preduzeća

Udeo malih i srednjih preduzeća (MSP) u privredi opštine Svrljig raste iz godine u godinu. Njihov uspeh umnogome zavisi od raspoloživosti spoljnih finansijskih resursa. Međutim, za trajni razvoj njima je potrebno više, tj. pristup informacijama, saradnja sa lokalnom samoupravom, manje birokratije, investicije u nove tehnologije, međusobna saradnja i pristup novim tržištima.

Osnovni cilj Strategije lokalnog ekonomskog razvoja opštine Svrljig nije samo privlačenje investicija koje otvaraju nova radna mesta, nego i pružanje pomoći i saradnja sa postojećim firmama i porast broja novih preduzetnika.

Prednosti opštine Svrljig za razvoj MSP su: postojanje objekata i raspoložive radne snage, ekološki zdrava sredina, blizina Koridora 10 i dobra saobraćajna povezanost.

Neki od problema sa kojima se suočavaju Opština i privatni preduzetnici su: propast nosilaca razvoja Nišavskog okruga, veliki broj nezaposlenih, loš geopolitički položaj, neiskorišćenost postojećih proizvodnih pogona, loša privatizacija, nepovezanost MSP sa velikim sistemima, nema dovoljno informacija o kreditima i donacijama, odliv kvalifikovane radne snage, nedostatak preduzetničkih ideja i ostalo.

Pored navedenih prednosti opštine i problema sa kojima se suočavaju Opština i privatni preduzetnici, pretnje budućem razvoju preduzetništva i MSP na teritoriji opštine Svrljig su: niska konkurentnost preduzeća i proizvoda iz Svrljiga, neučestvovanje republičkih institucija u formiranju pozitivne poslovne klime za razvoj MSP.

4.2.9. SWOT analiza

Razvoj poljoprivrede i sela

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">- tradicija u voćarstvu i stočarstvu i sakupljanju i preradi lekovitig bilja- nepostojanje velikih zagađivača- postojanje terena za razvoj stočarstva- prirodni resursi (šume, voda, zemlja, vetar)- velika prilagodljivost i vitalnost poljoprivrednih proizvođača- postojanje Fonda za razvoj poljoprivrede opštine Svrljig- porast broja registrovanih poljoprivrednih gazdinstava- aktivna politika Opštine kada je u pitanju razvoj poljoprivrede (kao i edukacija – Znanje na poklon)	<ul style="list-style-type: none">- loša infrastruktura (putevi, voda i kanalizacija)- nepovoljna starosna struktura- nepostojanje obrazovnih institucija i kadrova (odeljenje srednje poljoprivredne škole)- loša primena agrotehničkih mera (nove tehnologije, inovacije)- neadekvatni / zastareli poljoprivredni proizvodni pogoni- usitnjenost poseda- zastarela poljoprivredna mehanizacija- negativne migracije (selo – grad)- otežan plasman robe (domaće / strano tržište)- neplanska poljoprivredna proizvodnja (nema opštinske strategije)- nepovezanost poljoprivrednih proizvođača i prerađivačkih kapaciteta- mali broj poljoprivrednih udruženja

	<ul style="list-style-type: none"> - nepostojanje sistema za navodnjavanje - nedostatak informisanosti i slabo prihvatanje EU standarda (ISO & HCCP) - nepostojanje pedološke karte - nepostojanje prerađivačkih kapaciteta - nepoznavanje potreba tržišta - nepostojanje adekvatne protivgradne zaštite
MOGUĆNOSTI	PRETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - Republička strategija za razvoj poljoprivrede - Mogućnost dobijanje kredita i subvencija od strane institucija države (Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva) - mogućnost geografskog brendiranja - mogućnost direktnih investicija u prerađivačke kapacitete (domaće i strane) - formiranje voćarskih i stočarskih klastera u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji - mogućnosti veće proizvodnje 	<ul style="list-style-type: none"> - nemogućnost plasmana poljoprivrednih proizvoda - nestabilna politička situacija - domaća konkurencija (druge opštine) - nepostojanje inicijative za preduzetništvom u seoskim sredinama

Razvoj malih i srednjih preduzeća

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - postojanje proizvodnih objekata - postojanje raspoložive radne snage - spremnost opštine da pomogne razvoj MSP - dobra saobraćajna povezanost - spremnost opštine da odredi lokacije za razvoj MSP - postoji tehničko i tehnološko znanje - proces izrade Strategije razvoja MSPP je u završnoj fazi - osnivanje postojanje Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj u najavi - povoljan geografski položaj - povezanost sela sa gradom 	<ul style="list-style-type: none"> - propast velikih proizvodnih pogona, nosilaca razvoja svrljiške opštine - veliki broj nezaposlenih - neiskorišćenost postojećih proizvodnih pogona - nedefinisana vlasnička struktura - loša privatizacija - nepostojanje lokacija za razvoj MSP - nepostojanje Industrijskih zona - Nepostojanje Strategije razvoja MSPP - Nepostojanje Kancelarije za LER - Nepostojanje Biznis inkubator centra - nepovezanost MSP sa velikim sistemima - nema dovoljno informacija o kreditima i donacijama - odliv kvalifikovane radne snage - nepostojanje lobi grupe za promociju opštine (poslovni lobi) - nepostojanje edukovanog menadžmenta u MSP - nedostatak preduzetničkih ideja - niska konkurentna sposobnost preduzetništva u Svrljigu - nepoznavanje zakona tržišta - nepoznavanje ekonomskih principa

MOGUĆNOSTI	PRETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - blizina koridora X - prisustvo donatora - Usvajanje Zakona o regionalnom razvoju i razvoj regiona Južne Srbije - Decentralizacija - blizina grada Niša kao regionalnog centra i velikog potencijalnog tržišta - koordinacija sistema obrazovanja sa potrebama MSP (otvaranje odeljenja u srednjoj školi sa kadrovima koji su potrebni tržištu) - postojanje regionalne privredne komore Niš - olakšice iz oblasti fiskalne politike zbog statusa devastiranog područja (četrdeset najnerazvijenijih opština) 	<ul style="list-style-type: none"> - neučestvovanje republičkih institucija u formiranju pozitivne poslovne klime za razvoj MSP - politička nestabilnost - brži razvoj MSP u okruženju - monetarno kreditna politika - kreditna politika bankarskog sektora

Privlačenje investicija

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - proces izrade Strategije održivog razvoja - postojanje resursa za privlačenje investicija - postojanje kapaciteta (postojećih proizvodnih pogona) kojima je lako promeniti namenu (brownfield investicije), uz prethodno rešavanje imovinsko pravnih odnosa - spremnost lokalne samouprave da podstakne nove investicije (kroz podsticajne mere) - razvijena saobraćajna mreža 	<ul style="list-style-type: none"> - nepostojanje Strategije održivog razvoja - nepostojanje promotivnih i marketinških aktivnosti - nepostojanje adekvatne obrazovane radne snage u lokalnoj samoupravi za privlačenje investicija i pripremu razvojnih projekata i programa - nerešeni imovinsko-pravni odnosi neprivatizovanih preduzeća u Svrlijgu - nepostojanje opštinskih fondova za razvoj i investicije - loša komunikacija sa istaknutim pojedincima iz Svrlijga koji žive Beogradu i inostranstvu) - nepostojanje lokacija za privlačenje direktnih stranih investicija (opremljenih industrijskih zona) - komplikovane i dugotrajne procedure za dobijanje dozvola - nepostojanje konkretne ponude lokalne samouprave - neažurnost katastra nepokretnosti - nedostatak prostorno – planske dokumentacije (nepostojanje prostornog plana, zastareo generalni plan , zarez planovi detaljen regulacije) - nedostatak sistematskog pristupa u razvijanju odnosa sa investitorima

	- nepostojanje baza podataka (bilo koje vrste vezano za biznis)
MOGUĆNOSTI	PRETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - postojanje velikog broja poslovnih ljudi iz Svrlljiga širom Srbije i u inostranstvu - privlačenje investicija za izgradnju proizvodnih kapaciteta po EU standardima - izmena zakonske regulative (smanjenje određenih taksi i naknada) - saradnja sa dijasporom i ostalim delovima Srbije - saradnja sa međunarodnim fonderima (USAID, Evropska unija, IPA) - Program globalizacija, proširenje postojećih i razvoj novih tržišta - regionalno udruživanje - olakšice iz oblasti fiskalne politike zbog status devastiranog područja (četrdeset najnerazvijenijih opština) - jeftina finansijska sredstva (Fond za razvoj Republike Srbije) 	<ul style="list-style-type: none"> - veliki centri sa izgradjenom infrastrukturom u okruženju - nepoverenje investitora u pravni sistem u Srbiji - komplikovana zakonska regulativa - brža prilagodljivost drugih opština i regiona

4.2.10. Specifični problemi

- Nepostojanje baze podataka o poljoprivrednim gazdinstvima, zemljištu, proizvodnji i plasmanu, neažuriran je katastar nepokretnosti
- Nepostojanje prognozno-informativne službe
- Mali broj aktivnog i edukovanog poljoprivrednog stanovništva
- Nepovoljna starosna struktura
- Neizrađena pedološka karta opštine
- Neadekvatno urbanističko planiranje lokacijske organizovanosti poljoprivrednih poseda (usitnjenost poseda)
- Nepostojanje sistema navodnjavanja i odvodnjavanja obradivog poljoprivrednog zemljišta
- Nedostatak poslovnih ideja, programa i planova
- Nepostojanje investicionog fonda za podršku MSP
- Nepostojanje baze podataka o privrednim subjektima u opštini
- Nedovoljna informisanost o izvorima za dobijanje sredstava za realizaciju projekata
- Nepostojanje pogodnih lokacija za investiciona ulaganja (industrijska zona)
- Migracija stručnih kadrova
- Nizak stepen obima proizvodnje i nizak stepen iskorišćenosti proizvodnih kapaciteta
- Nedostatak informatičkog znanja iz oblasti informacionih tehnologija i menadžmenta
- Zastarelost opreme i tehnologije, odnosno primitivan način proizvodnje

- Ograničena mogućnost proizvodnje i realizacije, kako na domaćem tako i na svetskom tržištu
- Nepostojanje hladnjača i sušara po standardima EU za skladištenje proizvoda primarne poljoprivredne proizvodnje
- Nepostojanje standarda neophodnih za izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda
- Nepostojanje baze podataka o privrednim delatnostima u opštini
- Niska angažovanost radne snage u procesu proizvodnje i nesklad u broju stvarno uposlenih i radno angažovanih radnika
- Nedovoljno razvijena veza obrazovnog sistema, naučno - istraživačkog sistema I sektora preduzetništva
- Nedovoljna povezanost preduzeća sa ino-partnerima
- Needukovana radna snaga u oblasti trgovine, turizma i ugostiteljstva
- Nedefinisan položaj i neprepoznatljivost Svrljiga kao turističke destinacije (nepostojanje Turističke organizacije Svrljiga)
- Nepostojanje branding i adekvatne promotivne strategije
- Nedovoljna zaštita i promocija glavnih prirodnih i kulturno istorijskih resursa

4.3. Društveni razvoj i poboljšanje životnih uslova stanovnika

4.3.1. Populaciona dinamika

Uvid u vitalne indekse stanovništva Svrljiga ukazuje na pad nataliteta i kretanje stope prirodnog priraštaja ka negativnim vrednostima. Sve ovo prati i povećanje stope opšte smrtnosti što govori o regresivnom biološkom tipu stanovništva sve više starih, sve manje mladih. Treba uzeti u obzir i migracije prema većim gradovima i inostranstvu.

4.3.2. Zdravstvena zaštita

Dom zdravlja "Dr. Ljubinko Đorđević" u Svrljigu zdravstvenu zaštitu obavlja kroz ambulantno- poliklinički rad i dispanzerski metod rada.

Dom zdravlja ne poseduje stacionar, te se hospitalizacija bolesnika sa područja opštine Svrljig vrši u Kliničkom centru u Nišu, Knez Selu, Niškoj Banji i Gornjoj Toponici, a po potrebi i odluci Komisije Zavoda za zdravstveno osiguranje - Filijale za Nišavski okrug, i van regiona Niš.

Dom zdravlja "Dr. Ljubinko Đorđević" po svojoj organizacionoj strukturi pripada tipu razvijenog tipa Doma zdravlja, i obezbeđuje osnovnu zdravstvenu zaštitu u sledećim oblastima:

- opšta medicina,
- zdravstvena zaštita predškolske, školske dece i omladine,
- zdravstvena zaštita žena,
- zdravstvena zaštita radnika,
- laboratorijska dijagnostika,
- rendgen dijagnostika, ultrazvučna dijagnostika,
- higijensko-epidemiološka služba,
- kućna nega i lečenje,
- fizikalna medicina i rehabilitacija,

- služba prevoza,
- zdravstvena statistika,
- konsultativna služba iz oftalmologije i neuropsihijatrije.

U okviru službe opšte medicine ostvaruje se i pružanje usluga hitne medicinske pomoći preko smenskog rada. Pored navedenih službi u Domu zdravlja radi i specijalista interne medicine.

U sastavu opšte medicine postoje tri zdravstvene stanice i to u Guševcu, Lalincu i Izvoru, kao i sedam zdravstvenih ambulanti u: Lukovu, Burdimu, Grbavču, Varoši, Popšici, Davidovcu i Galibabincu.

Dom zdravlja u Svrljigu kao zdravstvena ustanova obavlja zdravstvenu delatnost primenjujući dispanzerski metod rada.

Patologija stanovništva opštine Svrljig nosi sve karakteristike nedovoljno razvijenih opština.

Vodosnabdevanje na teritoriji opštine Svrljig je izrazito nepovoljno, naročito u letnjim mesecima. Dispozicija otpadnih materija je takođe nezadovoljavajuća. Uslovi stanovanja na području opštine Svrljig su još uvek nepovoljni. Ishrana, naročito seoskog stanovništva, je deficitarna, prvenstveno u gradivnim materijama, jednolična je i neracionalna. Lična higijena je još uvek na niskom nivou, što potvrđuje veliki broj kožnih i crevnih oboljenja. Zarazne bolesti predstavljaju i danas značajnu grupu oboljenja u morbiditetu stanovništva opštine Svrljig.

Iz napred navedenog vidi se da su higijenske prilike u opštini Svrljig krajnje nepovoljne. Naročito zabrinjava veoma loše vodosnabdevanje i dispozicija otpadnih voda/materija.

Zajednički ciljevi i zadaci u razvoju zdravstvene zaštite i zdravstvene delatnosti su očuvanje i unapređenje zdravstva celokupne populacije i sredine u kojoj živi i radi, ostvarivanje odgovarajućeg obima i kvaliteta zdravstvene zaštite, unapređenje društveno-ekonomskih odnosa, obezbeđivanje uzajamnosti i solidarnosti, racionalni razvoj mreže i kapaciteta, unapređenje i razvoj kadrovske osnove i osposobljenosti za rad u vanrednim uslovima.

Dom zdravlja u Svrljigu ima na dan 31.12.2008. godine sledeću kadrovsku strukturu:

I - MEDICINSKO OSOBLJE

1. Specijalisti	15
2. Na specijalizaciji	3
3. Lekari opšte medicine	7
4. Specijalisti stomatolozi	2
5. Stomatolozi	3
6. Viša stručna sprema	4
<u>7. Srednja stručna sprema</u>	<u>55</u>
U k u p n o	89

II - NEMEDICINSKO OSOBLJE

1. Visoka stručna sprema	1
1. Viša stručna sprema	1
2. Srednja stručna sprema	4
3. KV radnika	9
4. PKV radnika	2
<u>5. NKV radnika</u>	<u>8</u>
<u>U k u p n o</u>	<u>25</u>
Svega radnika (I + II)	114

Ukupan broj planiranih usluga za Dom zdravlja u 2008. godini bio je 711.336 usluga. Ukupan broj izvršenih usluga u 2008. godini je 803.639 usluga. Procenat izvršenja je 112,98 %. U svim službama izvršenje plana rada ostvareno je sa 100 ili više procenata osim polivalentne patronažne službe. Razlog slabijeg izvršenja plana polivalentne patronažne službe je sa jedne strane smanjeni broj trudnica, novorođenčadi i male dece a sa druge nedostatak jednog vozila isključivo namenjenog radu patronažne službe, koje je neophodno usled razuđenosti.

Pored izvršenja plana zdravstvenih usluga u Domu zdravlja u Svrlijgu u 2008. godini urađeno je sledeće:

- izvršena je delimična adaptacija krovne konstrukcije, limarskih radova i sanitarnih čvorova u zdravstvenoj stanici u Guševcu;
- izvršena je potpuna rekonstrukcija vodovodne mreže, od izvorišta do objekta u zdravstvenoj stanici u Guševcu;
- izvršena je rekonstrukcija vodovodne mreže u ambulantomama u Lukovu, Varoši i Burdimu.
- izvršena je popravka sanitarnih i točionih mesta u ambulantomama u Izvoru, Grbavču, Popšici, Davidovcu i Galibabincu.
- urađena je rekonstrukcija ulaza u Dom zdravlja - ulaza prema Službi za zdravstvenu zaštitu dece.

Od potrebne nedostajuće opreme Dom zdravlja je u toku 2008. godine nabavio: jedan veoma savremen ultrazvučni aparat, jednu stomatološku stolicu, jedan kolposkop za potrebe ginekološke službe, jedan hematološki analizator za potrebe laboratorijske dijagnostike, jedan EKG aparat, jedan auto "Jugo", 6 PC računara, jedan fotokopirni aparat. Ukupna vrednost nabavljene opreme je oko 5.000.000,00 dinara

Osnovni ciljevi unapređenja zdravstvene delatnosti u 2009 godini na području opštine Svrlijg su :

1. Dalje unapređenje dispanzerskog metoda rada i zaštita svih populacija, odnosno sve veće uvođenje preventivnih mera i aktivnosti u pružanju zdravstvene zaštite.
2. Organizovanje i unapređenje kućne nege i lečenja uz proširivanje ove delatnosti i obuhvat lica kojima nije neophodno bolničko lečenje.
3. Razvoj i unapređenje službe HMP, radi postizanja blagovremenog ukazivanja hitne medicinske pomoći.
4. Organizovanje i osposobljavanje specijalističkih službi.
5. Za normalan rad specijalističkih službi, i ne samo specijalističkih, u granicama finansijskih mogućnosti, obezbediti adekvatnu opremu.

U okviru zajedničkih ciljeva posebni ciljevi su :

- sprovođenje obaveznih vidova zdravstvene zaštite u optimalnom obimu kod svih populacija i protiv svih obolenja propisanih zakonom;
- unapređenje životne sredine uz mere i aktivnosti sprovođenja opšte i specifične prevencije protiv zaraznih bolesti i parazitnih bolesti, a u cilju smanjenja obolevanja stanovništva;
- dalje kadrovsko jačanje i opremanje Doma zdravlja i stvaranje bolje materijalne osnove radi održavanja dostignutog stepena razvijenosti zdravstvene zaštite;
- preduzimanje mera i aktivnosti i pored otežanih finansijskih mogućnosti, na opremanju objekta, kao i zamena dotrajale opreme;
- smanjenje stope obolevanja dece i omladine od zubnog karijesa, deformacije kičmenog stuba, drugih psiho-fizičkih poremećaja, a kroz povećanje obuhvata sistematskih pregleda dece i omladine.

4.3.3. Obrazovanje

Na teritoriji Svrljiga postoji jedna predškolska ustanova, jedna osnovna i jedna srednja škola.

Predškolsko vaspitanje

Predškolska ustanova "Poletarac" realizuje aktivnosti vezane za vaspitanje i obrazovanje dece pred polazak u školu. U okviru Ustanove postoji šest vaspitnih grupa: tri grupe pripreme za školu i tri grupe celodnevnog boravka. Ukupan broj dece je 166, a kapacitet vrtića je 123. Vrtić je premali i potrebno je proširenje vrtića, povećanje radne snage i obuhvata dece.

Jedan od pravaca mogućih aktivnosti bio bi prikupljanje sve dece iz seoskih područja, i sa kojima rad obavljaju učitelji, objedinjavanjem u grupama na terenu ili dovoženjem u predškolsku ustanovu, gde će sa njima rad obavljati vaspitači, kako bi se po zakonu pružilo adekvatno vaspitanje i obrazovanje svoj deci u Opštini.

Dokument donešen na najvišim odganim Ustanove je Razvojni plan vrtića, a odnosi se na aktivnosti vezane za uređenje dvorišta vrtića, tj. ograde.

Nosioci aktivnosti su: P. U. "Poletarac", roditelji upisane dece, Skupština Opštine.

Predlozi za strategiju predškolske ustanove "Poletarac" u Svrljigu su sledeći:

1. Potpuni obuhvat dece na teritoriji opštine Svrljig i omogućavanje pohađanja pripremnog predškolskog programa.

2. Zamena stolarije na objektu.

Rezultati: u pogledu zagrevanja prostorija, ušteda energije, stvaranje najpovoljnijih uslova za boravak najmlađe populacije u vrtiću.

3. Dogradnja, nadgradnja vrtića.

4. Od osnivanja, u objekat vrtića nije značajno ulagano na popravci ni održavanju zgrade. Fasada je oštećena, pa bi se ulaganjem u te svrhe učinilo bar to da zgrada više ne propada, a i dovede u prvobitno stanje.

5. Kupovina vozila za dovoz dece sa terena, kao i usluge vrtića. Vrtić ima samo jedno vozilo za prevoz hrane.

Osnovno obrazovanje

Što se tiče osnovno školskog obrazovanja ukupan broj upisnih učenika u školskoj 2008/2009. godini je 838 .

U sedištu matične škole "Dobrića Stambolić" u Svrljigu ima 744 đaka u svim razredima u izdvojenim odeljenjima van Svrljiga ima ukupno 94 đaka i to: u Guševcu 13, Lalincu 16, Prekonogi 19, Drajinu 18, Ribaru 3, Beloinju 6, Crnoljevici 5, Okruglici 1, Izvoru 1, Niševcu 8, Burdimu 1 i Grbavču 3 đaka.

U Svrljigu u osnovnoj školi "Dobrića Stambolić" prvi razred pohađa 114 đaka, drugi 97, treći 92, četvrti 113, peti 99, šesti 102, sedmi 118 i osmi razred 103 đaka. Ukupno od prvog do osmog razreda ima 744 đaka i 31 odeljenje.

Srednje obrazovanje

U školskoj 2007/2008. godini, Srednja stručna škola "Dušan Trivunac - Dragoš" je imala 10 odeljenja sa 222 učenika. Školsku godinu je završilo 215 učenika.

RAZRED	Broj učenika	U S P E H			
		Odličan	Vrlo dobar	Dobar	Dovoljan
I	66	5	16	38	7
II	70	12	25	25	8
III	69	9	20	33	7
IV	10	5	3	1	1
Ukupno	215	31	64	97	23

Na završni ispit izašlo je 34 učenika i to u profilu:

- automehaničar 11 učenika i postiglo sledeći uspeh:
 - odličnih 3, vrlo dobrih 2, dobrih 5, dovoljnih 1;
- bravar 4 učenika i postiglo sledeći uspeh:
 - odličnih 2, vrlo dobrih 2;
- trgovac 19 učenika i postiglo sledeći uspeh:
 - odličnih 7, vrlo dobrih 7, dobrih 5;

Za školsku 2008/ 2009 godinu, Ministarstvo prosvete je našoj školi odobrilo sledeći upis:

- Ekonomski tehničar- jedno odeljenje od 30 učenika (4. stepen)
- Automehaničar – ½ odeljenja od 15 učenika (3. stepen)
- Mašinbravar – ½ odeljenja od 15 učenika (3. stepen)
- Trgovac– jedno odeljenje od 30 učenika (3. stepen)

Nakon sprovedenog upisa pokazalo se da je plan upisa delimično ostvaren. Zbog malog broja upisanih učenika u odeljenje *mašinbravar*, okružna upisna komisija dala je predlog ministarstvu da ne odobri formiranje odeljenja u tom profilu, tako da učenici koji su upisani u navedeni profil budu uključeni u obrazovni profil *automehaničar*.

Škola je upisala 244 učenika raspoređenih u 10 odeljenja. Prostorni uslovi škole u potpunosti odgovaraju normativima i planiranom broju učenika. Praktična nastava za mašinsku i trgovinsku struku izvodiće se u preduzećima, privatnim radionicama i STR u Svrlijgu. Opremljenost škole nastavnim, tehničkim i drugim sredstvima ne zadovoljava u potpunosti zahteve propisane normativima.

Bitna je činjenica da se konstantno smanjuje broj učenika koji završavaju osnovno obrazovanje u Svrlijgu, odnosno, smanjuje se broj dece na teritoriji Opštine. U takvoj situaciji dovodi se u pitanje i opstanak srednje škole, pa je neophodno da obrazovni profili koji su zastupljeni u školi budu u skladu kako sa interesovanjem dece, tako i sa razvojnim trendovima i potrebama tržišta. To bi umanjilo odliv učenika u srednje škole van teritorije Opštine Svrlijg.

4.3.4. Kultura

Raslojavanje, siromašenje društva i ekonomska nestabilnost stvorili su poremećen sistem vrednosti. Objekti u kojima deluju kulturne ustanove bile su društvena svojina, a usled nerešenih vlasničkih pitanja i dugogodišnjeg neulaganja oni su u veoma lošem stanju. Opremljenost prostorija je slaba, oprema je zastarela, a nivo upotrebe savremenih tehnologija nizak. Ekonomska situacija organizatore sadržaja čini nesamostalnim i uslovljenim, a programe konzumentu nedostupnim. Najvažniji problemi i planovi razvoja kulture svrljiških institucija vezani su za prostor, materijalno-finansijske uslove i kadrovski potencijal institucija, kao i organizacionu modernizaciju.

S obzirom da Kulturni centar nema akcioni ili strateški plan razvoja, dostavljamo Vam predlog prioriteta u oblasti kulture.

Kulturni centar je jedina ustanova kultura koja objedinjuje sve kulturne delatnosti na teritoriji opštine (biblioteka, zavičajni muzej, obrazovna delatnost, kulturno zabavna delatnost, likovna delatnost, izložbena delatnost i turistička delatnost).

Sve postojeće delatnosti organizuju se u jednoj nefunkcionalnoj zgradi, izgrađenoj početkom 20. veka, u ulici Bore Price 2, u nefunkcionalnim uslovima.

Za rad biblioteke postoje dve prostorije - magacin knjiga i čitaonica. Čitaonica se ujedno koristi i kao kancelarija za rad bibliotekara i više službi, učionica, sala za sastanke i izložbeni prostor.

Delatnosti muzejske zbirke zahteva odvojen prostor, kako za smeštaj predmeta – metalne ormare, tako i za njihovo izlaganje. Kulturni centar ne raspolaže nikakvim prostorom za ovu delatnost.

Za realizaciju kulturno zabavne delatnosti Kulturni centar koristi postojeći prostor, a neke od manifestacija su i na otvorenom i improvizovanom prostoru (kao što su Sabor gajdaša, Belmužijada i Dečji festival). Ove manifestacije redovno prati oko 3.000 posetilaca.

Deo manifestacija se izvodi u bioskopskoj sali, sa neadekvatnom pozornicom, bez rasvete, zavesa, cugova, sa dotrajalim podom i plafonom koji prokišnjava, i sa malim brojem mesta, što je nedovoljno, s obzirom na vrste manifestacija. Mala sala je i razlog što veći broj zainteresovanih institucija odustaje od gostovanja u Svrljigu.

S obzirom da se organizuje veliki broj manifestacija a nedostaje prostor za njihovu realizaciju, Kulturni centar je pokrenuo pitanje rešavanja prostornih uslova. Urađen je projekat rekonstrukcije objekta koji predviđa rešavanje problema krovne konstrukcije, pozornice, mokrog čvora, grejanja, gromobranske instalacije i zamena stolarije.

Sa takvim projektom se konkurisalo kod NIP-a 2006. godine i Projekat nije realizovan. Projektom je za realizaciju predviđen iznos od 50.000 evra, a s obzirom na kretanje cena možda su to nedovoljna sredstva, te Projekat treba izmeniti ili dopuniti.

Kulturni centar raspolaže sa Glavnim projektom za rekonstrukciju objekta (rekonstrukcija krova, gromobranska instalacija, zamena stolarije, uređenje pozornice, mokri čvor i grejanje).

Postoji i idejni projekat izgradnje letnje pozornice koja je neophodna, kod Odseka za urbanizam i komunalno stambenu delatnost.

Za rešavanje muzejske delatnosti postoje Odluke SO Svrljig iz 1995. godine kao i Vlade Republike Srbije – Komisije za poslovni prostor, o izmeštanju Centra za socijalni rad iz prostorija „Grkinje“ i adaptacije. Projekat adaptacije postoji kod Odseka za urbanizam i komunalno stambenu delatnost.

Za izložbeni prostor postoji zahtev za dobijanje prostorija u centru Svrljiga, vlasništvo SO Svrljig, koje su privremeno date na korišćenje Industriji tekstilne konfekcije Svrljig, a koja iste

koristi i dan danas i postoji mogućnost u fazi privatizacije ovog kolektiva da budu trajno otuđene. Pored izložbene delatnosti u ovoj prostoriji mogla bi da se organizuje i turistička delatnost opštine.

U dopisu Predlog prioriteta u oblasti kulture, broj 80, od 23. 12. 2008.g. detaljno su obrazloženi predlozi za očuvanje kulturno istorijskih i prirodnih spomenika na teritoriji opštine Svrljig (Banjica, Stari grad, crkve i crkvišta, itd.). Stručne službe opštine Svrljig treba da daju tehničke detalje za realizaciju ovih projekata.

4.3.5. Institucionalno jačanje lokalne samouprave

Način funkcionisanja lokalne samouprave presudno utiče na kvalitet života građana Svrljiga. Institucionalni kapaciteti, metodi upravljanja resursima, model organizovanja opštinskih službi, efikasnost u radu, komunikacija sa građanima i nivo njihove uključenosti u definisanje lokalne politike, ključni su elementi za procenu trenutnog stanja i definisanje strateških pravaca u ovoj oblasti.

Lokalna samouprava, na osnovu Zakona o lokalnoj samoupravi, a u skladu sa evropskim standardima u ovoj oblasti, uz prisutna ograničenja i nedoslednosti, dobija strateški važne nadležnosti i visok stepen slobode odlučivanja. Značajna je uloga lokalnih vlasti u podsticanju ekonomskog razvoja, privlačenju kapitala, investicija, novih projekata i kreativnih ljudi, uspostavljanju saradnje sa poslovnim i nevladinim sektorom, kreiranju privatno – javnih aranžmana i partnerstava, uspostavljanju i razvijanju međunarodne saradnje.

Realne potrebe zajednice i okolnost da je u poslednjih dvadeset godina u Evropi, ka čijim standardima institucije i građani teže, došlo do reforme lokalne samouprave i redefinisavanja odnosa centralne i lokalnih vlasti, od suštinskog je značaja za uspostavljanje kriterijuma na osnovu kojih analiziramo rezultate i procenjujemo kapacitete u lokalnom javnom sektoru.

Iz okolnosti da "lokalne samouprave sprovode čak 60% evropskog zakonodavstva koje čini suštinu procesa integracija", kao i značajan deo aktuelnog unutrašnjeg zakonodavstva, jasno proizilazi da samo dovoljno dobro obučeni funkcioneri i predstavnici lokalne samouprave i kvalifikovani predstavnici drugih sektora i društvenih grupa mogu biti garanti brzog i efikasnog prilagođavanja našeg pravnog, političkog i ekonomskog sistema evropskim standardima. Problemi sa kojima se lokalne vlasti u Svrljigu susreću i izazovi sa kojima se u procesu transformacije društva suočavaju, ukazuju da je za uspostavljanje uspešnih i funkcionalnih lokalnih sistema potreban kontinuiran i dugotrajan rad na dodatnoj obuci njihovih predstavnika u raznovrsnim znanjima i veštinama.

Nedovoljna stručnost i loša unutrašnja koordinacija, nepoznavanje veština neophodnih za uspešno obavljanje poslova od značaja za lokalnu zajednicu, nedovoljna informisanost o načelima i modelima na kojima počiva delovanje lokalnih samouprava u razvijenim društvima, nizak nivo učešća građana u definisanju lokalne politike, neki su od razloga koji dovode do nedovoljno dobrog funkcionisanja organa Opštine Svrljig, a čije se posledice najdirektnije odražavaju na uslove i kvalitet života lokalnog stanovništva.

Nivo komunikacije opštinskih vlasti sa građanima, koji se u periodu 1990 - 2000. godina pretežno odvijao putem mesnih zajednica, znatno je podignut i unapređen u poslednjih pet godina. Pored već uhodanog kanala, razvijanog u periodu od više decenija (mesne zajednice), opštinske vlasti su se opredelile za nove modele javnog opštenja sa građanima. Ostvarena je

kontinuirana saradnja sa lokalnim elektronskim medijima, nevladinim organizacijama, udruženjima građana.

Jačanje građanskog učešća u definisanje lokalne politike ključ je modernizacije sistema lokalne samouprave i unapređenja života u lokalnoj zajednici.

4.3.6. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Postojanje institucija u oblasti društvenih delatnosti • Dobra saradnja sa nevladinim sektorom • Stručno kadrovski i tehnički resursi u Zdravstvenom centru • Postojanje stručnih kadrova u oblasti društvenog razvoja • Povećano učešće javnosti u procesima odlučivanja • Bogato kulturno nasleđe • Bogata sportska tradicija 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna finansijska sredstva za potrebe oblasti društvenog razvoja • Nedostatak projekata • Nedovoljna (međusobna) saradnja lokalnih institucija • Nedovoljan broj stručnog kadra u sportu i kulturi • Neodgovarajući, nedovoljni i neravnomerno raspoređeni infrastrukturni kapaciteti • Niska svest o društvenim potrebama
MOGUĆNOSTI	PRETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Postojanje strateškog pristupa društvenom razvoju na nacionalnom nivou • Dobar zakonski okvir • Republički fondovi i donacije • Saradnja sa gradovima u nacionalnom i međunarodnom okruženju • Saradnja sa uspešnim sugrađanima koji žive van Svrlijiga • Zainteresovanost dela NVO i biznis sektora za podršku društvenom razvoju 	<ul style="list-style-type: none"> • Poremećen sistem vrednosti • Spora decentralizacija • Nedorečenost zakonske regulative • Nestabilno političko okruženje • Loša ekonomska situacija • Nerazvijen koncept društveno odgovornog poslovanja

4.3.7. Specifični problemi

- Nepotpuno sprovođenje sistematskih pregleda
- Nedovoljan broj zdravstvenih ambulanti
- Porast narkomanije kod dece i mladih
- Nefunkcionalan model finansiranja sporta i organizacije sporta
- Dotrajala sportska infrastruktura (gradski stadion i školski tereni za male sportove) i rekviziti
- Nedostatak mogućnosti za stručno usavršavanje trenerskog kadra van opštine
- Nedostatak stručnih kadrova u ustanovama kulture.
- Neodgovarajuća organizaciona struktura u ustanovama kulture

- Nepostojanje objekata za kulturnu delatnost
- Nepostojanje radnog prostora za obavljanje naučne i kulturno-umetničke delatnosti
- Nepostojanje dečijeg kulturnog centra
- Nepostojanje kratkoročnih i dugoročnih planova razvoja ustanova kulture
- Nedostatak prostora, opreme i učila u predškolskoj ustanovi i školama
- Nepostojanje savremenih metoda edukacije i usavršavanja nastavničkog kadra
- Nizak nivo uključenosti građana u procese definisanja lokalne politike
- Uvećan broj i neodgovarajuća struktura zaposlenih u lokalnoj samoupravi
- Nizak nivo profesionalne osposobljenosti zaposlenih u medijima
- Nedovoljna i zastarela tehnička opremljenost lokalne televizije

4.4. Zaštita životne sredine i LEAP

Aktivnosti na zaštiti životne sredine u opštini Svrljig su u početnoj fazi, ali se ovom oblašću i njenim razvojem vrlo intenzivno radi. Međutim, još uvek postoje problemi.

Trenutna pokrivenost grada kanizacionom mrežom je oko 79%, gde najveći problem pravi veliki broj zapušnja godišnje. Pored ovoga, iako je izgrađeno postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda, ono ne radi od 1988. godine, tako da se kanalizacija uliva u Svrljiški Timok nizvodno od Svrljiga. Ovi podaci iskazuju vrlo nepovoljan odnos kombinovano-separatne mreže, broj kvarova i lošu ekološku svest i ukazuju na još jedan od prioriteta razvoja infrastrukture.

Organizovanim sakupljanjem smeća u Opštini je pokriveno oko 77% gradske populacije. Deponija je daleko od Svrljiga i ona nije ograđena, nema pratećih objekata niti drenažni sistem a ne postoji nikakva prerada ili recikliranje otpada. Kvalitet pružanja usluga je na neadekvatnom nivou i zahteva hitna poboljšanja.

Aktivnosti na unapređenju životne sredine:

- Potpisan multilateralni ugovor o realizaciji projekta tehnološkog razvoja u ovom slučaju o korišćenju potencijalnih vrsta energije ili konkretnije energiji vetra i gradnji vetro elektrana na području Svrljiga između opštine Svrljig i Instituta nuklearnih nauka Vinča i Mašinskog fakulteta u Nišu. Realizacija projekta obuhvata izgradnju vetro elektrana na području Svrljiga. Opština Svrljig obezbeđuje lokaciju i kasnije učestvuje u korišćenju energije i naplati eksploatacije. Dodatna vrednost ovog projekta je unapređenje lokalne infrastrukture izgradnjom prilaznih puteva elektranama, angažovanjem MSPP na izgradnji i održavanju elektrana. Prema procenama stručnjaka na području Svrljiga moguće je izgraditi dve-tri vetro elektrane sa po 15-16 objekata (vetrenjača). To bi praktično bilo jednako snazi jednog bloka termoelektrane Obrenovac. Projekat se realizuje na inicijativu Vlade Srbije o korišćenju alternativnih vidova energije, a pod kontrolom i uz finansijsku podršku Ministarstva nauke.
- Potpisan Sporazum o formiranju Niškog regiona za upravljanje otpadom i zajedničkom upravljanju čvrstim komunalnim otpadom u skladu sa Nacionalnom strategijom za upravljanje otpadom u cilju približavanja Evropskoj uniji.

Oblast zaštite životne sredine je izuzetno profitabilna oblast – prikupljanje i reciklaža otpada – ali se na teritoriji opštine Svrljig ni jedno MSP niti preduzetnik ne bavi ovom delatnošću.

Što se tiče same opštinske administracije ona mora da uloži više truda i napora da promoviše zaštitu životne sredine, edukuje stanovništvo i postavi nedostajuće merne stanice.

4.4.1. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Postojanje JKP • Bogatstvo prirodnih dobara • Kvalitet vode na izvorštima • Raznovrstan i složen diverzitet flore i faune • Postojanje lokalnih sredstava javnog informisanja • Relativno nizak nivo zagađenosti • Veliki potencijali za korišćenje obnovljive energije – vetar, poljoprivredni otpad, biomasa, biogasa, solarna energija, geotermalna energija • Postojanje prečistača voda – koji nije u funkciji • Nezagadeno poljoprivredno zemljište • Pogodno tlo i klimatski uslovi za proizvodnju zdrave hrane • Potpisan multilateralni ugovor o realizaciji vetro elektrana • Potpisan Sporazum o formiranju Niškog regiona za upravljanje otpadom i zajedničkom upravljanju čvrstim komunalnim otpadom 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje integrisanog sistema upravljanja komunalnim otpadom • Nepostojanje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda • Neadekvatno korišćenje vodenih resursa • Nepostojanje odluka i lokalnih propisa u oblasti zaštite životne sredine • Nepostojanje sistema permanentnog praćenja (monitoring) i katastra zagađivača životne sredine i stanja populacija pojedinih vrsta flore i faune • Nedovoljna količina vode na izvorštima i dotrajala distributivna mreža • Nedostatak materijalnih sredstava • Nedovoljno edukovano stanovništvo
MOGUĆNOSTI	PRETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Pojedina prirodna dobra treba upisati u listu rezervata biosfere u Srbiji (zaštita na nivou RS) i na taj način im obezbediti međunarodni status • Animiranje i edukacija stanovništva • Povezanost i zainteresovanost sa susednim opštinama za projekte od zajedničkog značaja • Saradnja sa inostranim donatorima 	<ul style="list-style-type: none"> • Neusklađenost zakonskih regulativa i mala ovlašćenja lokalne uprave • Neuspostavljanje sistema zaštite ugroženih biljnih vrsta i biodiverziteta • Zavisnost od republičkih fondova i veliki nedostatak materijalnih sredstava • Zaostajanje u tehnološkom razvoju

4.4.2. Specifični problemi

- Nepostojanje uređaja za prečišćavanje otpadnih voda u svim fabrikama
- Nerešeno pitanje evakuacije atmosferskih voda na teritoriji grada (kišna kanalizacija)
- Nepostojanje adekvatne sanitarne deponije
- Prisustvo velikog broja divljih smetlišta u gradu i okolini
- Nepostojanje organizovanog sakupljanja komunalnog otpada na seoskom području
- Povećan nivo zagađenja vazduha
- Nedovoljna angažovanost lokalne zajednice na očuvanju zaštićenih i autohtonih biljnih i životinjskih vrsta
- Neuređene obale reke Timok
- Nedovoljno zelenih površina i parkova u gradu
- Nepostojanje plana zaštite šumskih resursa i degradacija šuma

4.5. Smanjenje siromaštva

4.5.1. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">- Zainteresovanost i volja svih relevantnih institucija- postojanje institucija socijalne zaštite- postojanje NVO i udruženja građana koji se bave ciljnim grupama i dobra sektorska saradnja- postojanje Sigurne kuće za socijalno ugrožene	<ul style="list-style-type: none">- Nedostatak finansijskih sredstava- nedovoljna saradnja između nadležnih institucija- nepostojanje ustanove za obrazovanje odraslih- Nepostojanje Doma za smeštaj i negu starih lica- nedovoljna edukacija stručnog kadra- Nepostojanje Lokalnog akcionog plana za decu- nepostojanje baze podataka o licima sa posebnim potrebama i o starim licima- visok stepen nezaposlenosti- veliki broj siromašnih kao i ljudi na granici siromaštva- odsustvo inicijative i opšta apatija- nepostojanje socijalne karte opštine Svrlijig- Porast maloletničke delikvencije- porast broja lica sa asocijalnim ponašanjem
MOGUĆNOSTI	PRETNJE
<ul style="list-style-type: none">- Usvojena nacionalna strategija smanjenja siromaštva- korišćenje sredstava republičkih fondova i donacija za projekte iz oblasti socijalne zaštite- razvijanje i organizovanje humanitarnog delovanja	<ul style="list-style-type: none">- spora decentralizacija i tranzicioni tokovi- siva ekonomija- nedovoljna finansijska sredstva za prevenciju i saniranje siromaštva- poremećen sistem vrednosti

<ul style="list-style-type: none">- otvorenost vladinih institucija za partnerstvo sa nevladinim sektorom- postojanje NPA za rodnu ravnopravnost- dekada Roma	
---	--

5. STRATEŠKI CILJEVI OPŠTINE SVRLJIG

5.1. VIZIJA ODRŽIVOG RAZVOJA OPŠTINE SVRLJIG

Svrljig je moderna, institucionalno i ekonomski razvijena opština, oslonjena na brojna, dobro razvijena preduzeća, poljoprivredu i etno-turističku ponudu, sa razvijenom infrastrukturom u svim delovima opštine i sa savremenim urbanističkim planom. Nezaposlenost je na vrlo niskom nivou, a nezaposleni su zbrinuti kroz sistem socijalne zaštite.

Svrljig je ekološka oaza, poznata po čistoj vodi, zdravoj hrani i dobroj tradiciji. Opština je prepoznatljiva po zelenim površinama, odgovornom ponašanju prema prirodi i efikasnom korišćenju prirodnih i stvorenih resursa.

Svrljig je otvorena, mirna i bezbedna opština zadovoljnih građana, oslonjena na tradicionalne vrednosti, kulturno i istorijsko nasleđe, sopstvene ljudske resurse u koje se neprekidno ulaže i najviše standarde modernog društva. Svrljig je opština u kojoj postoji partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora i koja pruža jednake mogućnosti za sve građane.

5.2. PRINCIPI STRATEGIJE

Principi strategije održivog razvoja opštine Svrljig u skladu su sa principima Nacionalne strategije održivog razvoja, koja je zasnovana na globalno prihvaćenim principima koji su definisani u Deklaraciji o održivom razvoju iz Johanesburga, Milenijumskim ciljevima razvoja i u Strategiji održivog razvoja Evropske Unije. To su:

1) Međugeneracijska solidarnost i solidarnost unutar generacije.

Zadovoljiti potrebe sadašnjih generacija, ali tako da se ne ugroze prava budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Solidarnost unutar generacije postići demokratski usaglašenom raspodelom raspoloživog prirodnog i stvorenog kapitala tako da se obezbede osnovne ljudske potrebe za sve društvene grupe.

2) Otvoreno i demokratsko društvo - učešće građana u odlučivanju.

Garantovati građanska prava, obezbediti pristup informacijama i osigurati dostupnost pravde. Obezbediti odgovarajuće konsultacije s građanima i učešće građana u donošenju odluka. Braniti stabilnost demokratskih institucija na osnovama mira, bezbednosti i slobode.

3) Znanje kao nosilac razvoja.

Promovisati prosperitetnu, inovativnu, konkurentnu i ekološki efikasnu ekonomiju, zasnovanu na znanju, koja obezbeđuje visok životni standard i punu i visokokvalitetnu zaposlenost. Promovisati obrazovanje i razvijanje javne svesti o održivom razvoju.

4) Uključenost u društvene procese.

Promovisati punu integraciju građana u društvo, podsticati jednake mogućnosti za svakoga tako što će se promovirati ljudska prava, posebno rodna ravnopravnost, i boriti protiv svih oblika diskriminacije afirmativnim merama za marginalizovane grupe i smanjenjem siromaštva. Razlike i podeljenost među članovima društva treba svoditi na najmanju moguću meru i stalno se boriti protiv socijalne isključenosti ljudi i siromaštva.

5) Integrisanje pitanja životne sredine u ostale sektorske politike.

Promovisati integraciju ekonomskih, socijalnih i ekoloških pristupa i analiza, te podržati korišćenje instrumenata kao što je strateška procena životne sredine. Podsticati socijalni dijalog, društveno odgovorno poslovanje i javno-privatno partnerstvo.

6) Predostrožnost.

Zahtevati očuvanje prirodne ravnoteže kada nema pouzdanih informacija o određenom problemu. Svaka aktivnost mora biti planirana i sprovedena tako da prouzrokuje najmanju moguću promenu u životnoj sredini. Preventivno delovati da bi se sprečili mogući znatni negativni uticaji na životnu sredinu, naročito ako bi bila ugrožena dobrobit ljudi i životinja.

7) Zagađivač/korisnik plaća - uključenje troškova vezanih za životnu sredinu u cenu proizvoda.

Internalizovati troškove vezane za životnu sredinu, tj. uključivati troškove uništavanja životne sredine u ekonomske troškove zagađivača/korisnika, tj. primeniti princip zagađivač/korisnik plaća. Tako se postiže puna ekonomska cena koja pokriva troškove proizvodnje, upotrebe i odlaganja proizvoda tokom čitavog njegovog "životnog" ciklusa.

8) Održiva proizvodnja i potrošnja.

Poštovati uravnotežene odnose u eksploataciji prirodnih resursa i obezbediti visok nivo zaštite i poboljšanja kvaliteta životne sredine. Smanjiti zagađenje životne sredine i promovirati održivu potrošnju i proizvodnju, ali ekonomski rast ne sme da uzrokuje proporcionalni porast degradacije životne sredine.

5.3. INFRASTRUKTURA

Prioritetni strateški cilj

Prioritetni strateški cilj održivog razvoja opštine Svrlijig u oblasti infrastrukture je razvoj, kvalitetno i kontinuirano unapređenje infrastrukture angažovanjem najstručnijih raspoloživih kadrova, primenom transparentnog postupka, uz korišćenje svih dostupnih izvora finansiranja i uspostavljanje standarda u upravljanju infrastrukturnim sistemima.

Specifični strateški ciljevi

- Putna infrastruktura (rekonstrukcija puteva, asfaltiranje, zaobilaznica oko Svrlijiga, rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih mostova, pitanje mirujućeg saobraćaja - izgradnja parkirališta)
- Rekonstrukcija vodovodne mreže
- Problem otpadnih voda (izgraditi kolektore otpadnih i fekalnih voda, izgraditi kolektore za kišnu kanalizaciju, izvršiti neophodno prevezivanje na postojećim kolektorima, izgraditi uređaje za prečišćavanje otpadnih voda)
- Projekti šireg uređenja gradskog toka Timoka i Pastirišta, za potrebe sporta i rekreacije.
- Razvoj i izgradnja elektroenergetskih objekata
- Gradska ulična osvetljenja, kao i ulična osvetljenja u mesnim zajednicama
- Razvojne aktivnosti u sektoru fiksne telekomunikacione mreže treba usmeriti ka: ubrzanom razvoju i digitalizaciji mreže, razvoju pristupne mreže određenog kvaliteta i skraćivanju liste čekanja. Radi poboljšanja performansi postojeće fiksne mreže, u narednom periodu treba je postepeno zameniti mrežama novije generacije što će omogućiti pored postojećih i pružanje novih usluga: usluge inteligentne mreže i usluge višenamenske internet mreže.
- U oblasti mobilnih telekomunikacija treba povećati procenat teritorije i stanovništva koji su pokriveni ovim uslugama. Tehnološki razvoj telekomunikacionih mreža trebalo bi da omogući da internet bude dostupan, jeftin, brz i siguran. Smernice budućeg razvoja podrazumevaju i realizaciju sledećih aktivnosti: izgradnja reonskih centrala, zamena analognih centrala digitalnim, poboljšanje prenosa uvođenjem optičkih kablova.
- Uređenje zelenih površina. Radi očuvanja postojećeg i poboljšanja opšteg stanja zelenila u gradu potrebno je angažovanje na uklanjanju suvih i bolesnih stabala, negovanju i sadnji novog drvoreda, rekonstrukciji cvetnjaka, rekonstrukciji staza, podizanju novih vrtno-arhitektonskih elemenata, podizanju fontana, rekonstrukciji i popravci raznih objekata i dečijih igrališta. Parkove treba opremiti standardnom infrastrukturom i sistemom za navodnjavanje.
- Za naredni period pored redovnog održavanja trebalo bi izvršiti rekonstrukciju travnjaka jer su postojeći zaraženi velikom količinom korova. Trebalo bi, takođe, proširiti površine i to: blokovsko zelenilo (zelenilo oko stambenih zgrada i dvorišta istih uz mogućnost planiranja i izgradnje novih parkovskih površina); školska dvorišta; prilazi gradu; kej pored Timoka; brda pored grada.

Spisak specifičnih ciljeva:

- Izgraditi novu i rekonstruirati postojeću saobraćajnu infrastrukturu kroz adekvatnu angažovanost nadležnih institucija na izradi i sprovođenju planova, programa i mehanizama za obezbeđenje sredstava.
- Adekvatna zaštita i ekonomično korišćenje vodnih resursa uz obezbeđenje uslova i mehanizama za finansiranje rekonstrukcije postojeće i izgradnje nove vodovodne mreže i cevovoda kao i zaštite vodnih tokova.
- Izrada i sprovođenje studije o kontrolisanju otpadnih voda, kolektora otpadnih voda i kapaciteta za prerađivanje otpadnih voda.
- Izgraditi savremen, ekološki siguran energetska sistem izradom studije i uvođenjem principa energetske efikasnosti i toplifikacije grada.
- Adekvatno planiranje novih javnih zelenih površina i veća angažovanost svih nadležnih institucija na održavanju istih i nezi postojećih sa većim uključivanjem škola, bolnica i drugih ustanova.

Mere i aktivnosti:

Prioritetni strateški cilj:		RAZVOJ INFRASTRUKTURE
		Razvoj, kvalitetno i kontinuirano unapređenje infrastrukture angažovanjem najstručnijih raspoloživih kadrova, primenom transparentnog postupka, uz korišćenje svih dostupnih izvora finansiranja i uspostavljanje standarda u upravljanju infrastrukturnim sistemima.
Specifični strateški cilj		Izgraditi novu i rekonstruirati postojeću saobraćajnu infrastrukturu kroz adekvatnu angažovanost nadležnih institucija na izradi i sprovođenju planova, programa i mehanizama za obezbeđenje sredstava.
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja zaobilaznice oko Svrljiga • Izgradnja javnih parkirališta • Rekonstrukcija gradskih ulica • Rekonstrukcija pojedinih deonica regionalnih i lokalnih puteva u opštini
Specifični strateški cilj		Adekvatna zaštita i ekonomično korišćenje vodnih resursa uz obezbeđenje uslova i mehanizama za finansiranje rekonstrukcije postojeće i izgradnju nove vodovodne mreže i cevovoda, kao i zaštita vodnih tokova
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Rekonstruisati postojeću vodovodnu mrežu. • Izgraditi vodosistem sa postrojenjem za prečišćavanje vode i regionalnim cevovodom • Izgraditi rezervoare pijaće vode • Izvršiti regulaciju vodotokova
Specifični strateški cilj		Izrada i sprovođenje studije o kontrolisanju otpadnih voda,

		kolektora otpadnih voda i kapaciteta za preradu otpadnih voda
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izgraditi kolektore otpadnih fekalnih voda • Izgraditi kolektor za kišnu kanalizaciju • Izgraditi uređaj za prečišćavanje otpadnih voda
	Specifični strateški cilj	Izgraditi savremen, ekološki siguran energetska sistem izradom studije i uvođenjem principa energetske efikasnosti i toplifikacije grada
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izgraditi novu i rekonstruisati postojeću energetska infrastrukturu • Uspostaviti efikasniji energetska sistem • Izraditi studije o energetska efikasnosti i toplifikaciji grada sa prioritetima izgradnje i mehanizmima za obezbeđivanje sredstava • Izgraditi gradsku toplanu i toplovod
	Specifični strateški cilj	Adekvatno planiranje novih javnih zelenih površina i veća angažovanost svih nadležnih institucija na održavanju i nezi postojećih, sa većim uključivanjem škola, bolnica i dr. ustanova
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Uvesti sistem savremenog planiranja javnih zelenih površina • Povećati angažovanost nadležnih institucija na održavanju javnih zelenih površina

5.4. PROSTORNO I URBANISTIČKO PLANIRANJE

Prioritetni strateški cilj

Prioritetni strateški cilj opštine Svrljig u oblasti prostornog i urbanističkog planiranja je postizanje racionalne organizacije i uređenja prostora, usklađivanjem njegovog korišćenja sa mogućnostima i ograničenjima u raspolaganju prirodnim i stvorenim vrednostima i sa potrebama dugoročnog socijalnog i ekonomskog razvoja.

Specifični strateški ciljevi

- Zaustavljanje dalje degradacije prostora, ugrožavanje i uništavanje prirodnih resursa i dobara, suzbijanje neplanske izgradnje i nenamenskog korišćenja prostora, revitalizacijom ugroženih područja (naročito onih koji imaju perspektive razvoja);
- Ravnomerni razmeštaj stanovništva, privrednih i drugih aktivnosti u skladu sa prednostima pojedinih delova opštine;
- Usklađivanje prostornog razvoja, naročito brdskih i planinskih područja;

- Usklađivanje dinamike između procesa deagrarizacije, industrijalizacije i urbanizacije;
- Zaštita životne sredine.

Uzimajući u obzir negativne demografske tendencije (opadanje nataliteta, porast mortaliteta, migracija stanovništva), veoma lošu ekonomsku situaciju u gradu, visoku nezaposlenost, može se zaključiti da će Svrlijig i njegova naselja u urbanom delu u narednih desetak godina i dalje beležiti stagnaciju ili čak i blagi pad broja stanovnika. Ostala naselja u opštini Svrlijig će i dalje karakterisati konstantan pad broja stanovnika.

Ovako negativne tendencije nije jednostavno zaustaviti i promeniti im tok. Za tako nešto potrebno je pored Strategije održivog razvoja opštine Svrlijig izraditi veći broj pratećih dokumenata, planova i projekata kojima će se konkretizovati strategija i čije će namere i koristi prepoznati i običan stanovnik opštine Svrlijig.

Prostorni plan opštine Svrlijig je neophodno uraditi u što kraćem roku, jer je to plan koji može najviše da korespondira sa Strategijom razvoja opštine Svrlijig.

Generalni plan Svrlijiga je takođe od velike važnosti jer se odnosi na prostor koji je najgušće naseljen, u kome se odvijaju privredne i društvene aktivnosti koje mogu i imaju uticaj ne samo na grad i okolinu nego na čitavu opštinu Svrlijig. Izradom i usvajanjem ovog plana napokon će se stvoriti uslovi za rešavanje mnogih gradskih problema, a takodje će se stvoriti i predispozicija za potencijalni privredni i infrastrukturni razvoj.

Izrada bilo kog urbanističkog plana nije moguća bez dobre geodetske informacione osnove. Zato je i neophodno uvođenje Geodetsko-informacionog sistema (GIS) jer bez njega se može dovesti u pitanje kvalitet i realnost svakog izrađenog plana.

Mere i aktivnosti:

Prioritetni strateški cilj	RAZVOJ I ADEKVATNA PRIMENA PROSTORNIH I URBANISTIČKIH PLANOVA
	Postizanje racionalne organizacije i uređenja prostora, usklađivanjem njegovog korišćenja sa mogućnostima i ograničenjima u raspolaganju prirodnim i stvorenim vrednostima i sa potrebama dugoročnog socijalnog i ekonomskog razvoja
Specifični strateški cilj	Izrada i primena osnovnih, planskih i urbanističkih dokumenata
<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izraditi Generalni plan Svrlijiga • Izraditi Prostorni plan opštine • Uvođenje Geodetsko-informacionog sistema • Izraditi istraživačke studije i podloge • Uskladiti planiranje ekonomskog i prostornog razvoja i korišćenje ukupnog prostora opštine

5.5. EKONOMSKI RAZVOJ I ZAPOSŁJAVANJE

Prioritetni strateški cilj

Prioritetni strateški cilj održivog razvoja opštine Svrljige u oblasti ekonomskog razvoja je razvoj poljoprivrede i sela, pomoć preduzetništvu i razvoj malih i srednjih preduzeća i privlačenje investicija, kroz:

- Primenu savremenih koncepcija unapređenja poljoprivrede, kroz specijalizaciju proizvodnje i ostvarivanje kriterijuma standardizacije i kvaliteta uz angažovanje najstručnijih kadrova,
- Razvijanje privatno-javnih partnerstava, institucionalno povezivanje i uvođenje podsticajnih mera za organizovanje i savremeno poslovanje malih i srednjih preduzeća i
- Priprema odgovarajućih lokacija, unapređenje kvalifikacija radne snage i razvoj turizma u cilju privlačenja investicija, kroz unapređenje rada lokalne samouprave, marketing i promociju.

Specifični strateški ciljevi

Razvoj poljoprivrede i sela

Razvoj modernog sektora primarne poljoprivredne proizvodnje i prerađivačke industrije biće jedan od prioriteta Strategije lokalnog ekonomskog razvoja opštine Svrljig, imajući u vidu da je ovo od velikog značaja za održanje životnog standarda stanovništva. Na osnovu stanja na terenu i svih postojećih informacija, razvoj poljoprivrede i sela na teritoriji opštine Svrljig treba, pre svega, da se oslanja na sledeće elemente:

- Edukacija poljoprivrednih proizvođača – podrazumeva treninge za proizvođače: upoznavanje sa standardima EU u poljoprivrednoj proizvodnji, ekonomika i organizacija poljoprivrednih imanja (farmi), povećanje broja poljoprivrednih imanja i broja saradnika i prezentacija Strategije razvoja poljoprivrede Republike Srbije. Treninzi bi bili realizovani od strane zaposlenih u Odeljenju za poljoprivredu Opštine Svrljig koji su prethodno savladali obuku trenera (TOT), kao i predavanja iz struke od strane eminentnih stručnjaka iz pojedinih grana poljoprivredne proizvodnje.
- Promena strukture poljoprivredne proizvodnje. Razvoj poljoprivrede u budućnosti mora da podrazumeva povećanje značaja kultura za koje postoje povoljniji prirodno-geografski uslovi i čija bi proizvodnja mogla da bude profitabilnija. Povećanje proizvodnje višnje, jabuke i kvalitetnih sorti šljiva su neki od konkretnih ciljeva koje bi bilo poželjno postići.
- Specijalizacija u proizvodnji. „Svaštarski” karakter poljoprivredne proizvodnje u opštini je jedna od njenih dominantnih odlika. To je posledica dugogodišnjeg zanemarivanja poljoprivrede na nacionalnom nivou, gde nije postojala adekvatna i usmerena poljoprivredna politika. Specijalizacija u poljoprivrednoj proizvodnji je jedan od uslova unapređenja njene konkurentnosti, kao i životnog standarda ruralnog stanovništva. To je dugotrajan proces, koji se mora usaglašeno sprovesti na nacionalnom nivou i na nivou opštine. U početnoj fazi ovaj proces

- podrazumeva usmeravanje ruralnog stanovništva na proizvodnju koja je optimalna za date uslove proizvodnje, kroz edukaciju, savetodavnu i tehničku pomoć.
- Organizovanje organske poljoprivredne proizvodnje. Pod organskom proizvodnjom se podrazumeva proizvodnja koja je zasnovana na prirodnim procesima i upotrebi organskih materija. Ovaj vid poljoprivredne proizvodnje u Srbiji još nije dovoljno razvijen, a može biti atraktivan zbog toga što je u velikoj meri izvozno orijentisan i donosi veću zaradu od konvencionalne proizvodnje. Imajući u vidu značaj koji poljoprivreda ima u opštini Svrljig i još uvek neusmeren karakter poljoprivredne proizvodnje, organska proizvodnja može biti jedan od načina za podizanje životnog standarda ruralnog stanovništva.
- Ukрупnjavanje poseda. To je važan element koji treba da doprinese podizanju nivoa produktivnosti i smanjenju troškova proizvodnje u poljoprivredi, s obzirom da je prosečna veličina poseda u ovom trenutku jako mala i ne može da obezbedi uslove za profitabilnu, tržišno usmerenu proizvodnju i plasman primarnih poljoprivrednih proizvoda.
- Savremene koncepcije unapređenja poljoprivrede podrazumevaju pre svega uređenje poljoprivrednog zemljišta kroz postupak komasacije i melioracije u cilju poboljšanja prirodnih i ekoloških uslova na poljoprivrednom zemljištu. Komasacija obuhvata planske, organizacione, pravne, ekonomske i tehničke mere koje sprovodi jedinica lokalne samouprave. Opština Svrljig bi u narednom periodu trebalo da planskim, organizacionim i tehničkim, pravnim i ekonomskim merama sprovede komasaciju kao i mere poboljšanja kvaliteta fizičkih, hemijskih i bioloških osobina zemljišta. Da bi se ovi ciljevi postigli neophodno je izraditi pedološku kartu, kao pokazatelja osnovnih osobina zemljišta na osnovu koje će se koristiti i adekvatna mineralna đubriva i pesticidi.
- Tehnička pomoć poljoprivrednim proizvođačima. Jedan od ključnih uslova za prevazilaženje ekstenzivnog karaktera poljoprivredne proizvodnje i postizanje specijalizacije u proizvodnji, jeste podizanje nivoa stručnosti poljoprivrednih proizvođača. Takođe, s obzirom da se kao problem uočava da poljoprivredna gazdinstva sa teritorije opštine u veoma maloj meri koriste subvencije i povoljne kredite Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, potrebno je da se na opštinskom nivou pokrene akcija upoznavanja sa programima finansiranja, kao i da se uoči da li postoje problemi vezano za ispunjenje uslova da se konkuriše za te programe, kao i na koji način oni mogu da se prevaziđu.
- Osavremenjivanje mehanizacije. Važan uslov povećanja produktivnosti u poljoprivrednoj proizvodnji jeste nabavka nove i savremene mehanizacije, preko kreditne podrške Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, a i preko komercijalnih banaka.
- Bolji uslovi za finansiranje poljoprivrede. U okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede već postoje programi koji pružaju kreditnu i drugu finansijsku podršku poljoprivrednim gazdinstvima. Sa takvim aktivnostima treba nastaviti i uvoditi nove mogućnosti finansiranja poljoprivrede, koje bi bile u funkciji specijalizacije, modernizacije i podizanja nivoa konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje.
- Produženje sezone gajenja voća i povrća. Jedan od važnih elemenata produženja sezone jeste podizanje novih staklenika i plastenika, za povrtarske i pojedine voćarske kulture.
- Uspostavljanje sistema navodnjavanja. Mogućnosti koje pruža razvijena hidrološka mreža treba iskoristiti za uspostavljanje sistema navodnjavanja u opštini. Jedan od načina finansiranja ovakvih projekata treba da budu srednjoročni i dugoročni krediti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i komercijalnih banaka, kao i donatorska sredstva.

- Razvoj prerađivačke industrije. Prerađivačka industrija mora da ima mnogo veći značaj nego što ga sada ima. Imajući u vidu prethodno navedene probleme sa kojima se prerađivačka industrija u Svrljigu suočava, nužno je da se što pre završi proces restrukturisanja i ubrzanog razvoja prerađivačke industrije. Struktura poljoprivredne proizvodnje u opštini ukazuje na to da postoji odlična baza za razvoj prehrambene industrije koja, međutim, u ovom trenutku nije dovoljno razvijena. Naročito je uočljiv nedostatak kapaciteta za preradu voća, iako teritorija opštine Svrljig poseduje izuzetne uslove za gajenje pojedinih sorti voća (višnja, šljiva i jabuka).
- Potrebno je sprovesti i plansko podizanje novih zasada sa kvalitetnim i produktivnim sortama, dati veći prioritet jagodičastom voću i obimnija proizvodnja sadnica sa zaštićenim geografskim poreklom (autohtone sorte). Neophodno je i podizanje novih prerađivačkih i skladišnih kapaciteta-hladnjača i sušara po standardima EU. U smislu biotehnoloških inovacija trebalo bi podstaknuti poljoprivredne proizvođače za uzgoj novih biljnih kultura (industrijsko i lekovito bilje) i životinjskih vrsta obzirom da klimatski uslovi to dozvoljavaju. Primena savremene tehnologije i mehanizacije, kao i uvođenje EU standarda u poljoprivrednoj proizvodnji (primena ISO i HCCP standarda) nesumnjivo bi ovaj proces značajno ubrzala.
- Razvoj sela. Najveća konkurentna prednost sela jeste obilje slobodnih lokacija za privlačenje investicija, međutim, uglavnom bez infrastrukture (put, gas, voda i kanalizacija, telekomunikacija i električna energija). Pored poljoprivrednih aktivnosti, sela imaju razvojnu šansu na planu aktivnosti vezanih za rekreaciju i odmor, tj. za razvoj seoskog turizma.

Pomoć preduzetništvu i razvoj malih i srednjih preduzeća

Razvoj modernog preduzetništva i MSP biće jedan od prioriteta strategije lokalnog ekonomskog razvoja opštine Svrljig, a na osnovu stanja na terenu i svih postojećih informacija, ovaj razvoj u opštini Svrljig treba, pre svega, da se oslanja na sledeće elemente:

- Osnivanje industrijske zone. Ovo je jedan od adekvatnih modela za razvoj modernog preduzetništva i MSP i aktivnije učešće Opštine u podsticanju lokalnog ekonomskog razvoja. Ovakav model bi značio da će na izdvojenoj lokaciji Opština obezbediti svu neophodnu infrastrukturu i uz minimalnu nadoknadu, ili čak i bez nadoknade u prvim godinama, omogućiti preduzećima da obavljaju proizvodne aktivnosti u okviru zone. Prilikom sagledavanja izvodljivosti ovog projekta treba razmotriti mogućnost i isplativost toga da se zona otvori na lokaciji koja već poseduje potrebnu infrastrukturu. Za takve potrebe mogu da posluže zemljište i nekretnine koje su ranije korišćeni u svrhe industrijske proizvodnje, ali čiji kapaciteti su sada napušteni ili nedovoljno iskorišćeni.
- Privatno - javna partnerstva. Zona unapredjenog poslovanja - BID zona i Biznis inkubator centar
- Osnivanje kancelarije za lokalni ekonomski razvoj. Kao deo opštinske administracije, kancelarija za LER trebalo bi da radi na: analizi položaja MSP u opštini, predlogu mera za podsticanje daljeg razvoja sektora MSP, koordinaciji programa finansijske podrške sektoru MSP, savetodavnim i poslovima edukacije, privlačenju investicija, marketingu i promociji opštine, pripremi nastupa na sajmovima i drugim privrednim manifestacijama u zemlji i okruženju, pripremi i sprovođenju projekata za LER i slično.

- Efikasnost i transparentnost rada organa lokalne samouprave. Revizija postojećih odluka i propisa, konsultovanje interesnih grupa i izrada plana revizije određenog broja odluka i propisa koji utiču na lokalni ekonomski razvoj, kako bi se stvorili uslovi koji doprinose pozitivnoj poslovnoj klimi. Ovo će verovatno podrazumevati usmeravanje procesa lokalne vlasti u pravcu njene efikasnije reorganizacije.

Privlačenje investicija

Privlačenje direktnih stranih investicija biće jedan od prioriteta Strategije lokalnog ekonomskog razvoja opštine Svrljig i treba da se oslanja na sledeće elemente:

- Povoljno poslovno okruženje. Osnivanje novih i rast postojećih preduzeća i radnji, kao i dolazak stranih investicija su kritični elementi ubrzanja razvoja kako Srbije tako i opštine Svrljig. Stoga, na nivou lokalne samouprave treba da se uspostavi sistem mera koje treba da reše identifikovane probleme vezano za procedure, troškove osnivanja i poslovanja privrednih subjekata i da obezbedi ubrzanje procedura prilikom izdavanja građevinskih dozvola. Takođe, treba razviti i sistem podsticaja, pre svega iz domena lokalnih komunalnih taksi, koji treba da ulaganje u opštinu Svrljig učine privlačnijim u odnosu na druge opštine iz okruženja. S tim u vezi treba razmotriti mogućnost snižavanja visine administrativnih, komunalnih i drugih dažbina, koje se plaćaju na nivou Opštine.
- Lokacije. Postojanje spiska dobro pozicioniranih parcela zemljišta opremljenih infrastrukturom, po razumnim cenama, uključujući i pristupačne cene energije, predstavlja neophodnost kada se konkuriše za investicije koje otvaraju radna mesta. Potrebno je istaći da dolazak novih investicija može, ali uopšte i ne mora da bude vezan za postojeću industrijsku strukturu u opštini, pa čak ni za raspoloživost radnih, tehnoloških i prirodnih resursa koji postoje. Štaviše, nove strane direktne investicije, naročito one velikog obima, često donose diskontinuitet u odnosu na dotadašnju strukturu i uspostavljaju potpuno nov profil privrede u lokalnoj zajednici. Konačno, kad Opština Svrljig nekom potencijalnom investitoru ponudi infrastrukturno opremljene lokacije, sa svim komunalnim uslugama, imaće veliku konkurentsku prednost u odnosu na ostale srpske gradove i opštine i pokazaće svoju rešenost da privuče nove investicije.
- Podrška postojećim MSP. Uspešna Strategija lokalnog ekonomskog razvoja treba da se zasniva na stvaranju takve poslovne klime koja će, ne samo privući investicije koje otvaraju nova radna mesta, nego i zadržati postojeće firme i podstaći porast broja novih preduzetnika. Pružanjem usluga postojećim MSP, uključujući i usluge marketinga, mora profesionalno da upravlja dobro organizovano odeljenje Opštinske uprave, koje uživa poštovanje poslovne zajednice Svrljiga i njegovih političkih lidera.
- Turizam. U prethodnom periodu Opština Svrljig nije, na žalost, pridavala značaj turizmu i nije videla interes za ulaganja u ovu oblast. Ovaj nedostatak može se nadoknaditi hitnim definisanjem pozicije i prepoznatljivosti opštine Svrljig u turizmu - izradom promotivne branding strategije. To je prvi korak do cilja - pozicioniranje Svrljiga kao poželjne i atraktivne turističke destinacije. Promotivnu branding strategiju (PBS) bi sprovela novoosnovana Služba za turizam Svrljiga. PBS bi obuhvatao i opsežni pregled svih potencijalnih turističkih destinacija, trenutno stanje i mogućnosti za ulaganje i kasniju afirmaciju.

- Sprovođenje promotivne branding strategije podrazumevalo bi izradu CD prezentacije Svrljiga, turističke mape Svrljiga i brošura za konkretne destinacije. Da bi uopšte razmišljali o tom cilju potrebno je urediti glavne turističke destinacije - putnu, komunalnu i turističku infrastrukturu. Na aktuelnim destinacijama za planinski, lovni, rekreativni, a u perspektivi zimski i ruralni potrebno je izraditi planove i projekte za izgradnju ili popravku komunalne, putne i turističke infrastrukture. Nakon utvrđivanja prioriteta pristupilo bi se ulaganjima, izgradnji i opremanju pojedinih destinacija. Da bi Svrljig mogao da primi i ugosti veći broj turista, osnovni uslov je izgradnja smeštajnih kapaciteta ili dogradnja i prilagođavanje postojećih kapaciteta. U međuvremenu je potrebno uvesti sistem trajne edukacije i obuke zaposlenih u turizmu, ugostiteljstvu i uslugama. U zavisnosti od potreba i mogućnosti prilagoditi sistem i vrstu edukacije. Za zaposlene u Turističko-sportskom centru potrebno je organizovati seminare i kurseve za učenje stranog jezika, vodičke službe, savremenih komunikacija u turizmu i sl., u saradnji sa Turističkom organizacijom Srbije, univerzitetskim ustanovama i nevladinim sektorom. U saradnji sa republičkim organima potrebno je svesti na minimalni nivo prisustvo sive ekonomije u sektorima usluga, ugostiteljstva i trgovine. Veoma je važno da se osmisle i implementiraju mere i postupci zaštite i održavanja glavnih prirodnih i kulturno-istorijskih resursa, posebno na pomenutim destinacijama.

Spisak specifičnih ciljeva:

- Podizanje nivoa stručnosti poljoprivrednih proizvođača kroz redovno informisanje i edukaciju;
- Stvaranje uslova za profitabilnu i tržišno usmerenu proizvodnju (kroz ukрупnjavanje poseda i specijalizaciju u proizvodnji);
- Izrada pedološke karte, podizanje nivoa produktivnosti i smanjenje troškova proizvodnje (radi poboljšanja životnog standarda seoskog stanovništva);
- Podrška i finansiranje razvoja preduzetništva i malih i srednjih preduzeća;
- Uspostavljanje efikasne komunikacije i dugoročne saradnje između lokalne poslovne zajednice i Opštinske uprave;
- Bolja organizovanost i saradnja kapaciteta Opštinske uprave sa poslovnom zajednicom u Svrljigu, (kroz pripremu i održavanje redovnih mesečnih sastanaka i koordinaciju aktivnosti republičkih i lokalnih institucija sa poslovnom zajednicom);
- Podrška restruktuiranju postojećih, otvaranje novih prerađivačkih kapaciteta, razvoju porodičnih biznisa, proizvodnji, brendiranju i prodaji zdrave hrane uz primenu marketinga;
- Priprema odgovarajućih lokacija, zgrada i infrastrukture za razvoj postojećih biznisa i privlačenje investicija;
- Konstantno unapređenje kvalifikacija i sposobnosti lokalne radne snage i prilagođavanje potrebama tržišta;
- Uspostavljanje povoljnog poslovnog okruženja (kroz unapređenje funkcionisanja i efikasnosti lokalne samouprave);
- Priprema marketinške strategije i promocija opštine u Srbiji i regionu (u cilju privlačenja investicija, povoljnih kreditnih linija i donacija);
- Pozicioniranje Svrljiga kao atraktivne turističke destinacije kroz promotivne aktivnosti.

Mere i aktivnosti:

Prioritetni strateški cilj:		RAZVOJ POLJOPRIVREDE I SELA
		Razvijanje privatno - javnih partnerstava, institucionalno povezivanje i uvođenje podsticajnih mera za organizovanje i savremeno poslovanje malih i srednjih preduzeća
Specifični strateški cilj		Podizanje nivoa stručnosti poljoprivrednih proizvođača kroz redovno informisanje i edukaciju
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Priprema programa obuke zaposlenih u Odeljenju za poljoprivredu • Priprema baze podataka (o poljoprivrednim gazdinstvima, zemljištu, proizvodnji, uvozu, izvozu) • Formiranje prognozno-informativne službe i njeno povezivanje sa Mesnim zajednicama / Mesnim kancelarijama • Priprema programa obuke i edukacija poljoprivrednih proizvođača
Specifični strateški cilj		Stvaranje uslova za profitabilnu i tržišno usmerenu proizvodnju (kroz ukupnjavanje poseda i specijalizaciju u proizvodnji)
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška i podsticaj osnivanju udruženja poljoprivrednih proizvođača (unije, asocijacije, klasteri) • Podsticaj gajenja i uzgoja novih biljnih i životinjskih vrsta koje nisu zastupljene na ovim prostorima, a koje su se tržišno verifikovale • Komasacija obradivog poljoprivrednog zemljišta
Specifični strateški cilj		Izrada pedološke karte, podizanje nivoa produktivnosti i smanjenje troškova proizvodnje (radi poboljšanja životnog standarda seoskog stanovništva);
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada pedološke karte • Izrada projekata za navodnjavanje i odvodnjavanje obradivog poljoprivrednog zemljišta • Izgradnja sistema za navodnjavanje i odvodnjavanje obradivog poljoprivrednog zemljišta
Prioritetni strateški cilj:		POMOĆ PREDUZETNIŠTVU I RAZVOJ MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA
		Razvijanje privatno - javnih partnerstava, institucionalno povezivanje i uvođenje podsticajnih mera za organizovanje i savremeno poslovanje malih i srednjih preduzeća
Specifični strateški cilj		Podrška i finansiranje razvoja preduzetništva i malih i srednjih preduzeća
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Priprema modela za finansijsku pomoć preduzetništvu i MSP

		<ul style="list-style-type: none"> • Formiranje investicionog fonda za podršku preduzetništvu i MSP
Specifični strateški cilj		Uspostavljanje efikasne komunikacije i dugoročne saradnje između lokalne poslovne zajednice i opštinske uprave
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Priprema baze podataka svih privrednih subjekata na teritoriji opštine • Biznis inkubator centar (BIC) • Zona unapređenog poslovanja • Osnivanje i opremanje Biznis informacionog centra • Osnivanje Trening centra
Specifični strateški cilj		Bolja organizovanost i saradnja kapaciteta Opštinske uprave sa poslovnom zajednicom u Svrljigu, (kroz pripremu i održavanje redovnih mesečnih sastanaka i koordinaciju aktivnosti republičkih i lokalnih institucija sa poslovnom zajednicom)
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška osnivanju poslovnih udruženja / asocijacija • Osnivanje i trening opštinskog tima u cilju pružanja podrške • lokalnoj poslovnoj zajednici
Specifični strateški cilj		Podrška restrukturiranju postojećih, otvaranje novih prerađivačkih kapaciteta, razvoju porodičnih biznisa, proizvodnji, brendiranju i prodaji zdrave hrane uz primenu marketinga
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada baze podataka postojećih prerađivačkih kapaciteta u privatnom vlasništvu • Podrška razvoju prerađivačkih kapaciteta u poljoprivredi po standardima EU (ISO i HCCP) i uvođenje Euro GAP - a (hladnjače, sušare, mlekare, klanice)
Prioritetni strateški cilj:		PRIVLAČENJE INVESTICIJA
		Priprema odgovarajućih lokacija, unapređenje kvalifikacija radne snage i razvoj turizma u cilju privlačenja investicija, kroz unapređenje rada lokalne samouprave, marketing i promociju
Specifični strateški cilj		Priprema odgovarajućih lokacija, zgrada i infrastrukture za razvoj postojećih biznisa i privlačenje investicija
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Priprema baze podataka o raspoloživom zemljištu (veličina, svojina, infrastruktura, prirodni resursi) • Izrada Generalnog plana Svrljiga • Infrastrukturno opremanje lokacije za investiranje • Priprema baze podataka o raspoloživom poslovnom prostoru (veličina, svojina, infrastruktura)
Specifični strateški cilj		Konstantno unapređenje kvalifikacija i sposobnosti lokalne radne snage i prilagođavanje potrebama tržišta
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada programa novih obrazovnih profila i organizovanje praktične nastave u saradnji sa zahtevima

		tržišta <ul style="list-style-type: none"> Izrada programa obuke i treninga za obrazovanje i edukaciju menadžera
Specifični strateški cilj		Uspostavljanje povoljnog poslovnog okruženja (kroz unapređenje funkcionisanja i efikasnosti lokalne samouprave)
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> Formiranje Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj Priprema za izradu GIS - a, kroz početak digitalizacija postojećih podataka (infrastruktura - podzemni / nadzemni katastar) Uspostavljanje Centra za izdavanje građevinskih dozvola Stimulativne mere za privlačenje novih investicija Priprema i redovno ažuriranje baza podataka o radnoj snazi, investitorima, obrazovnim i finansijskim institucijama
Specifični strateški cilj		Priprema marketinške strategije i promocija opštine u Srbiji i regionu (u cilju privlačenja investicija, povoljnih kreditnih linija i donacija)
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> Izrada WEB prezentacije za lokalni ekonomski razvoj Priprema i štampanje promotivnog materijala - brošure / flajeri Priprema strategije za promociju opštine Svrljig Izrada akcionog plana za promociju preduzetništva, malih i srednjih preduzeća Izrada strategije za promociju poljoprivrednih proizvoda i robe sa teritorije opštine Svrljig
Specifični strateški cilj		Pozicioniranje Svrljiga kao atraktivne turističke destinacije kroz promotivne aktivnosti
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> Promocija Svrljiga kroz unapređenje turističke infrastrukture i primenu adekvatne marketing i promotivne strategije Izrada programa obuke i edukacije radne snage u oblasti turizma, trgovine i ugostiteljstva Zaštita i održavanje glavnih prirodnih i kulturnih resursa

5.6. DRUŠTVENI RAZVOJ I UNAPREĐENJE ŽIVOTNIH USLOVA STANOVNIKA

Prioritetni strateški cilj

Prioritetni strateški cilj održivog razvoja opštine Svrljig u oblasti društvenog razvoja i unapređenja životnih uslova stanovnika je unapređenje postojećih i razvoj novih kapaciteta u obrazovanju, promocija zdravlja i zdravih stilova života, kulture i sporta u najširem smislu u svim

sferama društvenog razvoja i za sve kategorije stanovništva, kao i institucionalno jačanje lokalne uprave i njeno osposobljavanje da doprinosi boljem kvalitetu života svih građana.

Specifični strateški ciljevi

Zdravstvena zaštita

Imajući u vidu stanje stanovništva opštine Svrljig, higijensko epidemiološke prilike, uslove života i rada, organizaciju kadrova i kapaciteta u zdravstvenoj delatnosti, posebnu pažnju u narednom periodu treba usmeriti na preventivnu zdravstvenu zaštitu stanovništva:

- Izgraditi nove zdravstvene objekte, adaptirati postojeće i izraditi nove programe i planove u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite;
- Sistematskim i savetovališnim pregledima, radi praćenja rasta, razvoja, uhranjenosti i zdravstvenog stanja kao i ranog otkrivanja poremećaja zdravlja obuhvatiti svu decu;
- Sistematski pratiti kontrolu zdravstvenog stanja žena u vezi sa trudnoćom, porođajem i materinstvom;
- Merama aktivne zdravstvene zaštite obuhvatiti svo stanovništvo, posebno iznad 65 godina života.

Životni stilovi

Neophodno je sprovesti edukaciju u školama na temu: Promocija zdravih stilova života kod devojčica, Planiranja porodice i reproduktivno zdravlje, Kontracepcija i sl. Takodje treba organizovati redovne sistematske preglede žena radi ranog otkrivanja malignih i drugih bolesti. Organizovati tribine koje se tiču ženskog zdravlja. Posebnu pažnju posvetiti ženama na selu.

Obrazovanje

Predškolska ustanova kao i sve škole na teritoriji opštine, posebno seoske, funkcionišu otežano zbog manjka, oronulosti ili neracionalnog korišćenja radnog prostora. Za sve pomenute slučajeve pojedinačno potrebno je izraditi akcioni plan ili elaborat rešavanja problema: trenutni status i precizan opis šta još treba uraditi da bi se problem rešio. U slučaju da se kao rešenje definiše izgradnja novih objekata konkurisati za sredstva iz raspoloživih fondova. U protivnom, pribeci zameni školskog prostora gde je to moguće. Potrebno je preurediti postojeći školski prostor i napraviti potrebne kabinete. U postojećim školskim zgradama otkloniti krupne nedostatke koji ugrožavaju nastavni proces (npr. grejanje). Sanirati ostale, najpre veće (krovovi koji prokišnjavaju, dotrajale instalacije) pa potom i manje probleme (stolarija, podovi...). Takodje je potrebno preurediti postojeći školski prostor, napraviti neophodne kabinete i privesti ih nameni kroz zamenu i nabavku učila.

Školskim budžetima predvideti sredstva za stručno usavršavanje nastavnčkog kadra i izraditi planove osavremenjavanja organizacije nastavnog procesa što predstavlja veliku motivaciju za uspešno sprovođenje ciljeva u obrazovanju, a u skladu sa Zakonom o obrazovanju i u saradnji sa resornim Ministarstvom. Školovanje učiniti dostupnijim i jeftinijim kroz iznalaženje najpovoljnijeg načina za smanjenje troškova putovanja učenika. Ovo je problem unutrašnjosti Srbije koji školovanje dece u provinciji čini nepravedno težim i skupljim i koji svakako ne podstiče rast nataliteta i oživljavanje naših sela.

Uz pomoć lokalnih medija i programima lokalnih institucija i institucija kulture napraviti dobre programe za podizanje nivoa širokog obrazovanja predškolske i školske dece, za razvijanje

pozorišne, muzičke, čitalačke kulture, za zdrav odnos prema prirodnom okruženju, za podsticanje samoobrazovanja, za nenasilnu komunikaciju i dr.

Kultura

U narednom periodu neophodno je ulaganje u izgradnju objekata za kulturnu delatnost (Svrljiški kulturni centar i Narodna biblioteka) i adaptaciju i dogradnju radnog prostora. Nakon toga ili paralelno sa ovim aktivnostima nužno je osavremeniti organizacionu strukturu u ustanovama kulture, onde gde je moguće uskladiti sa republičkim zakonima, a u slučaju Svrljiškog kulturnog centra primeniti pozitivna iskustva iz drugih centara uz poštovanje specifičnih potreba i potencijala našeg grada i uz učešće šire stručne javnosti.

U opštini Svrljig potrebno je osnovati nestranački stručni Savet za kulturu koji bi bio značajno telo u određivanju kulturne politike i koji bi odobravao ili bar savetovao predsednika Opštine, finansiranje kulturnih programa i projekata na osnovu konkursa.

Od najvažnijih zadataka ovog tela ističu se: uspostavljanje odnosa među pojedinim institucijama radi postizanja optimalnih rezultata, planiranje razvoja i trendova u kulturi kao i analiza i verifikacija ostvarenih projekata.

Takođe, na nivou opštine bitno je ustanoviti način i model dodeljivanja priznanja i nagrada iz svih oblasti i utvrditi pravnu proceduru za dodelu, kao i osnovati i verifikovati manifestacije, jubileje i praznike koji su od izuzetne važnosti za opštinu i koji se organizuju formiranjem stručnih odbora i posebnim finansiranjem iz budžeta.

Predlog prioriteta u oblasti kulture:

1. Obezbediti prostoriju za izložbenu delatnost i galeriju Kulturnog centra Svrljig u centru Svrljiga. Za ovu namenu bi idealna bila zgrada na uglu ul. Vase Albanca i Dušana Trifunca, posle rešavanja imovinsko – pravnih odnosa sa trenutnim korisnikom ovog prostora. Sa ovakvom prostorijom bi bio rešen problem nedostatka izložbenog prostora koji predstavlja veliki problem pri postavljanju izložbi, omogućila bi se prezentacija i stalne postavke bogatog fonda galerije likovne kolonije Ars Timakum sa preko 80 dela .

2. Po odluci Skupštine opštine Svrljig iz 1995. godine, dodeljena je zgrada Grkinja Kulturnom centru Svrljig (tada Narodnom univerzitetu) za galerijsku, muzeološku i likovnu delatnost. Preseliti Centar za socijalni rad i Inspekcijske službe u adekvatan prostor, na osnovu važećih odluka SO-e Svrljig i nadležnih ministarstava i uz finansijsku pomoć Ministarstva kulture i drugih preuredi ovaj prostor po postojećem građevinskom projektu koji postoji kod Odeljenja za urbanizam, stambeno – komunalne poslove i građevinarstvo SO-e Svrljig.

3. Izgraditi letnju pozornicu po postojećem projektu Novice Jovića na Pastirištu , neophodnu za letnja kulturna dešavanja. Alternativa je letnja pozornica u dvorištu Kulturnog centra.

4. Izgradnja pešačke staze do Starog grada Svrljiga i podizanje porušene okrugle kule. Obnovljena staza bi se iskoristila za dopremanje materijala za konzervaciju i obnovu porušenog grada i njegovog daljeg korišćenja u turističke svrhe. Za podizanje porušene okrugle kule postoji namenski građevinski materijal, a potrebni su transportni uslovi za njegovo podizanje do platoa Starog Grada.

5. Čitav prostor Banjica sa Starim Gradom , od Niševca do Palilule proglasiti spomenikom prirodne baštine i uz pogodnu revitalizaciju koristiti ga za turističko – obrazovnu delatnost. Na isti način postupiti i sa prostorom Prekonoška Pećina. Staviti pod zaštitu države kao prirodno dobro prostor Manojličke reke iznad sela do crkve. U ovom prostoru izgraditi etno-selo preseljenjem pojedinih objekata narodnog graditeljstva svrljiškog kraja, koji su već evidentirani na terenu cele opštine. Ovim stvaramo uslove za razvoj seoskog turizma i rad Likovne kolonije. U selu Grbavče

obnoviti konak u porti ceoske crkve Sa dovođenjem struje i vode , dobio bi se idealan prostor za gostovanje Likovne kolonije i druge manifestacije.

6. Na prostoru sela Niševca – Crkvice, gde je evidentiran veći antički objekat i gde se narednih godina sa SANU planiraju značajni arheološki radovi, rešiti imovinsko – pravne odnose sa vlasnicima njiva da bi se planirani radovi nesmetano obavljali. Sa naznačenim budućim otkrićima, Svrljig bi dobio važan arheološki lokalitet poput Medijane, Ravne ili Gamzigrada, što bi otvorilo nove mogućnosti razvoja Opštine.

Manifestacije:

Pastirski sabor. U saradnji sa privrednim i zainteresovanim nevladinim organizacijama ponovo pokrenuti višednevnu manifestaciju sličnu nekadašnjem Pastirskom saboru, u kojoj bi posebno mesto zadržali Sabor gajdaša i Belmužijada.

Turistička delatnost

Izrada turističke karte Svrljiga, koja bi se ažurirala prema trenutnim mogućnostima turističke ponude. Izrada turističkih panoa, štampanje razglednice sa motivima Svrljiga i okoline, štampanje prospekata

Sa Turističkom organizacijom iz Niša uvesti povremeni turistički voz sa parnom lokomotivom od Niša do Palilule (možda do Podvisa) sa pratećim programima , izlet do Starog grada, branje lekovitog bilja, tragom čoveka bronzanog doba...

Tehnički uslovi

Uvođenje COBIS sistema u bibliotečko i muzejsko poslovanje. Opremanje računarima , elektronska obrada knjižnog fonda i muzejske zbirke, internet dostupan svim korisnicima biblioteke.

Rekonstrukcija postojeće zgrade Kulturnog centra, izgradnja mokrog čvora, pozornice, popravka krova, popravlanje toplotnih uslova zamenom

Mediji i informisanje

Opština Svrljig treba da uspostavi tesniju saradnju sa lokalnim i regionalnim medijima, i da potpomogne tehničko i kadrovsko usavršavanje lokalnih medija kojima je to neophodno, pre svega lokalnoj TV Laser kao jedinoj televizijskoj stanici u opštini. Takođe, opština treba da podstiče slobodu medija u objektivnom i nepristrasnom informisanju, kao i kritički pristup u izveštavanju o lokalnim dešavanjima.

Sport i fizička kultura

Po pitanju sporta i fizičke kulture treba iskoristiti mogućnost vaspitanja jedne sasvim nove generacije (što bi započelo već u predškolskom uzrastu), koja bi, na kraju osnovnog školovanja, bila "telesno pismena" i kao takva dodatno osposobljena da i sama utiče na integrisanje Svrljiga u evropske, i to ne samo sportske, tokove.

Razvoj sporta kao dobrovoljne delatnosti dostupne svim građanima, a posebno omladini "telesno opismenjenoj" programima fizičke kulture, briga je i interes sportskih nevladinih organizacija, pri čemu Opština, zavisno od materijalnih mogućnosti Budžeta i stvorenom javnom interesu, treba da pomaže takvu aktivnost. Jedan od puteva afirmacije svakako je i razvijanje pokreta koji će omogućiti fizičke i sportske aktivnosti svim građanima koji to žele, bez obzira na

razlike u starosti, polu ili sposobnostima. Strateška orijentacija stoga polazi od osmišljenog i organizovanog sistema:

- sportske delatnosti utemeljene na fizičkoj kulturi i sportu kao integralnom delu vaspitno-obrazovnog procesa počev od predškolskog uzrasta;
- sporta na dobrovoljnoj osnovi, što podrazumeva razvoj sporta uz oslonac na nevladine organizacije i podršku Opštine kod prepoznatljivog javnog interesa.

U predškolskom uzrastu (4-6 godina), osmišljenom kroz igru, uz upoznavanje elemenata sportskih aktivnosti, decu treba uvoditi u svet sporta stvarajući interesovanje, motivaciju i naviku za telesne, duhovne, motoričke i socijalne podsticaje razvitka ličnosti uz pomoć fizičkih aktivnosti.

Lokalna vlast i država moraju učestvovati u pripremi, finansiranju i organizaciji većih sportskih priredbi, mogu podržavati i tradicionalne sportske priredbe (turniri u raznim sportovima, pre svega tradicionalni Vidovdanski turnir u malom fudbalu), a lokalna vlast može naći zajednički interes sa sportom i u organizaciji prigodnih sportskih priredbi i finansirati ih. Bitno je da se, u odabiru i finansiranju priredbi, uz pojedinačni, poštuje i opšti sportski interes. Održavanje javnih sportskih objekata može se zasnivati na budžetskim sredstvima, ali pre svega na sredstvima ostvarenim kroz programe korišćenja objekata za programe javnih potreba u sportu. Opština Svrljig u svom budžetu, uz sredstva za korišćenje sportskih objekata može predvideti i sredstva za veće zahvate u vezi investicionog održavanja, posebno rekonstrukciju i modernizaciju sportskih objekata u svom vlasništvu i onih kojima upravljaju ustanove ili akcionarska društva.

Institucionalno jačanje lokalne samouprave

Skupština opštine Svrljig je predstavnički organ koji vrši osnovne funkcije lokalne vlasti, utvrđene zakonom i Statutom opštine. Skupština opštine ima 37 odbornika koji se biraju na lokalnim izborima, na četiri godine.

Opštinsko veće ima 7 članova. Opštinska uprava ima 33 zaposlena radnika, organizovanih po službama. Budžet opštine Svrljig u poslednjih nekoliko godina se kretao kako je to prikazano u sledećoj tabeli:

Godina	Ukupan opštinski prihod (dinara)	Procenjen broj stanovnika	Ukupan opštinski prihod po glavni stanovnika
2003.	144.509.000	15.934	9.069,00
2004.	215.881.000	16.240	13.293,00
2005.	114.326.000	16.525	6.918,00
2006.	73.650.000	16.779	4.389,00
2007.	49.767.000	17.022	2.924,00

U cilju prevladavanja postojećih problema, neophodno je prilagoditi broj zaposlenih potrebama i finansijskim mogućnostima zajednice, organizovati stručne obuke i iskoristiti sve mogućnosti za usavršavanje osoblja koje proističu iz saradnje sa domaćim i međunarodnim nevladinim organizacijama, poslovnim sektorom, gradovima u zemlji i inostranstvu sa kojima je ostvarena saradnja u određenim oblastima. Potreban je istrajan rad na modernizaciji lokalne

samouprave, kroz obnovu ljudskih i tehničkih resursa i koncipiranje modela unurašnjeg ustrojstva prilagoćenog potrebama građana kao krajnjih korisnika usluga.

Neophodno je razvijati svest kod opštinskih funkcionera i službenika o građaninu kao ključnom subjektu sistema lokalne samouprave, poslodavcu i klijentu, čiji su interesi, problemi i potrebe centar interesovanja i aktivnosti svih lokalnih službi. Etički kodeks za lokalne funkcionere, čiji je Opština Svrljig potpisnik, treba dosledno i kontinuirano primenjivati u praksi. I pored značajnih pomaka, nivo učešća građana u formulisanju i sprovođenju lokalne politike je veoma nizak i na prevladavanju ovog problema treba intenzivno i istrajno raditi. Primeri dobre prakse iz okruženja i razvijenih demokratskih društava mogu biti dragoceni za unapređenje ovog značajnog društvenog segmenta. Da bi lokalna samouprava u Svrljigu bila osposobljena da odgovori na potrebe građana, neophodno je, pored napred navedenog, u periodu koji je pred nama:

- Smanjiti broj zaposlenih na nivo koji omogućava efikasan rad službi lokalne samouprave i ne opterećuje budžet suvišnim i višestruko štetnim izdacima;
- Izmeniti strukturu zaposlenih u korist osoblja sa srednjom, višom i visokom školom i aktivno raditi na profesionalizaciji stručnog kadra;
- Organizovati i upućivati lokalne funkcionere i službenike na obuke, naročiti u kontekstu pridruživanja Evropskoj uniji i mesta i uloge lokalnih vlasti u ovom procesu;
- Raditi na tehničkom opremanju službi lokalne samouprave i obuci službenika za korišćenje tehničkih resursa;
- Inicirati i aktivno raditi na podizanju nivoa uključenosti građana u definisanje lokalne politike;
- Formirati tela koja predviđa Zakon o lokalnoj samoupravi, a koja otvaraju mogućnost za šire uključivanje građana u formulisanje i sprovođenje lokalne politike (npr. Savet za zaštitu i razvoj lokalne samouprave).

U budućem periodu, neophodno je uspostaviti i intenzivirati saradnju sa donatorima koji su deo sistema Evropske unije. Ovo je od naročite važnosti u svetlu okolnosti da će biti dostupna značajna sredstva iz fondova Evropske unije namenjenim državama koje se nalaze u procesu pridruživanja. Da bi Svrljig bila jedna od opština koje će u najvećoj meri iskoristiti otvorene mogućnosti, neophodno je intenzivno raditi na podizanju kapaciteta pripadnika lokalne samouprave u znanjima i veštinama vezanim za Evropsku uniju i pristupanje njenim fondovima.

Spisak specifičnih ciljeva

- Izgraditi nove zdravstvene objekte, adaptirati postojeće i izraditi nove programe i planove u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite kroz angažovanje najstručnijeg kadra.
- Izgraditi infrastrukturne kapacitete i izraditi planove za razvoj sporta i usavršavanje trenerskog kadra.
- Renovirati postojeće i izgraditi nove objekte kulture, uz poboljšanje organizacione strukture i jačanje kapaciteta kadrova.
- Izgraditi nove, adaptirati postojeće i tehnički opremiti predškolske i školske ustanove uz poboljšanje kvaliteta obrazovanja i učeničkog standarda.
- Uspostavljanje stručne, odgovorne i efikasne lokalne samouprave, prilagođene potrebama građana koji aktivno učestvuju u procesima odlučivanja i definisanja lokalne politike.
- Poboljšati tehničku i kadrovsku opremljenost lokalnih medija.

- Institucionalno urediti oblast kulture i definisati jasnu i konzistentnu kulturnu politiku u opštini.

Mere i aktivnosti:

Prioritetni strateški cilj:		Unapređenje društvenog razvoja i životnih uslova stanovnika
Specifični strateški cilj		Izgraditi nove zdravstvene objekte, adaptirati postojeće i izraditi nove programe i planove u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite kroz angažovanje najstručnijeg kadra
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Unaprediti stručne i povećati infrastrukturne i tehničke kapacitete u zdravstvu. • Unaprediti i sprovesti program prevencije zdravstvene zaštite pojedinih kategorija stanovništva organizovanjem sistematskih pregleda.
Specifični strateški cilj		Izgraditi infrastrukturne kapacitete i izraditi planove za razvoj sporta i usavršavanje trenerskog kadra
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izgraditi i razviti sportsko-rekreativne infrastrukturne kapacitete. • Uspostaviti mehanizme za finansiranje razvoja sporta i sportskih klubova. • Izraditi i sprovesti planove za usavršavanje trenerskog i ostalog stručnog kadra.
Specifični strateški cilj		Renovirati postojeće i izgraditi nove objekte kulture, uz poboljšanje organizacione strukture i jačanje kapaciteta kadrova
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izgraditi nove i adaptirati postojeće objekte za kulturnu delatnost • Izgraditi i adaptirati radni prostor za obavljanje naučne i kulturno-umetničke delatnosti u ustanovama kulture • Osavremeniti organizacionu strukturu u ustanovama kulture i unaprediti sistem menadžmenta. • Stručno usavršiti zaposlene u ustanovama kulture specijalizovanim obukama i organizacijom radionica, seminara, kurseva, a za novozaposlene ustanoviti precizne kriterijume i uslove za zapošljavanje. • Organizovati trajne i prepoznatljive kulturne događaje i manifestacije • Osnovati Dečiji kulturni centar i stvoriti uslove za rad.
Specifični strateški cilj		Izgraditi nove, adaptirati postojeće i tehnički opremiti predškolske i školske ustanove uz poboljšanje kvaliteta obrazovanja i učeničkog standarda
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptirati postojeći školski prostor uz otklanjanje nedostataka koji ugrožavaju nastavni proces • Inovirati opremu i nastavni materijal u školskim ustanovama • Osavremeniti organizaciju nastavnog procesa i stvoriti

		<ul style="list-style-type: none"> • uslove za kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika • Poboljšati učenički standard i školovanje učiniti dostupnijim i jeftinijim • Poboljšati vanškolski aktivizam i rad sekcija
Specifični strateški cilj		Uspostavljanje stručne, odgovorne i efikasne lokalne samouprave, prilagođene potrebama građana koji aktivno učestvuju u procesima odlučivanja i definisanja lokalne politike
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje stručnih i profesionalnih kapaciteta pripadnika lokalne samouprave u Svrljigu kroz organizovanje programa obuke i posredno i neposredno upoznavanje sa primerima dobre prakse iz domaćeg i inostranog okruženja; • Uspostavljanje efikasne i odgovorne lokalne samouprave, koncipiranjem unutrašnjeg ustrojstva usklađenog sa najvišim standardima u oblasti upravljanja ljudskim i tehničkim resursima; • Uspostavljanje odgovarajuće brojčane i stručne strukture zaposlenih u Opštini Svrljig kreiranjem nove sistematizacije radnih mesta, u skladu sa potrebama i finansijskim mogućnostima zajednice; • Podizanje kapaciteta građanskog društva i građana opštine Svrljig za aktivno i kvalifikovano uključivanje u procese definisanja lokalne politike, organizovanjem odgovarajućih programa obuke i uspostavljanjem prakse koja omogućava viši nivo participacije građana u procesu odlučivanja; • Podizanje nivoa kvaliteta života u lokalnoj zajednici uspostavljanjem prakse intenzivne međusektorske saradnje u prevladavanju postojećih problema.
Specifični strateški cilj		Poboljšati tehničku i kadrovsku opremljenost lokalnih medija
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Tehnički opremiti savremenijom opremom lokalne medije • Obezbediti ili izgraditi adekvatan prostor za emitovanje i proizvodnju TV programa • Omogućiti zaposlenima u medijima stručno usavršavanje
Specifični strateški cilj		Institucionalno urediti oblast kulture i definisati jasnu i konzistentnu kulturnu politiku u opštini
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Osnivanje Saveta za kulturu u okviru Opštinske uprave • Ustanoviti način i model dodeljivanja priznanja i nagrada iz svih oblasti i utvrditi pravnu proceduru za dodelu • Osnovati i verifikovati manifestacije, jubileje i praznike koje su od izuzetne važnosti za opštinu

5.7. ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

Prioritetni strateški cilj

Prioritetni strateški cilj u oblasti zaštite životne sredine u opštini Svrljig je promovisati nove, savremenije sisteme zaštite životne sredine na nivou opštine (sistem za upravljanje otpadnim vodama i sistem za upravljanje komunalnim otpadom), smanjiti nivoe zagađenja i institucionalno unaprediti organizaciju i sistem finansiranja zaštite životne sredine.

Specifični strateški ciljevi

Postizanje boljeg kvaliteta otpadnih voda i čistijih recipijenata na teritoriji opštine Svrljig zahteva preduzimanje sledećih aktivnosti:

- smanjenje ispuštanja neprečišćenih otpadnih voda u reku. To bi se rešilo prevezivanjem kolektora koji idu ka reci, usmeravanje otpadnih voda ka budućem prečistaču i odvajanjem fekalnih voda od kišnih u kolektorima ulične kanalizacije;
- izgradnja postrojenja prečistača što bi se realizovalo projektovanjem objekata prečistača, izgradnjom objekata prečistača, izgradnja unutrašnje infrastrukture, objekata na liniji vode i mulja, opremanjem mašinama;
- izgradnja kolektora u gradskim zonama gde ih nema;
- izgradnja prelaza kanalizacije preko reke Timok što bi se ostvarilo izgradnjom industrijskog kolektora otpadnih voda ispod reke Timok sa crnom stanicom fekalne vode, koja bi služila za transport fekalne vode naselja do prečistača;

U uspostavljanju sistema upravljanja kvalitetom voda neophodno je:

- projektovanje strategije monitoringa pijaćih, površinskih, podzemnih i otpadnih voda na lokalnom nivou. To bi se realizovalo izradom strategije po Nacionalnoj strategiji i zakonskoj regulativi;
- izrada softvera baze i analize podataka vezanih za upravljanje kvalitetom voda i to izradom softvera kao deo integralnog informacionog sistema zaštite životne sredine na lokalnom nivou;
- funkcionisanje akreditovanih eksternih i internih laboratorija na lokalnom nivou pri čemu bi se primenjivali standardi JUS-ISO 17025;
- ustanovljavanje zakonodavne osnove upravljanja kvalitetom voda na lokalnom nivou i na osnovu zakona ustanoviti i obezbediti upravljanje kvalitetom voda na lokalnom nivou.

U uspostavljanju adekvatnog sistema upravljanja otpadom u Svrljigu neophodno je:

- smanjiti količinu otpada uvođenjem sistema za selektovanje i odvajanje sekundarnih sirovina, koji podrazumevaju i kompletnu edukaciju stanovništva koji bi učestvovali u selekciji otpada počev od domaćinstva;
- izgraditi novu sanitarnu deponiju po svim važećim zakonskim propisima. Projektna dokumentacija za izradu sanitarne deponije bi morala biti završena u što kraćem roku kako bi izgradnja deponije započela;

- paralelno sa izgradnjom sanitarne deponije neophodno je izraditi studiju o sanaciji postojećeg smetlišta, kako bi se pristupilo sanaciji prostora koji zahvata sadašnje smetlište kao i ukloniti sva divlja smetlišta na teritoriji opštine;
- uz sve ove aktivnosti neophodno je sprovesti kompletnu edukaciju stanovništva u oblasti upravljanja komunalnim otpadom, doneti paket zakona na lokalnom nivou i pojačati rad inspekcijskih službi. Nosilac projekta bi bila Opština Svrljig.

Za dobijanje prave slike o kvalitetu vazduha neophodan je kontinuirani monitoring kvaliteta vazduha potencijalnih zagađivača i izrada katastra zagađivača. Potrebno je organizovati sa ovlašćenim organizacijama kontinuirano merenje emisija i imisija zagađujućih materija zagađivača sa postavljanjem većeg broja mernih mesta u cilju sagledavanja realnog stanja. Praćenje zagađenja obavljaće Opštinska uprava - Inspekcija za zaštitu životne sredine, u najkraćem roku.

U Svrljigu, saobraćaj predstavlja najvećeg zagađivača vazduha. Magistralni put prolazi kroz glavnu ulicu. Saobraćaj je praktično skoncentrisan u samom centru. Smanjenje emisija izduvnih gasova automobila i smanjenje zagađenja vazduha iz saobraćaja postiglo bi se izgradnjom zaobilaznice u cilju rasterećivanja i preusmeravanja saobraćaja na druge pravce. Izgradnja zaobilaznice je u nadležnosti republičkih organa i delimično Opštinske uprave.

Neophodno je smanjiti emisiju iz individualnih ložišta domaćinstava uvođenjem u upotrebu dimnjaka sa standardom i prelaskom na goriva koja u manjoj meri utiču na zagađenje i gasifikacijom.

Za rešavanje problema koji se odnose na planiranje zvučne zaštite i ocenu posledica koje se javljaju pod uticajem buke i vibracija u životnoj sredini, na teritoriji grada možemo navesti: monitoring intenziteta buke i jačine zvučnih vibracija; lokalizacija izvora buke i uspostavljanje mera zaštite protiv buke i zvučnih vibracija (tehnoške, izolacione mere kao i zakonskim regulativama). Monitoring i uspostavljanje navedenih mera bi se vršilo u okviru Opštinske uprave i odgovarajućih ovlašćenih stručnih kuća.

U cilju zaštite biodiverziteta na teritoriji opštine Svrljig neophodno je:

- obezbediti permanentno praćenje (monitoring) stanja populacije pojedinih vrsta biljaka, gljiva i životinja i preduzimati adekvatne stručne mere u slučaju njihove ugroženosti i u tom smislu treba povećati angažovanost lokalne zajednice;
- pojedina prirodna dobra predložiti za upis u listu zaštićenih prirodnih dobara (spomenici prirode);
- animirati javnost i edukovati stanovništvo o potrebi usklađenog razvoja i korišćenja prirodnih resursa, o potrebi življenja u harmoniji sa prirodom, stimulisati razvijanje ekoturizma, eko-etnologije, eko-etno-arhitekture, obrazovati udruženje za lekovito bilje čiji je zadatak da racionalno eksploatiše postojeće resurse, vrši edukaciju, proizvodi lekovito bilje i gljive, pri čemu doprinosi lokalnoj i državnoj ekonomiji.

U cilju zaštite šumskih resursa na teritoriji opštine Svrljig neophodno je:

- preduzimanje preventivnih mera i suzbijanje i kontrola brojnosti štetnih insekata redovnom negom šuma i praćenjem pojave biljnih bolesti, podelom šuma po stepenu ugroženosti, pošumljavanjem oštećenih površina, zaštitom šuma od bespravnih seča, strogim sprovođenjem osnova i planova gazdovanja šumama, strogom kaznenom politikom;

- plansko korišćenje šuma strogim sprovođenjem propisanih mera, stvaranjem uslova za prirodno obnavljanje šuma i pošumljavanjem neobnovljenih delova;
- unapređenje stanja, povećanje vrednosti i opštekorisnih funkcija šuma rešavalo bi se rekonstrukcijom degradiranih šuma i pošumljavanjem goleti, uvođenjem savremene mehanizacije i racionalnijim gazdovanjem šumama, edukacijom stanovništva i adekvatnijom kontrolom i kaznenom politikom.

Problem nedostatka zelenih površina na urbanoj teritoriji opštine Svrljig treba rešavati uređenjem reke Timok u prijatna šetališta sa pratećim objektima, uređenjem izletišta, uređenjem park šuma oko grada, tekućim održavanjem parkova u gradu, rekonstrukcijom zasada i travnjaka, kao i podizanjem, obnavljanjem i održavanjem drvoreda u svim ulicama, podizanjem ili obnavljanjem parkova u školama, kao i u naseljima i stambenim blokovima.

U selima ozeleniti postojeće trgove i druge slobodne površine kao i školska dvorišta i divlje deponije. U cilju realizacije određenih programa, projekata i drugih aktivnosti u oblasti očuvanja, zaštite i unapređenja životne sredine, a s tim u vezi i finansiranje realizacije Lokalnog ekološkog akcionog plana i Strategije održivog razvoja potrebno je formirati Ekološki fond na nivou opštine.

Važećim Zakonom o zaštiti životne sredine bliže su okarakterisane i precizirane potrebe i načini za osnivanje Fonda za zaštitu životne sredine pa ih iz tih razloga nismo navodili kao poseban strateški cilj. Čl.100. Zakona o zaštiti životne sredine (Sl. glasnik R, br. 135/04), a u vezi sa čl. 90-99 ovog zakona, jedinica lokalne samouprave osniva fond koji će se finansirati iz prihoda ostvarenih na njoj teritoriji.

Fond za zaštitu životne sredine bi predstavljao kontinuirani način finansiranja kojim bi se unapred precizirali planovi sprovođenja u vidu godišnjih programa rada.

Takođe, neophodno je formiranje Kancelarije za zaštitu životne sredine u okviru Opštine, koja bi se bavila ostvarivanjem svih pomenutih aktivnosti, radom Ekološkog fonda, ali sa druge strane i upravnim poslovima i nadzorom koje sprovodi inspekcija.

Spisak specifičnih ciljeva

- Uvesti sistem za upravljanje otpadnim vodama i sistem za adekvatno upravljanje kvalitetom pijaće vode.
- Uvesti sistem za upravljanje komunalnim otpadom.
- Smanjiti nivo zagađenosti vazduha i nivo buke.
- Izdefinisati zaštićena prirodna dobra i zakonski ih uokviriti.
- Izradom novog Generalnog plana za područje grada Svrljiga izdefinisati kategorije i prostor zelenih površina, a izradom novog Prostornog plana sagledati problem na nivou opštine Svrljig.
- Izraditi plan eksploatacije šumskih resursa i plan prirodnog i veštačkog obnavljanja šumskog prekrivača.
- Stvoriti uslove i obezbediti resurse za organizaciju poslova i finansiranje zaštite životne sredine na nivou lokalne vlasti.

Prioritetni strateški cilj:	PROMOVISATI NOVE I UNAPREDITI POSTOJEĆE SISTEME ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE
	Promovisati nove, savremenije sisteme zaštite životne sredine na nivou opštine (sistem za upravljanje otpadnim vodama i sistem za upravljanje komunalnim otpadom), smanjiti nivo zagađenja i institucionalno unaprediti organizaciju i sistem finansiranja zaštite životne sredine
Specifični strateški cilj	Uvesti sistem za upravljanje otpadnim vodama i sistem za adekvatno upravljanje kvalitetom pijaće vode
	<i>Mere i aktivnosti</i> <ul style="list-style-type: none"> • Izrada plana kanaliziranja i upravljanja otpadnim vodama • Izrada plana eksploatacije vodnih resursa
Specifični strateški cilj	Uvesti sistem za upravljanje komunalnim otpadom
	<i>Mere i aktivnosti</i> <ul style="list-style-type: none"> • Sanacija postojećeg smetlišta • Izraditi plan organizovanog sakupljanja i primarne selekcije • sekundarnih sirovina na teritoriji opštine Svrlijig • Izgraditi sanitarnu deponiju
Specifični strateški cilj	Smanjiti nivo zagađenosti vazduha i nivo buke
	<i>Mere i aktivnosti</i> <ul style="list-style-type: none"> • Formiranje katastra zagađivača • Sprovođenje monitoringa vazduha • Sprovođenje monitoringa intenziteta buke i zvučnih vibracija
Specifični strateški cilj	Izdefinisati zaštićena prirodna dobra i zakonski ih uokviriti
	<i>Mere i aktivnosti</i> <ul style="list-style-type: none"> • Formirati katastar retkih i ugroženih vrsta (obezbediti stručni kadar u cilju permanentnog praćenja-monitoring) • Povećati angažovanost lokalne zajednice na očuvanju prirodnih dobara • Iniciranje novih potencijalnih područja za zaštitu • Povećati ekološku svest lokalnog stanovništva
Specifični strateški cilj	Izradom novog Generalnog plana za područje grada Svrlijiga izdefinisati kategorije i prostor zelenih površina, a izradom novog Prostornog plana sagledati problem na nivou opštine Svrlijig
	<i>Mere i aktivnosti</i> <ul style="list-style-type: none"> • Izgraditi nove zelene površine, izletišta i park šume na teritoriji opštine
Specifični strateški cilj	Izraditi plan eksploatacije šumskih resursa i plan prirodnog i veštačkog obnavljanja šumskog prekrivača
	<i>Mere i aktivnosti</i> <ul style="list-style-type: none"> • Izraditi i implementirati plan zaštite šumskih resursa i zaštite od degradacije šuma
Specifični strateški cilj	Stvoriti uslove i obezbediti resurse za organizaciju poslova i finansiranje zaštite životne sredine na nivou lokalne vlasti
	<i>Mere i aktivnosti</i> <ul style="list-style-type: none"> • Usvojiti Lokalni plan zaštite životne sredine • Osnovati Fond za zaštitu životne sredine opštine Svrlijig i razraditi mehanizme za njegovo održivo finansiranje • Formirati Kancelariju za zaštitu životne sredine u okviru Opštinske uprave

5.8. SMANJENJE SIROMAŠTVA

Prioritetni strateški cilj

Prioritetni strateški cilj održivog razvoja opštine Svrlijig u oblasti smanjenja siromaštva je dinamičan privredni razvoj i povećanje zaposlenosti radno aktivnog stanovništva uz sprečavanje pojave nove nezaposlenosti (a samim tim i „novog siromaštva“) zbog restrukturiranja privrede i uz definisanje i sprovođenje novih programa, mera i aktivnosti namenjenih siromašnima i posebno ugroženim grupama.

Specifični strateški ciljevi

Borba protiv siromaštva je dugoročan zadatak lokalne samouprave. U skladu sa nacionalnom strategijom treba izraditi i razviti strategiju na lokalnom nivou u skladu sa specifičnostima lokalne zajednice i prioriternim potrebama grupacija koje su izložene najvećem riziku od siromaštva.

Lokalna strategija mora biti rezultat zajedničkog rada svih relevantnih službi i aktera: obrazovnih, zdravstvenih institucija, nevladinih organizacija, socijalnih stručnjaka kao i formiranih timova odnosno predstavnika svih ciljnih grupa. Kako bi se što kvalitetnije i sveobuhvatnije sprovela ova strategija potrebno je osnovati:

- Odbor za smanjenje siromaštva kao telo Skupštine opštine. Odbor bi delovao kroz sekcije za socijalnu zaštitu i brigu o mladima, starima, licima sa posebnim potrebama, za zapošljavanje, za stanovanje, za zdravstvo i za obrazovanje. U njegov rad su uključeni predstavnici NVO sektora, biznis sektora i opštinskih institucija;
- Kancelarija za smanjenje siromaštva koja će angažovati najstručnije kadrove iz oblasti obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite. Kancelarija će se finansirati iz budžeta lokalne samouprave, ali i prikupljanjem finansijskih sredstava iz privatnih izvora i donatorstva. Pre svega, trebalo bi obezbediti prostor namenjen kancelariji korišćenjem postojećih resursa ili izgraditi i adaptirati poseban objekat za obavljanje delatnosti. Konkursanjem kod međunarodnih organizacija, nacionalnih fondova i ostalih donatora obezbediti finansijska sredstva za izgradnju i tehničko opremanje kancelarije kao neophodnost za dalje funkcionisanje;
- osnovati fondove namenjene ugroženim licima koji bi se finansirali iz budžeta lokalne samouprave i prikupljanjem donatorskih sredstava;
- optimizirati postojeće resurse (ljudske, infrastrukturne), ojačati institucionalne kapacitete i partnerske mreže u smislu saradnje sa ostalim lokalnim samoupravama i ključnim akterima za uspešnu realizaciju projekta i tranzicionih procesa.

Lokalna strategija za smanjenje siromaštva ima za cilj unapređenje života ljudi, naročito socijalno ugroženih grupa, sa orijentacijom na smanjenje nezaposlenosti, efikasniju socijalnu i

odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i bolji položaj starijih lica. Da bi se strategija uspešno realizovala neophodno je stvaranje takvog okruženja koje će usloviti ekonomski rast:

- funkcionalna lokalna samouprava,
- društveni razvoj (visoko obrazovanje, jačanje civilnog sektora, regionalizacija),
- konkurentno tržište,
- privatizacija preostalih preduzeća odnosno jačanje privatnog sektora,
- demokratska transformacija koja podrazumeva usvajanje i primenu evropskih sistema vrednosti.

Usled društveno - ekonomskih, kulturnih i drugih promena, polako dolazi i do promena u svesti ljudi. U skladu sa tim promenama, došlo je i do približavanja određenih grupa ljudi društvu, sve veće uključenosti i angažovanosti, ali za sada još uvek nedovoljne. U tom smislu su određenim, ali nedovoljnim zakonskim regulativama šansu dobila i lica sa invaliditetom. Ono što je osnovni cilj je potpuna inkluzija u obrazovanje i integracija u svim sferama društva uz otklanjanje arhitektonskih barijera, rušenje predrasuda i razumevanje lica sa invaliditetom u razvoju njihovih očuvanih potencijala. Da bi se došlo do ovakvog idealnog stanja potrebno je stvoriti jednu pozitivnu atmosferu u kojoj bi mogli da se razvijaju alternativni oblici socijalne zaštite, u kojima bi učestvovala sve institucije kojima bi koordinisao tim za zaštitu lica sa posebnim potrebama:

- Tim bi bio odgovoran za otklanjanje arhitektonskih prepreka za lica sa telesnim invaliditetom i - za organizovanje edukacije postojećeg kadra za rad kao i prevodioce za gluva i nagluva lica (radi lakše i bolje komunikacije u svim javnim ustanovama), gde bi bez problema i bez pomoći pratioca lica sa invaliditetom mogla sama da lakše, brže i jednostavnije dobiju tražene usluge;
- Tim bi činila stručna lica (sociolozi, socijalni radnici) i to bi uglavnom bio mobilni tim koji bi koristio prostorije u nekom od postojećih društava, ali uz potpunu tehničku opremljenost i obavezan auto sa specijalnom namenom kako bi mogao da poveze i preveze lica sa posebnim potrebama i infrastrukturnu dostupnost licima sa invaliditetom;
- Tim bi u koordinaciji i stalnoj saradnji sa svim lokalnim organizacijama, nevladinim sektorom, naročito Kancelarijom za smanjenje siromaštva imao dobru (tehničku umreženost) i stalnu komunikaciju, ali i čest obilazak lica sa invaliditetom;
- Tim bi ovakvom umreženošću i saradnjom brže i kvalitetnije izradio socijalnu kartu svih lica sa invaliditetom, identifikaciju lica sa invaliditetom na terenu (socijalna karta) adekvatnog integrisanog obrazovanja, neprilagođenosti institucija, organizacija u arhitektonskom smislu (postavljanje rampi), ozvučavanje semafora, poznavanja gestovnog govora, nedovoljnog stručnog kadra za rad sa licima sa invaliditetom;
- otvaranje zaštitnih radionica u kome bi se zapošljavala lica sa invaliditetom. Prevažadni zadatak radionica bi bila saradnja sa lokalnim institucijama i pojedinim firmama koje bi radno angažovale lica sa posebnim potrebama. Zaštitne radionice za lica koja već imaju očuvane potencijale mogle bi biti dohodovne institucije i tako organizovane da lica sa invaliditetom budu društveno angažovana, društveno korisna i samostalna, gde mogu sebi da zarade osnovna sredstva za egzistenciju i time budu u potpunosti zadovoljna. Sve to bi se reflektovalo na samo zadovoljstvo, zadovoljstvo u porodici i gradu što bi doprinelo većem broju zaposlenih;
- za otvaranje ovakvih radionica potrebno je izgraditi nove hale ili preurediti postojeće koje su zapuštene više od deset godina. Postojeće bi trebalo preurediti shodno delatnosti koja

bi se obavljala, ali bi se iskoristila postojeća komunalna i električna instalacija. Ono što je najpotrebnije za otvaranje ovih radionica jeste nabavka odgovarajućih postrojenja, stručne konsultacije, pribavljanje potrebne dokumentacije, poslovno – tehnička saradnja sa nekom od agencija iz date oblasti.

Određen deo omladine na teritoriji opštine Svrljig izražava apatiju, anomiju, odnosno nedostatak jasnih i pravih ciljeva. Usled toga dolazi čak i do maloletničke delikvencije. Imajući to u vidu neophodno je izraditi lokalni plan kojim će se animirati mladi, a posebno maloletni delikventi, putem novih vidova institucionalnog vaspitanja i obrazovanja. Ovo je mogućnost namenjena poboljšanju kvaliteta života mladih ljudi, čime se automatski poboljšava obrazovna i kvalifikaciona struktura stanovništva mlade radne snage i time doprinosi razvoju samog kraja i smanjenju siromaštva. Neophodno je ostvariti saradnju Centra za socijalni rad, Medicinskog centra i obrazovnih ustanova preko kojih će se, a na osnovu odluke SO Svrljig:

- formirati radionice u kojima će se radno osposobljavati kroz društveno koristan rad (u okviru toga usmeravanje delikvenata za pomoć starima u kući, nabavka namirnica, pomoć u izvođenju građevinskih radova) na osnovu kojeg će se sticati odgovornost i znanje o neophodnosti radnog aktiviranja, sticati znanja (kroz upoznavanje i učenje) o kulturno-istorijskim i etičkim vrednostima kao i usavršavanje naučnih i umetničkih referencija;
- formirati stručni tim (sociolozi, psiholozi, prosvetni radnici) koji će sprovesti treninge. Neophodno je osavremeniti školske objekte (tehnička oprema) i formirati Omladinski centar u kome će se pružati određene usluge pripadnicima mlađih generacija, naročito maloletnim delikventima kroz raznovrsne aktivnosti (savetovališta, kulturno-zabavni programi, medijsko prezentovanje i radno aktiviranje - volontiranje), adaptirati postojeći objekat ili izgraditi novi za potrebe omladinskog centra;
- formiranje Saveta za roditelje u okviru kojeg će se obavljati razgovori i svojevrsna edukacija roditelja.

Kada su u pitanju žrtve nasilja, stara i socijalno ugrožena lica, neophodno je formirati i institucionalizovati:

- sigurnu kuću (zbrinjavanje i pomoć žrtvama nasilja) kao i SOS telefon (24-časovni volonterski rad za čije funkcionisanje je neophodna nabavka tehničke opreme, umrežavanje sa relevantnim institucijama - SUP, Sud, Centar za socijalni rad, Zdravstveni centar i angažovanje stručnih lica koji će sprovesti treninge za rad na SOS telefonu). Lica koja će sprovesti treninge su kličnički psiholozi, medijatori, pravna lica. Izabrati najoptimalnije mesto za izgradnju ili adaptirati postojeći objekat (neiskorišćeni fabrički prostor ili neku od napuštenih kuća na teritoriji opštine Svrljig, ako postoji takva mogućnost);
- dnevni centar koji će omogućiti socijalnu, medicinsku i besplatnu pravnu pomoć socijalno ugroženim grupama (izgradnja ili adaptacija postojećih prostora pri Domu).

Na teritoriji opštine Svrljig primetna je socijalna nejednakost među pripadnicima većinskog i manjinskog stanovništva (Romi). Postoji visoka stopa nezaposlenosti, niska stopa upisa - završavanja osnovnog obrazovanja, dečiji rad i rano materinstvo, slabo zdravlje. Da bi se prevazišle ovakve tendencije u Roma pre svega bi trebalo izraditi posebne programe na lokalnom nivou za njihovu integraciju koji podrazumevaju:

- edukaciju roditelja o neophodnosti i važnosti školovanja odnosno obrazovanja ali i uvođenje sistematskog praćenja sprovođenja zakonskih regulativa (rad na terenu- inspektori, obučeni volonteri romske nacionalnosti);
- uključiti romsku decu u školske i predškolske ustanove;
- realizovati aktivnosti pomoći romskoj deci u pripremama za polazak u školu, ali i dopunsku nastavu za romske učenike (angažovanje stručnih kadrova uz saradnju sa obrazovnim ustanovama – školski prostor (učionice));
- osnovati savetovalište za predbračne, bračne i porodične odnose (obezbediti finansijska sredstva putem donacija za izgradnju objekta);
- osnovati savetovalište za zdravstveno vaspitanje (emancipacija);
- saradnja sa Nacionalnom službom za zapošljavanje koja će sprovesti programe prekvalifikacije, dokvalifikacije, obzirom da je u romskoj populaciji izražen veliki broj nekvalifikovane radne snage;
- jedan od bitnih elemenata socijalizacije odnosno integracije romske populacije jeste i njihovo uključenje u medijski prostor;
- u saradnji sa lokalnom televizijom omogućiti emitovanje programa na romskom jeziku (informativne i obrazovne emisije kao i program posvećen tradiciji i kulturi romskog naroda, preuzeti sa drugih TV stanica). U okviru ovoga angažovati stručne kadrove koji će sprovesti treninge za komunikaciju i medije.

Naravno, kako bi se realizovali planovi neophodno je postaviti institucionalni okvir koji podrazumeva formiranje Centra za integraciju Roma (CIR) Skupštinskom odlukom u kome će se radno angažovati kako stručno osposobljeni pripadnici romske populacije tako i pripadnici većinskog stanovništva.

Spisak specifičnih ciljeva

- Izrada lokalne strategije i akcionog plana za smanjenje siromaštva i obezbeđenje institucionalnog okvira za njihovo sprovođenje.
- Izrada i sprovođenje strateškog dokumenta socijalne zaštite lica sa invaliditetom kroz mobilizaciju stručnih kadrova i obezbeđenje svih uslova za nesmetan život i rad lica sa invaliditetom.
- Izrada i realizacija lokalnog plana za integraciju pojedinaca iz ugroženih društvenih grupa u društvene sisteme u skladu sa prihvaćenim vrednostima i kulturološkim zahtevima.
- Unapređenje brige o starima i poboljšanje kvaliteta života starih lica kroz identifikovanje adekvatnih modela socijalne zaštite.

Prioritetni strateški cilj:	SMANJENJE SIROMAŠTVA
	Privredni razvoj i povećanje zaposlenosti uz sprečavanje „novog siromaštva“, definisanje i sprovođenje novih programa namenjenih siromašnima i posebno ugroženim grupama
Specifični strateški cilj	Izrada lokalne strategije i akcionog plana za smanjenje

		siromaštva i obezbeđenje institucionalnog okvira za njihovo sprovođenje
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada socijalne karte opštine Svrljig • Izrada i usvajanje Lokalne strategije za smanjenje siromaštva • Formiranje Odbora za smanjenje siromaštva pri lokalnoj samoupravi
	Specifični strateški cilj	Izrada i sprovođenje strateškog dokumenta socijalne zaštite lica sa invaliditetom kroz mobilizaciju stručnih kadrova i obezbeđenje svih uslova za nesmetan život i rad lica sa invaliditetom
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Razviti alternativne oblike i programe socijalne zaštite za lica ometena u razvoju. • Povezati sve aktere socijalne zaštite i uspostaviti koordinaciju između institucija • Uvesti nove i obrazovati postojeće kadrove za lica sa invaliditetom • Otvoriti zaštitne radionice
	Specifični strateški cilj	Izrada i realizacija lokalnog plana za integraciju pojedinaca iz ugroženih društvenih grupa u društvene sisteme u skladu sa prihvaćenim vrednostima i kulturološkim zahtevima
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj i sprovođenje programa za rad sa mladima i suzbijanje maloletničke delinkvencije • Razvoj pomoći za žrtve nasilja (SOS telefoni, sigurne kuće, dnevni centri), ugrožena i siromašna lica • Izrada i sprovođenje posebnih programa za integraciju Roma u lokalnu sredinu • Izrada i sprovođenje posebnih programa za integraciju izbeglih i raseljenih lica u lokalnu sredinu
	Specifični strateški cilj	Unapređenje brige o starima i poboljšanje kvaliteta života starih lica kroz identifikovanje adekvatnih modela socijalne zaštite
	<i>Mere i aktivnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprovesti participativno istraživanje problema i potencijala starih osoba • Obezbediti pomoći za stara lica kroz dnevni rehabilitacioni centar i pružanje pomoći u kući

6. INSTRUMENTI STRATEGIJE

6.1. Finansijski instrumenti

Implementacija Strategije lokalnog održivog razvoja finansiraće se:

- iz budžeta opštine Svrljig;
- od sredstava iz projekata koje finansiraju međunarodne organizacije i razvojne agencije;
- sredstava iz Nacionalnog investicionog plana;
- sredstava iz predpristupnih fondova Evropske Unije;
- kredita kod domaćih i inostranih finansijskih institucija;
- drugih dostupnih sredstava (npr. fondova za finansiranje opštinskog razvoja)

6.2. Instrumenti za monitoring i evaluaciju

Donošenjem srednjoročne Strategije održivog razvoja, Opština Svrljig se obavezuje da na odgovarajući način prati implementaciju ove Strategije. U tu svrhu opština Svrljig će formirati Savet za održivi razvoj Svrljiga, kao političko telo sastavljeno od predstavnika političkih partija i pojedinaca sa neospornim autoritetom u lokalnoj zajednici. Savet za održivi razvoj će biti formiran odmah po usvajanju Strategije održivog razvoja Svrljiga sa zadatkom da:

- osigura političku podršku procesu implementacije Strategije;
- osigura da mere i aktivnosti predviđene Strategijom i odgovarajućim akcionim planovima postanu deo budžeta Opštine i na taj način obezbedi deo resursa za implementaciju;
- osigura dalje sprovođenje participativnog pristupa, učešće građana i medijsku promociju implementacije Strategije;
- usvaja dvogodišnji izveštaj o implementaciji strategije i predlaže mere i aktivnosti za unapređenje procesa implementacije;
- inicira donošenje akcionih planova za implementaciju Strategije;
- nadgleda sprovođenje Strategije održivog razvoja Svrljiga i o postignutim rezultatima svake druge godine obaveštava Skupštinu opštine Svrljig;
- predlaže načine i mere za unapređenje procesa sprovođenja Strategije;
- vrši medijsku promociju procesa implementacije;
- inicira izradu konkretnih projekata, kojima će se konkurisati za sredstva za ostvarivanje Strategije kod domaćih i međunarodnih subjekata;
- delegira mandat Kancelariji za izradu i implementaciju projekata pri Opštinskoj upravi da logistički podržava proces implementacije Strategije kao i izradu akcionih planova, programa i projekata za implementaciju.

6.3. Indikatori za monitoring održivog razvoja

Lokalni akcioni plan održivog razvoja je ključni mehanizam za sprovođenje Strategije i u njemu se ciljevi koji su postavljeni u Strategiji razvijaju u aktivnosti. Za praćenje preduzetih mera odabran je set indikatora koji su međunarodno određeni, inkorporirani u Nacionalnu strategiju održivog razvoja Republike Srbije, i prilagođeni Strategiji održivog razvoja opštine Svrljig. Za izveštavanje o napretku u sprovođenju strategije institucionalno će biti odgovorna Kancelarija za održivi razvoj. Izveštaji o napretku pripremaju se periodično i zasnovani su na indikatorima održivog razvoja.

Teme	Oblasti	Ključni indikatori	Definicija indikatora i jedinica mere
Siromaštvo	Nedostatak prihoda	Procenat stanovništva koji se nalazi ispod nacionalne linije siromaštva	DEF: Udeo stanovništva sa životnim standardom ispod nacionalne linije siromaštva; JM: % siromašnih u odnosu na ukupnu populaciju
		Odnos prosečne zarade žena i muškaraca	DEF: Odnos prosečnih zarada isplaćenih zaposlenim ženama i muškarcima za redovan rad JM: % prosečne zarade žena u odnosu na prosečnu zaradu muškaraca
	Nejednakost	GINI koeficijent	DEF: Zbirna mera obima do kojeg se stvarna raspodela prihoda, troškova potrošnje ili zavisna promenljiva razlikuje od hipotetičke raspodele u kojoj svaka osoba prima identičan udeo JM: Bezdimezionalni indeks od 0 do 100 (0 pokazuje stanje apsolutne jednakosti, u kojem su prihodi i imovina podjednako raspoređeni na sve pripadnike društva, a 100 je stanje apsolutne nejednakosti kada svi prihodi i imovina pripadaju samo jednoj osobi)
		HDI - Indeks ljudskog razvoja	DEF: Standardizovani izvedeni indikator koji obuhvata pokazatelje očekivano trajanje života na rođenju, stope pismenosti odraslih, nivoa obrazovanja i bruto nacionalnog proizvoda JM: Bezdimezionalni koeficijent između 0 i 1
	Pomoć siromašnima	Stanovništvo obuhvaćeno programima soc. pomoći i podrške	DEF: Struktura i obuhvat stanovništva socijalnim transferima u sistemu socijalne sigurnosti JM: % korisnika u odnosu na broj siromašnih ili u ukupnom stanovništvu
	Životni uslovi	Procenat izgrađenih socijalnih stanova u odnosu na ukupan broj završenih stanova	DEF: Broj izgrađenih stanova uz podršku budžetskih sredstava za domaćinstva koja ne mogu rešiti stambenu potrebu na tržištu u odnosu na ukupan broj

			izgrađenih stanova JM: %
Upravljanje	Korupcija	CPI - Indeks percepcije korupcije	DEF: Indeks korumpiranosti javnih službenika i političara, sračunat po metodologiji <i>Transparency International</i> JM: Bezdimenzionalni indeks u rasponu od 1 do 10 (1: najveća korupcija; 10: nema korupcije)
		Stepen opšteg poverenja građana	DEF: Indeks generalizovanog poverenja građana rađen po metodologiji WVS JM: %
	Kriminal	Stopa zabeleženih kriminalnih dela nasilja	DEF: Ukupan broj kriminalnih dela zabeležen u policijskim statistikama, bez obzira na vrstu JM: Broj zabeleženih slučajeva u policiji u odnosu na broj stanovnika
	Efikasnost lokalne uprave	Stepen e-vlade	DEF: Uspostavljanje e-vlade kao savremenog načina upravljanja opštinom JM: Broj opštinskih organa koji su uveli sistem e-vlade

Nadležne institucije i izvori podataka za praćenje indikatora:

- Republički zavod za statistiku:

Procenat stanovništva koji se nalazi ispod nacionalne linije siromaštva; Odnos prosečne zarade žena i muškaraca; GINI koeficijent; HDI - Indeks ljudskog razvoja; Stanovništvo obuhvaćeno programima soc. pomoći i podrške.

- DEVINFO baza podataka:

Procenat stanovništva koji se nalazi ispod nacionalne linije siromaštva;

- Anketa o životnom standardu - AŽS:

Procenat stanovništva koji se nalazi ispod nacionalne linije siromaštva;

- Ministarstvo rada i socijalne politike

Stanovništvo obuhvaćeno programima soc. pomoći i podrške;

- Nacionalna stambena agencija:

Procenat izgrađenih socijalnih stanova u odnosu na ukupan broj završenih stanova;

- Transparency International:

CPI - Indeks percepcije korupcije;

- Institut društvenih nauka (World Value Survey - WVS):

Stepen opšteg poverenja građana;

- Ministarstvo unutrašnjih poslova:

Stopa zabeleženih kriminalnih dela nasilja;

- Republički zavod za informatiku i internet:

Stepen e-vlade;